

FOLK MAGAZIN

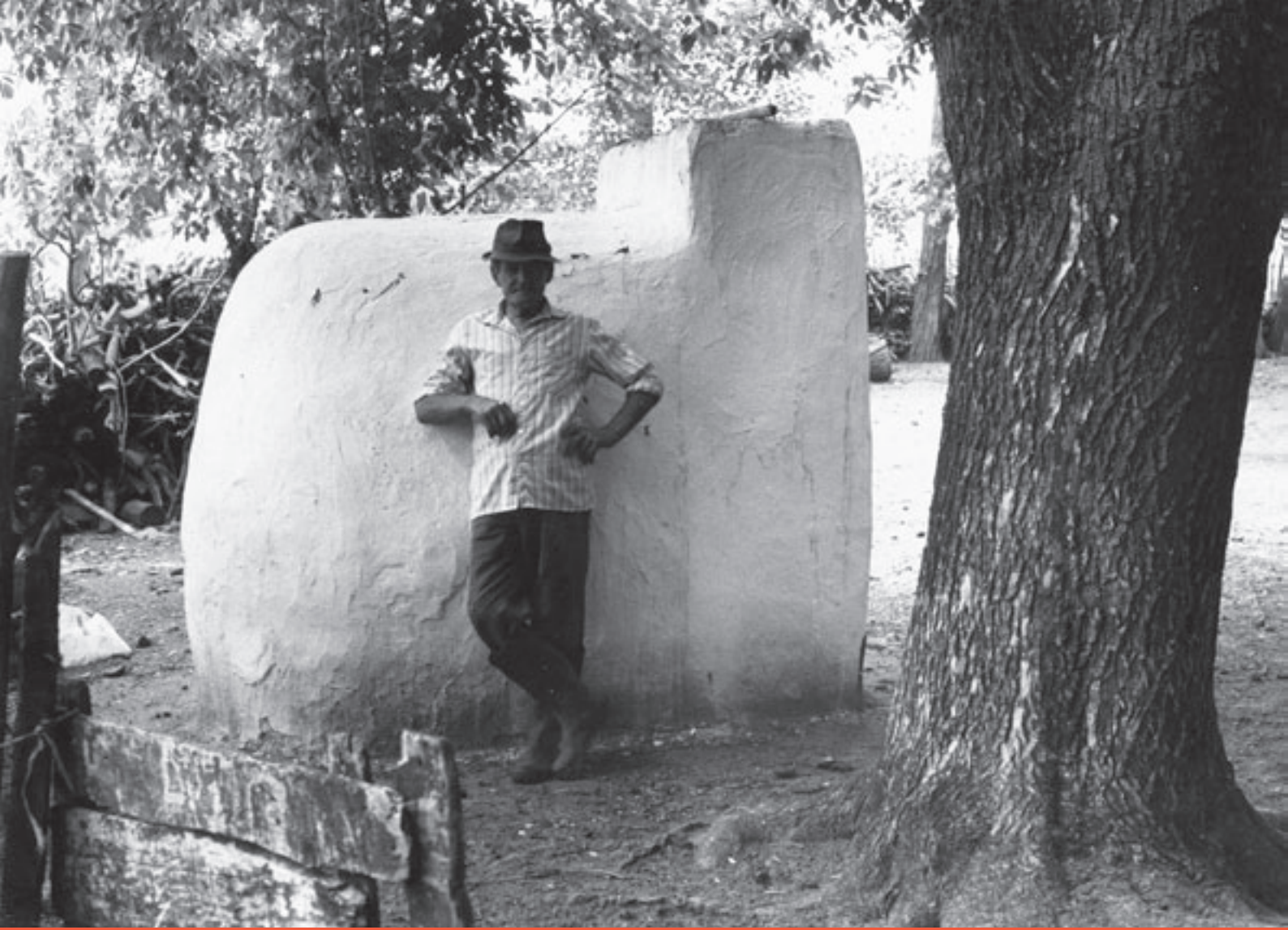

„Képet adok”

Széki dekameron

Halmos Béla
búcsúztatása

Paprikás kalács
Washingtonban

A TARTALOMBÓL:

4. Halmos Béla búcsúztatása
MTI, EMMI, Nagymarosy A., Henics T.
6. Paprikás kalács Washingtonban
Diószegi László
8. Sanyi bá' határátlépése
Grozdits Károly
10. EGYSZER VOLT, HOGY IS VOLT?
Kóka Rozália rovata
Mátyás király és az okos lány
11. A varsányi mesemondó
Kóka Rozália
12. Folkfesztivál Norvégiában
Fehér Anikó
16. Népdalok Biharból
Bolya Mátyás
18. ELHIVATOTTAK A VÉGEKEN
Egy magyar család Chicagóban – II.
Kóka Rozália
22. Beszélgetés Éri Péterrel
Kovácsy Tibor
23. A „Muzsikás 40” koncert fotói
Klebercz Kriszta és Klebercz Gábor
28. SZÉKI DEKAMERON
Kocsis Rózsi: Ne hallgatózzatok...
30. MAGTÁR
Rafi Lajos cigány költő halálára
Farkas Wellmann Endre
32. TÁNCHÁZAK, TANFOLYAMOK...
36. TALLÓZÓ
Pásztorélet, pásztorsors (részlet)
Veres Péter
38. ÉTELEK – HAGYOMÁNYOK
Juhász Katalin: Savanyó, de jó...
42. Kulturális anyanyelvünk eróziója – I.
Agócs Gergely
44. Radzsasztáni kígyóbűvölők
Ábrahám Judit
46. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Valóság és lelkiesség

Kunkovács László „adománya”

Hanti asszony dorombon játszik
(fotó: Kunkovács László)

Vannak könyvek, amelyeket szeret maga mellett tudni az ember. Hogy este, amikor lehuppan az ágya szélére, és fölsóhajt, hogy „ez a nap is végetért már”, mielőtt félálomban elmormolná, hogy „Én Istenem, jó Istenem...” még belelapozzon, hogy lelke ne a nap terhével, hanem valami szép élményével térjen nyugovóra. Ilyen könyv Kunkovács László *Képet adok* (Könyvesműhely, 2013) című albuma.

Ezt a könyvet nem lehet egyszerre elolvasni, megnézni, befogadni. Cseppenként adja magát, minden egyes kinyitáskor valami meglepetést tartogatva. Pedig csak ízelítőt nyújt Kunkovács több mint fél évszázados „képírásából”.

A könyv öt fejezetre tagolódik. Először Kunkovács életútját vázolja föl személyes hangon, amelyhez szervesen kapcsolódik a *Szeged szülte képeim* vallomása. A huszonegy tematikus kiállítását bemutató rövid szövegeket gyönyörű fekete-fehér képei hitelesítik. Egyik „értő” recenzense ezekre a fotókra mondta, hogy „milyen jó archív képeket válogatott a szövegek mellé”. Az olvasó-képnezegető álmélkodva figyel, mennyi tudatos és véletlen elem szerencsés egybeesése hozza létre a jó, megismételhetetlen képet. Az éber szem, amely észreveszi azt, ami felett a rohanó ember könnyedén átsiklik, a türelmes figyelem, amely kívárja az ihletett pillanatot, a felhők vihar előtti rohanó játéka, a tehéknét simogató asszony szeretete, a révészek, pásztorok, juhászok méltóságteljes beleegyezése a fotóba.

A szerző úgy örökíti meg a pillanatot, hogy a képben életek, évszázadok, embe-
rek, nemzetek, őstudás és nemzedékek re-

ménye egyszerre van jelen, összekötve múltat, jelent és jövőt. Néprajzi, kultúrtörténeti dokumentumaihoz nevek, sorsok tartoznak. Hitelesen és nagy szeretettel mutat be egy-egy elfeledett tudást, életformát.

Alapvető törekvése, vágya, hogy az idő ellen dolgozzon. Marasztalja, rögzíti az általa szépnek, értékesnek, fontosnak tartott pillanatot, szembesít bennünket, bizonyító erejével dokumentál, tanít, vágyat ébreszt. Őseink szintetizáló tudása egyesül benne. Portréiről az ember méltósága, a munka szeretete, az ünnep szakralitása, a küzdelmes élet szépsége és értelme sugárzik.

Munkásságát a vizuális antropológia kategóriájába szokás sorolni, egybefonódik benne a szakmai igényesség, a néprajzi hitelesség és a művészi kifejező erő. Könyve talán legizgalmasabb fejezete az a néhány önelemző vallomás, amelyekkel bepillantást enged munkamódszerébe, vall a jó fénykép erejébe vetett hitéről, s azok a róla szóló értő elemzések, amelyek egy-egy korábbi kiállítás, könyv megjelenése kapcsán születtek. Az adattár gazdagságán már csak álmélkodunk, s úgy érezzük, hogy Kunkovács László valóban egyszemélyes intézmény.

Kunkovács László első végzettsége szerint tanító. Mai méltatói iskolateremtő egyéniségnek nevezik. De jó lenne, ha minél többen járnának az iskolájába, néprajzosok, tudósok, kutatók, érdeklődők! Jó társ és kalauz ő az általa meghirdetett zárandokúthoz. Mert bár nehéz és egeket ostromló a kunkovácsi út, ha jól megnézzük *Korpusz* című képét-önarcképét, megláthatjuk a segítségül adott létrát is.

Tüskés Tünde

Címlap: *Kecskés István parasztember* (Balmazújváros, 1980) – fotó: Kunkovács László

Belső borító: „*Kenyérsütő kemence*” (Bugac, 1983); „*A lakodalom másnapján*” (Boldog, 1985)

HALMOS BÉLA

1946–2013

Eltemették Halmos Béla népzenekutatót

Pályatársai, családtagjai, barátai és tisztelői sokasága kísérte utolsó útjára augusztus 9-én, pénteken a budapesti Farkasréti temetőben Halmos Béla Széchenyi-díjas népzenekutatót, előadóművészt, aki 2013. július 18-án, hatvanhét éves korában hunyt el. Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere beszéddel búcsúzott a világszerte ismert művésztől.

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere felidézte: Halmos Béla a hetvenes években kibontakozó magyarországi táncházmozgalom egyik elindítója volt, de ő lett az első elnöke az egykori Tánc házi Kamarának is, amely aktívan bábáskodott a fontos szakmai szerveződések létrejötténél. Részt vállalt az Tánc ház Archívum, majd a Hagyományok Háza megalapításában, ott volt a Zeneakadémia Népzene Tanszékének létrehozásánál is.

A tánc házmozgalom ma is él és virágzik, nagy és jelentős civil mozgalommá vált, igen fontos szerepet játszik a Kárpát-medencében is kihalni látszó paraszti kultúra továbbörökítésében. Így a tánc ház módszer az UNESCO által nyilvántartott szellemi kulturális örökségek közé is bekerült – jegyezte meg a miniszter, hozzátéve: tanítványai, követői éltetik Halmos Béla emlékét, zenéjét.

Balog Zoltán hangsúlyozta: egy korszak van lezárulóban Halmos Béla temetésén, ennek a remélhetőleg hosszú életű mozgalomnak a hőskora, a folytatás pedig már a hátramaradottakon múlik.

Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) elnöke szerint Halmos Béla rendkívüli képességű ember volt: építész, sportoló, táncos, muzsikus, szervező, „röviden: zseni”. A népzene felvirágoztató nagy nemzedék egyik legnagyobb hatású fénypontja volt – méltatta az MMA egykori tagját.

Az elnök kiemelte: nem az akadémia minősítette Halmos Bélát, hanem ő adta rangját a köztestületnek, munkásságát ezért az MMA-nak is gyűjtenie, őriznie kell és fel kell dolgoznia.

Kelemen László, a Hagyományok Háza (HH) igazgatója az intézmény és a Hagyományok Háza Baráti Köre képviselőjeként búcsúztatta a tánc házmozgalom alapítóját. Mint emlékeztetett, Halmos Béla megnyitotta az autentikus népzene „véglegesen bezártnak hitt kapuját”, és egy új világba vezette tanítványait. A neves művész haláláig maga is a legnagyobb alázattal tanult az öregektől, miközben hatalmas tudását megosztotta a hozzá fordulókkal – fűzte hozzá.

„Mindenkivel megtalálta a közös hangot, ha jött, ott békesség, barátság, szeretet támadt [...] és sok-sok zene, népzene” – méltatta egykori mesterét Kelemen László.

Halmos Béla temetésén többek között Ökrös Csaba, Sebestyén Márta és a Sebő Együttes, Fábíán Éva és Juhász Kati, Gryllus Dániel és a Rackajam, a PG Csoport, valamint Szalonka és zenekara zenélt; a Szabó István református püspök által celebrált szertartáson mások mellett részt vett Halász János kultúráért felelős államtitkár, Korniss Péter fotóművész és Szörényi Levente zeneszerző is.

(Forrás: MTI, EMMI; fotó: Henics Tamás)

Halmos Béla halálára

(2013. július 19., éjjel 1 órakor)

Azt ígérte, hogy a hét végén hazajön Kárpátukrajnából és hétfőn leutazik hozzám, ide a Balaton-felvidékre, egy pár napra. Megmásszuk majd a Szent György-hegyet is! (Több évtizedes hagyomány, hogy egy évben egyszer, május táján a Kalamajka zenekar és baráti köre, – no meg persze a gyerekeink –, felmegyünk a hegyre, körülnézünk, aztán a hegy oldalában egy jót borozunk, meg muzsikálunk.) Most már ugyan július van, a zenekar fele is meghalt az elmúlt években, a barátok közül is sokan elmaradtak, a gyerekek pedig megnőttek és szétszéledtek, de azért mi ketten is jól elvagyunk egymással. Szóval, lejövünk majd ketten a hegyről, aztán leülünk a diófa alá iszogatni. Megbeszéljük, hogy megy a sorunk, mi a helyzet a táncházmozgalomban, lesz-e a Kalamajka emlékenekarnak nosztalgia-táncháza az idén is, hány fellépése lesz neki a Sebő együttesrel, nekem a BorFolk zenekarral. (Béla ilyenkor mindig előkapja a noteszét és kiderül, hogy neki már decemberig tele van a naptára programokkal: Sebő együttes, Zeneakadémia, Pécsi Tudományegyetem, néprajzi filmklub, Hagyományok Háza, Művészeti Akadémia, meg az ország számtalan kistelepülése... Szóval csoda, hogy össze lehet hozni ezt a néhány együtt töltött napot!)

Tényleg össze lehet hozni? Várom a telefonját vasárnap délután, hogy mikor érkezik, aztán hétfőn is. – Semmi! – Üzenetrögzítőjén naponta hagyok neki üzenetet. – Nem hív vissza, pedig Béla pontos és udvarias ember, mindig vissza szokott hívni. Már lemondtam róla. Közös barátunk szerint, aki még a hét végén beszélt velem, hirtelen sok dolga akadt, hivatalos, családi, meg egyéb, azt kell intéznie.

Csütörtök éjjel telefon: Béla meghalt! Nem akarom elhinni. Háromszor is visszakérdezek. Meghalt, már két napja. – És most már szégyellem magamat, hogy bosszankodtam az elmaradt visszahíváson. Huszonhárom évi barátság és együtt muzsikálás után itt állok egy nagy ürességben, mert most már mi ketten soha nem tudjuk megbeszélni azokat a dolgokat, amiket hetek óta halogattunk, soha nem megyünk fel együtt a Szent György-hegyre, soha nem fogunk a táncrend muzsikálása közben a hegedűvel és a bőgőszólammal válaszolgatni egymásnak. És itt állunk mi mindannyian, akiknek hiányozni fog Béla ízes hegedűlése, a jól megkomponált táncrendjei, hosszú, de találó történetei és anekdotázásai, meg az is, hogy mindig lehetett hozzá fordulni szakmai tanácsért, hiszen negyvenegy éve ő indult el a forrás mellől, sőt, mára ő lett az egyik forrás.

Próbálok elaludni, de csak a félálomig jutok. Szövegfoszlányok, dallamtöredékek kavarnak bennem...

Petrovits Tamás és Döf (Dövényi Péter) után most Bélával bővült a mennyei Kalamajka zenekar. Be ne töltsétek a bőgős helyét, amíg én is meg nem érkezem!

Ánti (Nagymarosy András)

Két helyen – Kéthelyen

Macedóniában ért utol a hír, a legmegdöbbentőbb, ami csak érhetett. Egy folkfesztiválon vettünk részt burgenlandi horvát táncsoportommal és ott voltak a gyulaiak is. Tőlük tudtam meg, hogy Béla itthagyta a földi életet.

Viszonylag későn találkoztunk, de az elmúlt tíz évben egyre több közös dolog és egyre mélyebb kapocs kötött össze bennünket. Nem telt el hónap, hogy háromszor-négyszer ne beszélünk volna telefonon. Többször találkoztunk Bécsben, még többször Budapesten, Erdélyben is, és ami a legnagyobb hatással volt rám, Gyulán.

Gyula a mindene volt. Sokszor hívott, míg végre két éve sikerült a régóta tervezett hétvége. Pontosan azt tette, amit mindenkor az életben: mindenét, minden tudását és szeretetét beleadta, hogy bemutathassa kedves városát. Bebarangoltuk, voltunk a fürdőben, hogy büszkén demonstrálhassa úszótechnikáját, amelyet rendszeresen gyakorolt Pesten is. Bejártuk a várost, közben csak mesélt-mesélt a gyerekkorról, édesapjáról, számba sem tudom venni, mi mindenről. Elvitt rokonaihoz, ahol tábor-tűz mellett kísérem, mondanom sem kell, nagy büszkeséggel. Egyik reggel megszólított: „Gyere, mutatok valami érdekeset!”. Gondoltam, valami régi fénykép lesz, vagy egy dallam, felvétel talán, de nem. Egy pottyantós budi volt az, a család régi házának udvarán. „Na, ide figyelj! Innen indult a táncházmozgalom!” – mondta Béla. A történetet talán sokan ismerik: egy reggel dolgát végezvén az újságot böngészte, és megpillantotta a „Röpülj, páva!” felhívását, onnan aztán minden gördült tovább.

Figyelemmel kísérte fotós tevékenységemet, de az övével talán rokonítható életpályámat is, hiszen magam is a tudomány világából jövén alakítottam ki nagyon szoros kötődést a táncházmozgalommal, a népelet dokumentálásával, a zenéléssel. A Táncház Archivum számára sok képet, nem publikált anyagot bocsátottam a rendelkezésére. Sokszor meglátogattam a Forint utcában, s ezek az alkalmak rendszerint későig tartó beszélgetésbe torkolltak. Régóta dolgozott egy interjú-sorozaton, s egyszer elhívott magához, hogy velem is készítsen egyet. Akkor mesélt Makovecz Imréről, a táncház korai éveiről, az „Icsán” családról, megannyi egyetemes emberi értékről. Csodáltam szerteágazó műveltségét, logikus gondolkodását, remek humorát.

Évek óta terveztük, hogy eljön a Ladikos Fesztiválra, Meccsérre és ez tavaly végre sikerült, éppen akkor, amikor Kallós Zoli bácsi is énekelt nálunk. Felejthetetlen volt, ahogyan a Béla vezette banda kísérte a válaszüti dalokat. Idén is eljött, igaz, sokáig maradni nem tudott, de itt volt köztünk, mert megígérte. Ekkor láttam utoljára, bár utána még többször beszélünk. Nem tudom, hogyan történt, de távozásakor jobbról-balról megcsókolt, pedig erre „hákli” volt. Mindig azt mondta: „Nem csókolózunk, csak ölelkezünk, de azt nagyon!”.

Jó ideje figyeltem, milyen szisztematikusan vezette határidőnaplóját. Teltek a hétvégék a rengeteg programmal, nagyon sokfelé hívták, és ment is, ahogy ereje engedte. Csodálni való volt a húsz évvel idősebb „motor” berregése, ahogyan szüntelen lelkesedéssel robogott egyik helyről a másikra. Egyszer viccesen azt mondta: „Tamásom, jobbik felem mása (gyakran hívott engem így), tudod, hol nem tudok én egyszerre lenni? Két helyen. Ez nagy baj, mert szívesen tenném!”.

Somogyban van egy település, Kéthely. Amikor arra jártam, lefényképeztem a helységnevtáblát, amely egy montázkép alapja lett aztán, rajta Béla pózol büszkén, hogy „két helyen” van. Mikor elküldtem neki a képet, azonnal felhívott és hatalmasakat nevetett az egészen.

Végül egy gondolatfüzér Béla szavaiból, amely nem egy mondatban hangzott el, de egybeszöve mindnyájunk számára sok tanulságot hordoz. „Végig kell gondolni az alapkérdést! Ahogy egy gyertya vagy gyufaszál fénye a sötétséget oldja, ugyanúgy oldja a globalizálódást a tánc és a zene együttesen az emberben mint biológiai és erkölcsi lényben, ami öröm, és így megtérül a befektetett munka, ami nélkül mindez nem működik.”

Drága Béla bá’, „Béla de Halmos”, most vagy aztán tényleg „két helyen”: a mennyben és itt velünk – és az utánunk következőkkel –, örökkön örökké.

Nyugodj békében! Most megpihenhetsz.

Henics Tamás

Paprikás kalács

A magyar népművészet ünnepe Washingtonban

A Budapest–Washington-úton a legnagyobb gondot a féltve őrzött kalapok kiszállítása jelentette. A kalap a férfiember legfőbb ékessége, gondosan vigyázott viseletdarabja. A nehezen szerzett darutoll vagy az aprócska szajkó kék szárnytolla nem sérülhet, a karcagi juhász, Csontos Gyuri bácsi búboskemence-formájú kun kalapja nem horpadhat. Így aztán mindenki a fején érezte a legbiztosabbnak a célba juttatást, és minthogy egy táncosnak több fejfedője is volt, esetenként kettőt-hármat is a kobakra kellett tenni. Legalább az átszállásnál könnyen követni tudtuk egymást.

A népes magyar népművészküldöttség így érkezett meg hatalmas csomagokkal és emeletes kalapkölteményekkel a fejeken Washingtonba, a világ egyik legnagyobb folklórtalálkozójára. A Smithsonian Folklife Festivalt először 1967-ben rendezték meg az Egyesült Államok fővárosában a Capitolium előtti hatalmas téren. Az USA-ban és a fejlett világban ekkor vált divattá a gyökerek keresése, a középosztály értelmiségi rétegei ekkor fordultak a hagyományos kultúrák felé. A kommunizmus által elzárt Magyarországon alig öt évvel később bontott zászlót a táncművészet újrafelfedezése tekintetében a magyarok már akkor is a világ élvonalához tartoztak.

Kezdetben az amerikai hagyományokkal foglalkozott a fesztivál, de hamarosan kialakult mai rendszere, mely szerint minden évben egy-egy külföldi „díszvendéget” hívnak meg. Ez azért történhetett így, mert az amerikaiak mondták és ismerték „country” zene és tánc bizony meglehetősen egyhangú. Ugyanakkor az USA-ban mindenki „jött” valahonnan. Írek, olaszok, németek, magyarok, lengyelek, ukránok, zsidók, örmények, feketék, fehérek és sárgák. Hihetetlenül színes ember- és kultúrakavalkád, ráadásul rendkívül nyitott és befogadó. A fókuszvendég meghívása ugyanakkor a pénz hazájában kitűnő üzleti fogás is volt. Ma már ugyanis a saját programjával kapcsolatos összes költséget a meghívott ország fizeti, a fesztivál a helyet, illetve a nyilvánosságot biztosítja. A Smithsonian Folklife Festival nem csupán a világ egyik legnagyobb folklórseregszemléje, hanem óriási üzleti vállalkozás is.

Minthogy a program frekvenciát helyszínen, a főváros legközpontibb területén, a National Mall nemzeti parkban, ráadásul az USA nemzeti ünnepén, a július 4-i függetlenség napja idején zajlik, rengeteg ember vesz részt rajta. A rendezvény tíz napján minden évben közel másfél millióan látogatnak el az eseményre, és négy-öt millióan kísérik figyelemmel azt. Nem csoda tehát, hogy az elmúlt évtizedekben egyre inkább felértékelődött a fesztiválon való részvétel lehetősége, erre többéves várakozás és hosszabb lobbizás után kerülhet csak sor.

Magyarország díszvendégként meghívásáról is már évekkel ezelőtt megkezdődtek a tárgyalások. Az ország megmutatkozásának nem mindennapi lehetőségére a magyar kormány mintegy 1,5 millió dollárt (330 millió forintot) áldozott. Nem csupán az összes közreműködő utaztatása, szállása, ellátása, a magyar népi építészeti elemek felhasználásával készült táncsűr, pávatorony, parasztházak felépítésének költsége (építésztervező Siklósi József), de még az amerikai társkurátor, James Deutsch egyéves fizetése, többszöri magyarországi utazása is a magyar államot terhelte.

A szervezéssel a Balassi Intézetet bízták meg. Elsősorban erre a feladatra nevezték ki 2012 nyarán Fülemile Ágnes néprajzkutatót a Balassi Intézet New York-i Magyar Kulturális Központ igazgatójának, aki a rendezvény magyar kurátora volt. A rendkívül felkészült igazgató asszony a Bartók együttes táncosaként részt vett a táncművészet elindulásában, később éveken keresztül tanított az USA-ban, illetve az Indiana Egyetem bloomingtoni magyar tanszékének vezetője is volt. Jól ismerte az amerikai közeget, illetve az észak-amerikai magyar diaszpórát. Ez utóbbi is nagyon fontos szempont volt, hiszen becslések szerint az Egyesült Államokban és Kanadában mintegy 1,5 millió magyar gyökerű ember él.

A szakmai előkészületek 2012 őszén kezdődtek meg. Fülemile Ágnes javaslatára a fesztivál programját és a szakmai küldöttséget összeállító tanácsadó testületbe a táncművészet gyakorlati vezető szakembereit kérték fel, ami döntő jelentőségűnek bizonyult (kézművesség – Igyártó Gabriella, Népművészeti Egyesületek Szövetsége; néptánc – Diószegi László, Martin György Néptáncszövetség; népzene – Kelemen László, Hagyományok Háza; népi kultúra – Csonka Takács Eszter, Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága). Meghatározó fontosságú volt ugyanakkor, hogy a magyar néprajztudomány is teljes mellszélességgel az ügy mellé állt. Külön szakmai küldöttséget delegált a Magyar Tudományos Akadémia Néprajztudományi Intézete (igazgató Balogh Balázs) és a Zeneakadémia népzene tanszéke (táncszervező Richter Pál).

Még arra is jutott forrás, hogy erdélyi kézművesek, hagyományörző táncosok és zenészek is Washingtonba utazhassanak. (A széki Zsoldos család, a mérai Tötszegi és Bene család, gyimesi táncosok, a bácskai népi gasztronómia bemutatói, illetve Kodoba Florin, Varga István „Kiscsipás” és Jámbor István „Dumnezu” primások.)

A koncepció kialakítása a részterületek vezetőinek feladata volt, és ők tettek javaslatot a kiutazó csapat tagjaira is. A népes küldöttségből mindenki saját területének kiemelkedően magas színvonalú képviselőjeként érkezett a fesztiválra. Ez igaz volt a 2013-ban hungarikummá választott karcagi birkapörköltet és más, szabad tűzön készített pásztoréltet főző Csontos családra, a kishegyesi lakodalmi konyhát bemutató Kollár Ilonka nénire, a kalocsai hagyományokat megjelenítő asszonyokra, a fafaragókra, a különleges mesterségek képviselőire éppúgy, mint a sikerben oroszlánrészt vállaló, fáradhatatlan nem hivatásos táncosokból álló néptáncos-válogatottra, a határon túlról érkezett „adatközlőkre” vagy a hallatlan munkabírású és mindig jó kedvet sugárzó Pál István Szalonnára és zenekarára. A fesztivál kirobbanó sikerének egyik legfontosabb záloga éppen az volt, hogy ezek az emberek nem munkának tekintették az iszonyatosan kemény washingtoni két hetet, hanem olyan lehetőségnek, amikor azt csinálhatják, amit szeretnek.

A program kialakításának alapvető gondolata az volt, hogy a sokszínű magyar népművészet teljes vertikumát – népzene, néptánc, kézművesség, szellemi kultúra, néprajztudomány – mutassák be. Fontos volt, hogy az egész Kárpát-medence magyar folklórja, valamint az anyaországgal nem rendelkező jelentősebb etnikumok, kiemelten a zsidó és cigány közösségek népzeneje és tánca is színpadra kerüljön. A szakmai vezetők arra is nagy hangsúlyt fektettek, hogy a fesztivál ne csupán „pódiumrendezvény” legyen. Az amerikaiak rendkívül nyitottak, szívesen vesznek részt mindenben, szeretik, ha „megmozgatják” őket. Ennek megfelelően külön „táncsűr” épült, ahol folyamatos táncok és táncok zajlottak. A kalotaszegi motívumokkal díszített parasztházban a látogatók odaiülhettek a szövöszék mellé vagy

fotó: Hont Angéla

pingálhattak a kalocsai asszonyokkal. Külön játszóter is volt, ahol az érdeklődők a magyar népi gyermekjátékokkal ismerkedhettek. Mindent meg lehetett érinteni, ki lehetett próbálni, a kézművesek szívesen magyaráztak, megmutatták a különleges magyar mesterségek (nyeregkészítés, lószőr-ékszer-készítés, vesszőfonás, kékfestés, szíjgyártás, kalapkészítés stb.) fortélyait. (A fordítást amerikai magyar önkéntes fiatalok végezték.) A látogatók bánatára – és a magyar résztvevők nagy örömeire – egyedül a főzőbemutatókon készült finomságokat nem lehetett megkóstolni a vezetőség szigorú utasítása miatt. (Az USA-ban rendkívül szigorúak az élelmiszer-egészségügyi előírások, és a szervezők attól tartottak, hogy ha valaki beteg lesz a magyar kosztól, akkor őket pereli be...)

Nagy sikere volt a tudományos ismeretterjesztő előadásokat bemutató „beszélgetőszínpadnak”. Itt az MTA Néprajztudományi Intézetének munkatársai rövid előadásokat tartottak a magyar népművészetről, a hagyományos kultúra elemeiről, a népviseletről és a népzénéről. Különösen nagy érdeklődés kísérte az élő táncszínpad szemléltetett magyar néptánc történeti előadásokat.

Két főzőbemutató volt. Karcagról a Csontos család érkezett, akik tipikus pásztorételeket, birka- és marhapörköltet, slambucot és gulyást készítettek. Az alapanyagot a helyiektől szerezték be, mert élelmiszert az USA-ba nem lehetett bevinni. Kicsit elégedetlenek voltak, mert a birka belsőségét nem kapták meg. Pedig – ahogy elmondták

– a fejet nyílt lángon meg kell pörkölni, kettévágni, az agyat megsózni, paprikázni, öszezevarrni, és egyben beletenni a bográcsba... Képzeltető, hogy a készkonyhához szokott amerikai közönség előtt milyen sikere lett volna ennek az akciónak!

Kishegyesről, a Bácskából a hetvenhat éves Kollár Ilonka néni és kuktája, a fesztivál legvidámabb személye, mindenki Utasi Pepéje érkezett. A menüben sokszínű bácskai konyha lakodalmi ételei szerepeltek. Tyúkhúsleves májgombóccal, báránycomb, töltött hús, lecsó, lángos, tepertős és sajtos pogácsa, vaníliás karika stb. De itt készítették el a széki asszonyok a népszerű erdélyi vinetét (padlizsánkrémet), a töltött káposztát és a kalocsaiak az isteni krumpligombócot vagy a különleges paprikás kalácsot is.

Az ezer nézőt befogadó, mindig telt házas nagyszínpadon (Danubia Stage) zajlottak a népzenei koncertek és a néptáncbemutatók. A kínálat rendkívül gazdag volt. Fellépett Szalonna és bandája, Navratil Andrea, a Heveder együttes, Juhász Zoltán és családja gyimesi zenei különlegességeket mutatott be, és itt szerepelt az MTVA *Fölszállott a páva* népzenei és néptánc vetélkedőjének kis csapata is. Szalonnának nagy sikerű önálló koncertjük mellett a táncosokat is kísérték, és Bob Cohen zsidó népzenei koncertjén is közreműködtek.

Az erdélyi Heveder együttes a magyarpatkai Kodoba Florint, a bánffyhungyadi zenészdinasztia legifjabb képviselőjét, Varga István „Kiscsipást” és a szászcsávási primásikont, Jámbor István „Dumnezut” is kísér-

te, de koncertjein fellépett a magyarszövati Kádár Erzsébet is.

A néptáncos kínálat sem volt szegényebb. Az amatőr együttesekből válogatott elnyűhetetlen tánckar a két hét alatt tizenöt különböző néptáncműsort mutatott be. A teljes magyar nyelvterület legszebb táncait felölelő válogatások egy-egy tájegységet – Moldva, Gyimes, Mezőség, Küküllő mente, Szatmár – jelenítettek meg, vagy az amerikaiak számára is ismerős vidék, például a Duna mente táncából adtak ízelítőt. Az esti fesztiválzáró is mindig néptáncgála volt. *A magyar tánc évszázadai* (koreográfus Diószegi László) és *A magyar falu* (koreográfus Kocsis Enikő és Fitos Dezső) című műsorok felváltva, rendre zsúfolt ház előtt zajlottak.

A fesztivál magyar programjának kirotbanó sikere volt. A szervezők elmondták, hogy évtizedek óta nem emlékeznek a mostanihoz hasonló diadalra. A magyar néptánc, népzene, a népi gasztronómia és kézművesség meghódította az Egyesült Államok fővárosát. Szapáry György washingtoni nagykövet kiemelte: erre a sikerre úgy kell tekinteni, mint egy olimpiai aranyéremre, amely elviszi a magyarok jó hírnevét a világban. És hogy a népművészetet kedvelők Magyarországon is megismerhessék a változatos és igényes programot, október 19-én, a Nemzeti Kulturális Alap fennállásának húszéves jubileumán egy napba sűrítve Budapesten is látható lesz a kéthetes washingtoni fesztivál.

Diószegi László
(Magyar Nemzet Magazin 2013. július 20.)

Sanyi bá' határátlépése

Muszka Sándor erdélyi magyar költő nevét eddig viszonylag kevesen ismerték Magyarországon, de ez a helyzet most megváltozni látszik, hiszen az egyik, sokféleségre nyitott budapesti könyvkiadó kiadta az „odaát” gyorsan elkapkodott Sanyi bá' című prózakötetet. A székely humorról és az attól elválaszthatatlan valóságról is faggattuk a szerzőt egy körúti kávéházban, Budapesten.

– Téged odahaza költőként ismertek meg az olvasók...

– Eddig főleg verseket írtam, három verseskötetem jelent meg, a negyedik ősszel jön ki a nyomdából. Otthon, Erdélyben. Sajnos, nem hiszem, hogy kapható lesz majd Magyarországon, hiszen az eddigiek sem nagyon jutottak át.

– Miként fér össze a prózaírás és a költészet?

– Én nem vagyok olyan, aki minden nap, s ráadásul egész nap tud és akar verset írni. Vannak ilyenek, de a nevüket inkább nem veszem a számra. A történeteket a „köztes időben” írom, amikor ráérek.

– Ráérni? Manapság?

– Énvelem megesik, hogy ráérek. Nem fordítok, nem írok nagy ívű tanulmányokat sem. Magam szórakoztatására kezdtem el lejegyezni ezeket a történeteket, amikor nekiláttam. Nem is gondoltam, hogy másokat is érdekel.

– Hol lehet ilyen történeteket lelni?

– Mindenhol. Az ember jártában-keltében belebotlik. Elég csak átmenni a szomszédhoz, s már jönnek is a történetek, vagy ha bemész a kocsmába, s meghallgatod, ahogy szívatják egymást, ahogy hülyéskednek. Hallgatod, ahogy mesél valamelyik, közben tudod, hogy egy szava sem igaz, de azt is, hogy a másik mindjárt mond valami még nagyobbat rá. Ugyanez megy a piacon is, meg mindenhol, ahol egy kicsit meg lehet állni.

Az emberek játékosak mifelénk, szeretnek szurkálni. Azt hiszem, a humornak ez a fajtája tényleg csak ránk jellemző, s ráadásul a nyelvünk is mintha erre jött volna létre. Persze, félek, hogy eltűnik ez az egész, talán ezért van, hogy ilyen nagy előszeretettel használom a saját szavainkat. Szerintem ez a nyelvi gazdagság egy veszélyeztetett érték, amit – ahogy én látom – már az iskolában is megpróbálnak nyesegetni.

– Azért nyilván belenyúlsz a történetekbe...

– Persze, az én munkám is benne van. A mesék nem így, egészben esnek ki az emberek száján. A helyzeteket, a hátteret, amibe beleülhet a poén, azt mindig az írónak kell kitalálnia.

– A helyesírást – mármint a szöveghez helyes írásmódot – magad fabrikáltad?

– Nem nagyon volt más kapaszkodóm, mint hogy kiejtés szerint adjam vissza azt, ami elhangzik. Persze, másként nem is lehet, mert nincsen ennek szigorú helyesírása, s ha mégis, akkor az a nyelvészet körébe tartozik.

– Mit szóltak a kötethez az otthoniak?

– Hát, ezt ne írd le, de ezek rendes gazdálkodó emberek, akik betűvel nem sokat kínozzák a szemüket. A két tőszomszédomnak adtam egy-egy példányt, s biztos vagyok abban, hogy a könyvnek megbecsült helye lesz náluk a polcon. Persze, lehet, hogy beleolvasnak, de ahogy a mondás tartja: tyúk tyúkkal, lúd lúddal. Nem szólnak bele, hogy én mit írok. Nem az ő világuk.

fotó: Márton Ildikó

– Dehogynem... Egyébként merre van a falu, ahol a történeteidet összeszeded?

– Csíkszereda mellett, Csíkszépvízen élek. Csíkszeredától, ahogy megyünk a Gyimesek felé, ott van, Szentmiklós után. Van egy vízgyűjtő gát is nálunk.

– Miféle népek lakják a falut?

– A lakosság gyakorlatilag teljesen magyar, néhány cigány család lakik még ott. Meg van egy rendőr is, az egyetlen román a faluban. Persze, „rendes magyar ember nem megy rendőrnek”, hiszen nálunk azt mondják, hogy „az árulót még az ellenség se becsüli”.

– Milyen az élet a XXI. században egy erdélyi faluban?

– Nagyon közel vagyunk Csíkszeredához, ahova be lehet járni, szóval úgy élünk, mint bárki más egy városhoz közeli faluban.

– A város közelsége jó vagy rossz?

– Szerintem jó: van kórház, üzletek, ott a

megyeszékhely, ha intézni kell valamit. Persze, lehet, hogy mások másként látják, hiszen én Kovászna megyéből, Kézdivásárhelyről származom, a faluba a feleségem révén kerültem, mert odaválszik a nagyszülei. A kolozsvári egyetemen ismerkedtünk meg, s úgy költöztünk oda, hogy meguntuk az albérletet fizetni. Kolozsváron vannak ám árak!

– Vannak a környezetben, akik hasonló módon őrzik a nyelvet?

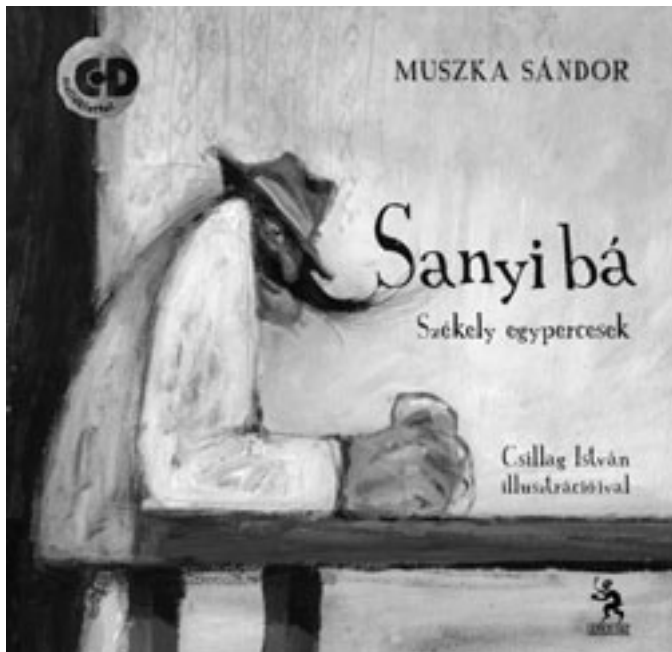
– Néhányan. Például nemrég jelent meg egy könyv Gyergyóban Hazug Pista bácsi történeteiből. Egy öreg erdőpásztor, aki nagyon jókat mesél, s valaki kijárt hozzá, s összeírta, amiket az öreg elmondott. Olyasmiről, hogy jó barátságban volt Nicolae Ceaușescuval, s aztán meg összeveszttek, elküldték egymást a francba, s azóta nem beszélnek.

– Sokakat elandalít a természeti táj szépsége, azt hiszik, hogy ettől könnyű az élet.

– Szép, de mostoha a mi vidékünk. Hegyek vannak, s a termőföldek sem a legjobbak. Azt szoktuk mondani, hogy ha a sok fenyőfa toboz helyett kenyeret teremne, akkor tiszta Hawaii lenne. Szerintem nálunk a megélhetésért kétszer annyit kell dolgozni, mint bármilyen más helyen. Persze, részben ez a kemény világ adja azt is, hogy nem asszimilálódtunk.

– Sokan meg szoktak sértődni, ha azt hallják, hogy a magyarüldözöknél többet senki nem tett a magyarok megmaradásáért...

– Ezt én is így gondolom. Nem volt könnyű a románokkal, és ez néha elér a mába is. Van egy csávó, aki elment Amerikába, s ahhoz, hogy állampolgárságot kapjon, elvett egy néger leányt, s aztán úgy alakult, hogy összebarátkoztak, együtt laktak. Aztán egyszer, amikor jött, elhozta a csajt is. Az emberek csak álltak, nagy szemekkel néztek, amikor megjött. Kiszállt a néger lány, mire azt mondja a szomszéd: „Ej, erősen fekete!”. Mire a másik: „Feketének fekete, de legalább nem román!”. Szóval, ilyen a helyzet nálunk, akkor is, ha nekünk tettek jót azzal, hogy a magyarul beszélést tiltották. Erre a

magyar nem tudott mást tenni, mint összezárt, s megmaradt magyarságában. Annak, hogy zártak a közösségek, persze van negatív következménye is.

– *Mennyire élő, jelenlévő az, amit mi Magyarországról élő néphagyományak látunk?*

– Szerintem teljes mértékben. Tudatosan foglalkoznak a hagyományápolással. A falunak van táncsoportja, s minden ünnep alkalmával van néptánc, népzene. Szerintem ez egész Székelyföldre jellemző, s nincsen másként nálunk sem. A gyerek már a keresztelőre kapnak kis székely ruhát.

– *Neked van?*

– Nekem nincsen, mert városról jöttem, s én kicsit másként tekintek a skanzenszerű képre, amit a média mutat. Állítólag mi úgy kezdjük a napot, hogy az emberek megisszák a pálinkát, s az asszonyok kezdik sütni a kürtös kalácsot, mielőtt végigmennek énekelve a főutcán. Este, amikor megrészegedünk, akkor kettőt szökteünk a lóval. A média nem nagyon mutat mást mirőlünk. Esetleg még azt, ahogy estefelé jönnek haza a görbehátú rőzsehordó nénikék. Szép ez, meg tényleg büszkék is lehetünk mindenünkre, meg talán eladható is, de azért ennél több az élet 2013-ban.

– *Mi az, ami tényleg megvan abból, amit a magyarországiak romantikus hangulatban elképzelnek?*

– Ami megvan, s ami engem, mint városból jövőt megfogott, nem más, mint az emberek közötti összetartás. Szépvízen nem vagy egyedül. Amikor odaköltöztem, akkor még nem volt munkám, s kérdeztem a szomszédoktól: „Te, szomszéd, volt-e olyan, hogy valaki éhen halt a faluban?”. Azt mondta: „Ilyenre még a nagyapám sem emlékezik”. Amikor beköltöztem és kanalizálást csináltunk, látták, hogy én, a városi gyerek próbálok ásni...

– *Kinevettek?*

– Azt nem, de nem telt belé tíz perc és a környező szomszédok csákkánnyal, lapáttal ott voltak körülöttem, s hányták a földet. Szerintem ilyen sehol nincs a világon. Ha bajod van, éjjel háromkor bármelyik szomszédnak lehet szólni, megkérdezik azt is, van-e még pityókád, tojásod. Szerintem Pesten még mások szeme láttára is éhen lehet döglenni. Persze, otthon is van mindenféle ember, de azt hiszem, az egymásra figyelés még általános.

– *Megmarad? Megmaradhat?*

– Félek tőle, hogy nem. Ahogy változik a világ, s az embereket leültették a tévé elé, úgy sok fontos dolgot elfelejtene.

Grozdi Károly

Kitüntetések augusztus 20-a alkalmából

Magyar Érdemrend Tisztikereszt polgári tagozat
Gyulai Líviusz, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, Kossuth-díjas festő- és grafikusművész, érdemes művész

Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat
Solymosi Tari Emőke, a budapesti Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény zeneirodalom tanára

Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozat
Debreczeni Sándor kései népi iparművész
Szabó János, a Salgótarjáni Néptáncművészetért Közalapítvány táncház- és művészeti vezetője
Virágvölgyi Márta, az Óbudai Népzenei Alapfokú Művészeti Iskola zenetanára

Magyar Ezüst Érdemkereszt polgári tagozat
Gömöri Éva, a Honvéd Együttes táncos szólistája
Kálmán Péter népzeneész, etnográfus, a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola és Zeneiskola tanára

Magyar Bronz Érdemkereszt polgári tagozat
Hrúz Dénes, a Váczi Gyula Alapfokú Művészetoktatási Intézmény népzene tanszék vezetője
Tamás László fazekas
Tompa Attila, a Honvéd Együttes tánckari tagja

„A Népművészete Mestere” Díj
Bagdi Lajosné Matkó Mária debreceni hímző, népi iparművész
Bárány Antalné Strehó Margit varsányi mesemondó
Dobiné Vass Júlia nádudvari fazekas
Hajda György Zsigmond cserkúti faműves-restaurátor, népi iparművész

Haris Mária budapesti szövő, népi iparművész
Karácsony Lázár gyimesbükki (Románia) furulyás
Kovács Szabolcs mezőkövesdi festettbútor-készítő
Simon János csengeri táncos, énekes
Szabó Teréz mezőkölpényi (Románia) táncos, énekes
Takács Anna buzai (Románia) énekes

„A Népművészet Ifjú Mestere” Díj
Bohács Brigitta és Éder Róbert néptáncospár
Csikné Bardon Réka csuhéfonó népi iparművész
Forgács Gyöngyi Imola vesszőfonó népi iparművész
Gajdics Krisztián börműves népi iparművész
Győri Balázs bútorkészítő népi iparművész
Krajcsó Bence citeraművész
Pál Eszter énekes előadóművész

Mátyás király és az okos lány

Egyszer Mátyás király kiment a mezőre az aratókhoz és odaköszönt nekik:

– Jó napot, emberek! Hogy megy a munka?

Két ember előállt, hogy ők hazamennek, mert olyan rossz volt a termés, hogy nem érdemes learatni.

– Király uram! Még annyi gabona se termett, amit nekünk kifizet! Mi ezt nem csináljuk tovább, itt hagyjuk.

Mátyás király csak erősködött, hogy ilyent ne tegyenek, a gabonát le kell aratni. A két ember csak ellenkezett. Azt mondta nekik Mátyás:

– Mondok én nektek valamit, ha ezt megfejtitek, akkor kifizetek benneteket, ha nem, még azt a bért se kapjátok meg, amit már ledolgoztatok!

– Hát, mi lenne az?

– Mit jelent az, hogy három el tud tartani kilencet, de kilenc nem bír eltartani hármat?

Az emberek gondolkodtak, törték a fejüket, de nem jutott eszükbe semmi. Mentek haza nagy lógó orral. Az egyik embernek volt egy szép, jó eszű, furfangos lánya. Kérdezte az apjától:

– Édesapám, mi baja van? Miért lógatja úgy az orrát?

– Á, semmi, lányom, nem érdemes róla beszélni, vége mindennek! Ott volt a király, ahol arattunk, olyan kérdést tett fel nekünk, amire nem tudjuk a választ, ezért azt se fizeti ki, amit eddig dolgoztunk.

– Mi volna az a kérdés édesapám?

– Azt kérdezte, mi az, hogy három el tud tartani kilencet, de kilenc nem tud eltartani hármat? Halvány fogalmunk sincs róla, hogy mi lehet az.

A lány elkacagta magát:

– Édesapám, hát még ezt se tudják? Hát a május, június, július el tudja tartani a másik kilenc hónapot, de a másik kilenc hónap nem tudja eltartani a hármat!

– Hogy-hogy?

– Május a nevelő, minden el van vetve, május megneveli a terméseket, júniusban minden megerősödik, júliusban már aratunk. Ez a három hónap tartja el a többi kilencet!

Másnap reggel ment is Mátyás király az aratókhoz, hogy tudják-e a választ a kérdésére. Előállt nagy büszkén az ember, hogy tudják, s mindjárt meg is válaszolta.

Azt mondta erre Mátyás király:

– Na, ezt nem kendtek találták ki, az biztos! Ki volt az az okos, aki kitalálta?

Azt mondta az egyik ember:

– Van a barátomnak egy szép, nagyon eszes, furfangos leánya. Ő mondta meg.

Mátyás király mindjárt kíváncsi lett rá, hogy milyen is az a lány. Elküldte a főurakat, hogy nézzék meg, tényleg olyan szép-e. Kérdeggessenek tőle ezt-azt, tényleg olyan furfangos-e.

El is mentek a főurak a lányhoz, megkérdezték tőle, hogy hol van az apja.

– Elment a szomszéd faluba.

– Hazaér-e még ma?

– Ha egyenes úton jön, akkor nem biztos, de ha kerülővel jön akkor biztosan hazaér.

A főurak el se tudták képzelni, hogy hogyan lehet ez. Visszamentek Mátyás királyhoz és jelentették, hogy a leány valóban nagyon szép és nagyon furfangos is. Elmondták a királynak, hogy arra a kérdésre, hazaér-e ma az apja, mit válaszolt. Ők bizony nem tudták kitalálni, hogy mi ennek az értelme. Kíváncsi lett Mátyás, kapta magát és elment ő is a lányhoz, megkérdezte tőle:

– Hogy lehet az, ha apád egyenes úton jön, akkor nem ér haza ma, ha kerülő úton jön, akkor meg hazaér?

– Az úgy van, felség – felelte a leány, – hogy pontosan az út közepén van egy nagy fa, ha apám a szomszéd faluban beszik, nekimegy a fának, beüti a fejét, elesik, akkor nem ér haza, ha kerülő úton megy, ott nincs semmi akadály, akkor biztosan hazaér.

Mátyás királynak nagyon megtetszett a szép, eszes leány, azt mondta neki:

– Gyere el velem a palotámba! Úgy élhetsz ott, mint egy királykisasszony, mindent a kedvedre tehetsz, csak egyet kérek, hogy soha senkinek ne mondj meg semmit, soha senkinek ne adj tanácsot!

Egy ideig jól el is volt a leány a palotában, úgy élt, mint egy királykisasszony.

Egy nap Mátyás király gondolt egyet, hogy ő elmegy a templomba. Befogatott a hintóba, a parasztok, akik nála szolgáltak, kinyitották előtte a kaput. A kapuban volt egy nagy kő, Mátyás valahogy nekihajtott, a hintója feldőlt és összetört. A király nagy haragra gyulladt, befogatott egy másik hintóba s meghagyta a parasztoknak:

– Mire visszaérek a templomból, ezt a követ nyúzzátok meg, mert ha nem, én nyúzzatlak meg benneteket!

Nagy gondba estek a parasztok, tanakodtak, hogy hát hogy lehet megnyúzni a követ.

Az eszes lány éppen kihajolt az ablakon, hallotta, hogy mit beszélnek az emberek, csak mosolygott. A parasztok ismerték, tudták, hogy ő mindenre tudja a választ. Könyörögni kezdtek neki, hogy mondja meg, mit tegyenek. A lány nem akarta megmondani, de azok rimánkodtak neki, hogy segítsen, mert ha a király hazaér, őket megnyúztatja. Mi lesz velük? Az Istenre kérik, mondja meg, mit tegyenek!

A lány megsajnálta őket, csak annyit mondott:

– Ha Mátyás király ideér s azt kérdezi, hogy miért nem nyúztátok meg a követ, csak annyit feleljetek, hogy előbb vetesse vérit, felség, s akkor majd megnyúzzuk.

Odaért Mátyás király a kapuba, mindjárt nekitámadt a parasztoknak, hogy miért nem nyúzták meg a követ.

– Hát, majd ha vérit veteti király uram, akkor megnyúzzuk, mert semmit se lehet élvezni megnyúzni! – felelték a parasztok.

Mátyás király mindjárt tudta, hogy merőről fúj a szél, csak a lány mondhatta meg nekik, hogy mit feleljenek. Bement a palotába s nekiesett a lánynak:

– Miért mondtad meg az embereknek, hogy mit válaszoljanak nekem? Nem megmondtam, hogy csak addig élhetsz a palotában, amíg nem okosítasz fel valakit?! Eddig jól szolgáltál, ezért elviheted a palotából, amit csak szemed, szád szeret, ami neked a legszebb, legkedvesebb, de itt tovább nem élhetsz.

– Jól van, király uram, elmegyek, de kérem szépen, még egyszer üljön le velem, búcsúzóul igyunk meg egy pohár bort!

A lány álomport csempészett a király borába, Mátyás megitta, először elálmosodott, azután elaludt. A lány csak ezt várta. Szólt a szolgáltnak, hogy a királyt tegyék kocsiba, vigyék el hozzájuk, fektessék ágyba. Mikor Mátyás király felébredt, csak nézett:

– Hol vagyok én? Hol vagyok?

– Itt van nálunk! – mondta a lány.

– Hogy kerültem ide?

– Felséged azt mondta, hogy ami nekem a legkedvesebb, azt elhozhatom a palotából. Nekem felséged a legkedvesebb, felségedet szeretem a legjobban, ezért hát felségedet hoztam el.

Mátyás királynak még jobban megtetszett a leány, mint addig, elvette feleségül, búcsúzóul nagy lagzit csaptak, még ma is élnek, ha meg nem haltak.

(Öz. Bárány Antalné Strebó Margittól gyűjtötte Bumberák Mária, átdolgozta Kóka Rozália)

Pillanatkép a varsányi mesemondóról

Augusztus 18-án, hatvanadik alkalommal osztották ki az 1953-ban alapított „A Népművészet Mestere” Díjakat. A korábbi gyakorlattól eltérően, most a Budai Várban, a Mesterségek Ünnepe keretében vehette át a tíz kitüntetett a legmagasabb népművészeti kitüntetést. Újdonság volt az is, hogy a kitüntetettek rövid műsorral bemutatkozhattak a közönségnek. Én a mesemondóra vártam legjobban.

Abogy előtípegett a hatalmas Palota színpadon, hogy Balog Zoltántól, az emberi erőforrások miniszterétől átvegye „A Népművészet Mestere” kitüntetést, aprócska, riadt madárra emlékeztetett. Özvegy Bárány Antalné, Margitkát most láttam először. Elcsodálkoztam, hogy milyen kicsi és hogy milyen méltóságteljesen viseli gyönyörű – mint később kiderült – maga varrta palóc öltözékét.

A díjkiosztást követően sorra bemutatkoztak a kitüntetett zenészek, énekesek, táncosok. Margitka ismét előlépkedett, szemével végigpásztázta a Budavári Palota előtt zsbongó hatalmas tömeget, majd mesélni kezdett. Erőteljes hangja, ízes palóc tájszólása, tréfás meséje egy perc alatt lecsendesítette a vidám hangoskodókat. A közönség soraiban fel-felhangzó kacagások, a hosszabb-rövidebb csendek, majd a lelkes, örömteli tapsok azt bizonyították, hogy ebben a nem mindennapi lármában is győzött a mese, no meg a mesemondó.

A műsor után megkerestem Margitkát, hogy megismerkedjünk és egy kicsit beszélgessek vele. Az ismerkedés jól kezdődött, Margitka mindjárt megkínált egy kis finom varsányi túrós lepénnyel, amit elindulása előtt sütött.

„Nálunk, Varsányban ma Lepényfesztivál van, de hát nekem ide kellett jönnöm!” – mondta csendes büszkeséggel, kedvesen. Bemutatta kíséreit: az unokáját, annak férjét, Varsány polgármester asszonyát, Pintérné Kanyó Juditot. Természetesen vele volt a „tanítványa”, Bumberák Mária is, aki, mint a felterjesztésében írta, jórészt Margitkának köszönhetően nyerte el tavaly „A Népművészet Ifjú Mestere” címet.

Egy kicsit félrehúzódtunk a sokadalomtól, feltettem a frissen kitüntetett népművésznek néhány, ilyenkor szokásos kérdést.

*

– Hol és mikor született, mivel foglalkozott eddigi életében?
– Varsányban születtem 1939. március 11-én, paraszt családban, egyke lány voltam. Az egykéket mindenki irigyli, pedig nem volt az valami könnyű élet, mindent nekem kellett csinálni. Négyévesen már libákat őriztem, hatéves koromban a marhákra kellett ügyelnem. Amikor nagybacska lettem, akkor meg kapálni jártam a szőlőnkbe.

Tizenkilenc éves koromban mentem férjhez, hamarosan megszületett a kislányom. Az uram nagygazda legény volt, sok földjük volt, sokat kellett ott is dolgozni. Aztán jött a téesz-világ, nagyon-nagyon keserves volt. Huszonhét évesen úgy megbetegedtem, hogy többet nem bírtam a mezei munkát. A falunkban működött házipari szövetkezet, szöttek, hímeztek, babákat készítettek az asszonyok. Szerencsére engem is felvettek, és a baba részlegen ledolgoztam huszonkét évet. Nagyon szerettem azt a munkát, csak az volt a baj, hogy rettentően keveset fizettek. Még most is varrok babákat, hímezek ingvállakat, készítek nagy főkötőket, mindent, amit csak kérnek.

– Hol van Varsány? Miről nevezetes?

– Nógrád megyében, Szécsény mellett van a falunk. Mostanában nagyon fejlődik, nagyon megszépült, igazán! Vagyunk benne vagy ezernyolcszázan. Nálunk még élnek a palóc hagyományok, szép a

Mester és tanítványa – fotó: Györe Gabriella

népiseletünk, van falumúzeumunk, híres a kemencében sült lepényünk.

– Kitől és hol tanulta a meséit?

– Legelőször a pajtásaimtól hallottam meséket, amikor libapásztorokodtunk a szérűkön. Mikor nagybacska lány lettem, néha elhívott fanni bennünket a szomszédasszonyunk, Bora néni. Beteges volt szegény, míg mi dolgoztunk, ő mesélgetett nekünk, hogy jobban teljen az idő. Mesekönyveket is olvastam, de a könyvekben nagyon sok mindent kihagytak a mesékből.

– Margitka, mikor kezdett mesélni?

– Véletlenül kezdtem mesélni nem is olyan régen. Tudja, én Varsányban benne voltam már az első „Pávában” is, táncoltam, énekeltem, viseleteket varrtam. Amikor 2005-ben megalakult a Muskátlí Hagyományörző Együttes, annak is tagja lettem. Nemrég alakítottuk meg az Idősek Otthonában az Őszirózsa Népdalkört, abban is benne vagyok. Sokszor, amikor az együttesrel a szereplésre vártunk, az asszonyok kértek, hogy meséljek nekik. Így kezdtem mesélni. 2011-ben a Hagyományok Házában szerepeltünk, ott, a műsorban elmondtam egy mesét. Nagyon megtetszett Bumberák Marikának, felkeresett többször is, felvette a meséimet, le is írta. Ő terjesztett fel „A Népművészet Mestere” kitüntetésre.

– Hogyan tudta meg, hogy megkapja ezt a csodálatos kitüntetést?

– Marika valamikor tavasszal megmondta, hogy felterjesztenek, de aztán nem volt róla semmi hír, hát el is felejtettem. Amikor a minisztériumból megjött a levél, hirtelen nem tudtam, hogy mit akarnak, megijedtem: „Édes Istenem, mit vétettem, hogy nekem a minisztériumból írnak?”. Nagyon örülök, el se tudom mondani, hogy mennyire jól jött ez most. Sokféle betegségem van. Még nem is mondtam, hogy nemrégiben agytrombózisom volt, meg-némultam, nem tudtam egyáltalán beszélni, kezem-lábam megbénult, meg se bírtam moccanni. Szerencsére észnél voltam és erősen küzdöttem, hogy valahogy tudjam a kezemet megmozdítani. Hála Istennek, sikerült! Nagy nehezen felépültem.

*

Míg Margitka a bajait sorolta, a szeme ragyogott a boldogságtól. Megállapítottam, hogy ez a kitüntetés az ő nehéz, küzdelmes életében egy igazi népmesei fordulat. A Kossuth Rádió munkatársa várakozott rá mikrofonjával, hát elköszöntem tőle. Kívánom, hogy még sokáig éljen erőben, egészségben, mindnyájunk örömére! (Kóka Rozália)

Folkfesztivál Norvégiában

... avagy népzene mezítláb

Zene, tánc, élmény, hangulat, mosolygó emberek a hideg, havas tetejű hegyek között, komor felhők alatt. A nap csak néha bújik elő, igaz, akkor megpróbálja kárpótolni korábbi hiányát, száz ágra süt. Ez volt az idej, 24. Førdø Nép- és Világzenei Fesztivál kerete. A hegyek közelsége, a fehér éjszakák, a csodálatos látvány eleve biztosítéka a kitűnő hangulatnak, még a nekünk szokatlanul hűvös idő ellenére is.

Førdø a fjordok ölelésében, itt-ott nyáron is jéggel borított hegyek között fekszik. Kerülővel érkeztem ide, Sognefjord megye központjába. Ugyanis Bergent, Norvégia legnagyobb kikötővárosát – és a környék más nevezetességeit – kár lett volna kihagyni. Itt született például a norvégok nagy zeneszerzője, Edvard Grieg, s a felvonóval megközelíthető kilátóból jól látható a Bryggen, azaz a rakpart Hanza-kereskedőházainak sora, amely 1979 óta a világörökség része. A halpiactól kezdett sétán hagyományos kötött pulóvereket árusító üzletek sorával találkozhatunk.

Tovább haladva a fjord-vidéken, lehetetlen elkerülni a szintén mesés Flám vasútvonalat. A mindössze húsz kilométeren át futó sínpár elkészítése húsz évet vett igénybe, 1944-ben villamosították. Húsz alagúton visz át az út, ebből tizennyolcat kézzel vágta. Néhánynak a falába ablakot is készítettek, hogy a gyönyörű látvány egy pillanatra se vesszen kárba. A kilenc közbeeső állomás mindegyikén feltüntetik a tengerszint feletti magasságot, s a két végállomástól mért távolságot. A Kjos vízesésénél megáll a vonat, ki lehet szállni fényképezni. Ha figyelmesek vagyunk, meghalljuk a finoman szóló muzsikát, majd az egyik ormon egy táncos jelenik meg, teljesen belesimulva a környezetbe. A Brekvam-szakadék következik, majd festői parasztgazdaságok sora. Végül Flám-ba érkezünk, a négyszázötven lakosú városba. Innen Balestrand felé vezet az út, immár hajón. Érdekes figyelni az utazóközönséget: szinte mindenki szótlan, a lélegzetelállító látvány, a víz kéksége és a hegyek tekintélyt parancsoló monumentalitása mindenkit tiszteletre készítet.

Balestrand almaboráról, a ciderről híres. A pezsgő italt speciális körülmények között, apáról fiúra szálló tudománnyal készítik.

Fjærlandba ismét hajóval érdemes menni. Itt a Norvég Gleccser Múzeum fogadja a látogatókat, nemcsak kiállított tárgyakkal, filmekkel, fotókkal, de „hazavihető” környezetvédő munícióval is. Ha vigyáznánk Føl-

A Budapesti Norvég Nagykövetség, a norvég Külügyminisztérium, a „Music Norway” ügynökség, a „Fjord Norge” régió, valamint a Førdø Nép- és Világzenei Fesztivál mintegy huszonöt újságíró-t hívott meg a világ minden tájáról, hogy bemutassák nekik a fesztivált és az országot és csodálatos, festői vidékét.

dünkre, háromszor ennyi embert is eltartana – szól a figyelmeztetés a kiállítás végén. Kétezeröttszázharmincnégy gleccser van az országban, egy részükön túrázni, síelni is lehet. A mászásra hívogató hegy lábánál helyi gazdák kínálnak egy kis kóstolót: barna színűre érlelt juhsajtot, szarvaskolbászt és helyben termelt gyümölcslevet.

Itt található a híres norvég könyvváros, a Booktown is. Kétszázhetvennyolc lakosa és mintegy négy kilométernyi könyvespolca van. A könyvet ebben az országban nagyon megbecsülik, hiszen ha rossz az idő – és ez gyakran előfordul –, ez a legjobb társ. Lehet itt kölcsönözni és vásárolni is használt és új példányokat. Könyv van mindenütt, a garázsban, a fürdőszoba ablakában, a teraszon...

Végül megérkeztem úticélmomhoz, Førdø városába, amelynek háromnapos fesztiválját 1990 óta minden évben megrendezik. Idén az esemény középpontjába a zene és természet összefüggését állították. Minden ahhoz a gondolathoz kapcsolódott, hogy „a zene legfőbb inspirálója a természet”. A fesztivál logója is lepkéket és virágokat ábrázol. Zene a fjordokban, a hegyek tetején, a fák alatt, a folyóparton, kis és nagy koncerttermekben.

Az idej téma összecseng Bartók gondolatával, miszerint a népzene a természet tünete. Így csodákra képes: felolvaszt-

ja a gleccsert és érleli az almabort. Egy balestrandi gazda megmutatta, hogyan is lesz olyan finom az itala. Amellett, hogy naponta egy negyed fordulatot mozdítanak az egyes üvegeken, esténként lemegy a pincébe a hordókhoz és énekel nekik, gregoriánt, leggyakrabban a Salve Reginát. Ettől lesz igazán jó az ital.

A fesztiválon főleg akusztikus hangszereket hallottunk, de volt itt olyan afrikai hangszer is, amelyik leginkább a mi gymesi gardonunkra emlékeztet, ám elektronikusan szólaltatták meg. Természetesen megjelent a norvégok tradicionális hegedűje is, a *hardingfele* (angolul *hardanger fiddle*). Nevét onnan kapta, hogy egyik legkorábbi megtalált példánya Ole Jonsen Jaastad munkája 1651-ből, a norvégiai Hardanger-fjord vidékéről származott. Ez a hangszer a négy szokásos húr alatti öt zengőhúrjával és az egyenes húr tartó lábbal önmagában egy teljes zenekar hangzásélményét nyújtja. A zengőhúrok *c a g f* és *d* hangot adnak. Ha az első négy hangot elénekeljük felülről lefelé, meglepő dolgot tapasztalunk: megszólal a Peer Gynt kezdő motívuma. Nem véletlenül alkotta ezt így Edvard Grieg. Ez a hangszer volt hallható a híres Gyűrűk Ura című filmben is.

A legrangosabb világzenei lap, a Songlines a világ huszonöt legrangosabb nemzet-

közi fesztiválja közé sorolja ezt az eseményt, amelynek védnöke Mette-Marit hercegnő, a norvég tónörökös felesége. A rendezvényen harminc országból háromezer művész vett részt, száz koncerten és workshop-on, harmincezer látogató érdeklődésétől kísérve. A hat állandó munkatárs mellett háromszáz önkéntes segítette a lebonyolításban.

Magyarországot a *Söndörgő* és a *Besh o droM* képviselte. Bármennyire is azt képzeljük, hogy hideg országban hideg emberek laknak, ez tévedés. Mindkét koncerten – de a többin is – spontán felálltak és táncolni kezdtek a hallgatóság soraiból, elsősorban a hölgyek. Söndörgőék esetében ráadásul akadt egy horvát úr is, aki megtáncoltatta a közönséget.

A fesztivál eseményei több helyszínen zajlottak. A főhadiszállásként a Rica Hotel szolgált, amely teljesen a jelenlévők fogadására és ellátására rendezkedett be. A koncertek helyszíne a Førdehuset, azaz Førde-ház volt, ahol egyszerre több teremben, több színpadon, sőt az udvari kis szabadtéri színpadon is koncerteket tartottak. A színházteremben ötletes video-installációval körítve, kitűnő kétnyelvű ismertetőikkel élvezhettük a produkciókat. Rendeztek koncerteket a helyi templomban és egy szabadtéri színpadon, a fjord közelében is.

A fesztivál egyik sztárja a kétségkívül különleges zenei élményt nyújtó kaukázusi *Rustavi* férfikar volt Grúziából. A kilenc férfi hagyományos fekete ruhában, díszkarddal az övében jelent meg. Mély, bársonyos baszszustól a magas tenorig minden hangszínt hallottunk, kitűnő összhatásban. Az ő egyik koncertjüket a hirtelen kisütött nap melegében, a könyvtár tetőteraszán rendezték meg, étel- és italkóstolóval egybekötve. Az énekesek vezetője hátborzongatóan férfias baszszushangján elmondta, náluk minden tósz-

tot ének követ. Az első mindig Istenhez szól, aki megengedte, hogy együtt legyünk.

Szintén nagy sikert aratott különleges zenei nyelvezetével a *Kalakan* együttes. A három fiú Franciaországból érkezett, baszk zenét játszanak. Nevük jelentése: *beszélgetés*. Azt tartják, az első zene maga a nyelv. A tagok Ttirritt, azaz Thierry Biscary, Jamixel, azaz Jean Michel Bereau és Xan, vagyis Xan Errotabehera. Dobok, csörgők, fúvós hangszerek, a mi cigányaink szájbőgőzésére emlékeztető hangok, ének és speciális hanghatások jellemzik muzsikájukat. Előadásukat egy táncos akrobata fiú erősítette. Szereplésük a fesztivál egyik meglepetése volt, nagy hatással voltak a közönségre.

Anna Cinzia Villani Olaszországból érkezett. Az énekesnőt a Macuran zenekar kísérte a *cupa-cupa* nevű, köcsögdudára emlékeztető hangszeren, valamint ütőkön, bőgőn és

gitáron. Ekkor tudatosodott bennem, hogy itt mindenki a maximumot tudja és azt is nyújtja. A tökéletesek között az egyéniség győz, csak az él meg a színpadon, aki vállalja. Annának például nem klasszikusan szép a hangja, ám hihetetlen a kisugárzása, és ide ez kell!

A *Khumunen* együttes a tundra zenéjét hozta el. Számi (lapp) muzsikát hallottunk egy orosz, egy svéd és egy indián előadásában. Pentaton dallamokat szöveg nélkül, valamint dobot és dorombot. Igazi crossover muzsika, dorombének, varázslat.

Pengetős zenét játszott a *Masters of the Sape* zenekar, akik Borneó szigetéről, Malajziából érkeztek. A *sape* a lantfélék családjába tartozik, ők elektronikusan szólaltatták meg. Két hölgy lótuszvirág formájú, tollakból készült díszrel táncolt. Az esőerdők üzenetét hozták.

A *Rydval & Mjelva* svéd-norvég páros sokakat elbűvölt. Persze, a hazai pálya előnye... A norvégok már említett *hardingfele*-je mellett megnyerő és izgalmas hangszereük a svéd *nyckelharpa*, a tekerőlanthoz hasonlóan billentyűs, de rövid vonóval megszólaltatott instrumentum. A térdre fektetve és menet közben is játszanak rajta, amint azt a felvonuláson is láthattuk. A koncertet követő közös muzsikáláson még Bachot is játszottak.

Hatalmas sikert aratott a *Söndörgő*. A nyitógála záró számaként léptek fel, később pedig koncertet adtak a szálloda egyik éttermében. A közönség számára nem derült ki világosan, hogyan kell értelmezni zenéjüket. Persze, nehéz is megértetni pár mondatban, hogy ez magyarországi, de nem magyar zene. Beszélhettek volna kisebbségekről, asszimilációról, ám ők inkább táncba vitték a

hallgatóságot, elkápráztatták, elvarázsolták őket. Jól tették. Másnap reggel indultak is tovább egy svédországi, majd egy németországi folkfesztiválra.

A *Kvitre* nevű norvég hegedűzenekar egy-órás, szünet, sőt zenei szünet nélküli koncertet adott, amit a közönség lélegzetviszszafojtva figyelt. Volt velük egy bőgő, két cselló, és vagy tizenöt hegedű. Egy óra ámulat. Mit is lehet kezdeni az unisono hegedűhanggal? Van mit. Lehet a hangszer testét ütögetni vonóval, ujjakkal, lehet mozogni, helyet változtatni közben. Lehet vele táncolni, igaz, ezt Pál Pista bácsi is megteszi a dudájával. A zenekar madárhangokra építette a muzsikáját. A háttérben kreatívszerű video-installációk vetítődtek a falra, minden stimmel. Közben két lány a földre rajzolgatott, de a végén ők is hegedültek. Nem untuk meg az egyórnyi hegedűhangot...

Őket a *Tartit* együttes követte, Maliból. Mint kiderült, közülük két mosolygós fiú, akiknek szeme az arcukat eltakaró lepelből alig látszott ki, szomszédaim a szállodában. Érdekes módon náluk nem a nők, hanem a férfiak burkolóznak különféle textilekbe. Ritmikájuk lenyűgöző, a hangokat nem csak a valós hangot kiadó ujjakkal, kezükkel vagy hangszerükkel, de a finoman mozgó egész testükkel, vállukkal érik el. Tizenháromnyolcadban is énekeltek, elég volt kiszámolni. Pentaton minden daluk. Nem véletlenül mondta annak idején Pernye András tanár úr, hogy valaha minden népzene pentaton volt. Két idősebb nő ülve táncolt, úgy, hogy minden porcikájuk zenét sugárzott. Három férfi és négy másik nő a földön ült, ők így táncoltak. Éltek a ritmust, gyönyörű volt. Elektromos gitár, két egyszerű pengetős hangszer és dobok. Percekig *l'l m s* – felegetős, ismétlős dallamok. A végén a közönség is táncolt, a szomszéd fiú engem kért fel, akkor ismertem csak rá. A ritmusjátékkal is bevonták a hallgatóságot. Mint kiderült, egész más úgy tapasztalni, ha közben az ember cserélgeti a tenyere tartását. Ami egyszer alul van, másszor felülre kerül. Érdemes kipróbálni.

Ezután jött a nagy falat. Flamenco, úgy, ahogyan elképzelni sem tudtam. Női erő, energia mindenütt a spanyol *Maria Pegés Compañia* műsorán. A flamenco vérpezsdítő változatát láthattuk. Négy pár volt a színpadon, egy női és egy férfi énekessel, kis zenekarral. Az énekesek semmihez nem hasonlítható hangja a flamencóhoz teremtett. Minden egyetlen célt szolgált: Mariát, az ő tündöklését. Ritmus-visszhangokra épült az előadás nagy része, ritmusokat adtak át egymásnak kasztanyettán, legyezőn, tapssal, táncpalccal és két görbe bottal. Káprá-

zatos volt. Maria gyönyörűvé vált tánc közben, mindenkit elvarázsolt.

A *Le vent du Nord (Északi Szél)* nevű kanadai együttes és a másik magyar zenekar, a *Besh o droM* késő éjjelig, szabadtéren muzsikált. Ha esett, ha fújt, a szabadtéri koncerteket megtartották. Az eső itt nem probléma, szükség esetén alkalmi esőköpeny- és esernyőárosok jelennek meg azonnal.

Az egyik kis színházteremben afféle „kulturaközi” koncertet tartottak, *Talent 2013* címmel. Szerintem nem volt túl szerencsés egy Fülöp-szigeteki gamelán zenekart, egy indonéz bandát és egy norvég triót összereszesíteni, akik hol együtt, hol külön-külön játszottak.

Hagyománya a fesztiválnak az utolsó napi közös reggeli. Ez mindenki számára nyitott alkalom, ahol tradicionális norvég ételleket lehet enni. Volt helyben sült palacsinta, frissen facsart gyümölcslé, szendvics és természetesen az elmaradhatatlan halas étkek.

Az utolsó napon délelőtt tízkor indult a fesztivál parádéja, azaz a felvonulás. A menetet a polgármester vezette lovon, őt követte a fesztivál igazgatója, Hilda. Utána a zenekarok, táblával és zászlóval. Monumentális volt. A város egész lakossága gyönyörködhetett bennük.

Hihetetlen profizmus jellemezte a zárókoncertet. A színpadot a televíziós közvetítés miatt pazarul megvilágították, s az adás két kivétlőn is ment a háttérben. A műsorvezető a színpadi átállások idején először hegedült, majd konferált, mindkettőt profi módon. *Knut Buen* és *Leif Rygg* megmutatta, hogyan is szól hagyományosan a norvég hegedű. *Aysenur Kolivar* török énekesnő elkápráztatott finom, hajlékony hangjával,

színes repertoárjával. Semmi mást nem tett, csak énekelt, és ez pontosan elégnek bizonyult. *Malik Paté Sow* duója Szenegálból érkezett, egzotikus hangszerek, különleges textilekből készült ruhák jellemezték őket. Finnországból utazott át a *Suo Trió*, akik a *Songlines* magazin szerint komolyabb elismerést érdemelnének. Elsőrangú a játéku, kísérteik meggondoltak, kreatívak, érdekesek és nem mennek messzire a finn gyökerektől. A gálakoncertet *fado* zene zárta. *Marta Miranda* és zenekara, az *OqueStrada* lebilincselte, majd táncra készítette a közönséget. „Mit kapsz, ha a fadót összekevered a bossával? Az *OqueStradát!*” Ez a szlogenjük, és valóban. Az álló taps itt nem ritka. Szinte minden együttes részesült ebben, hiszen megérdemelték. Úgy tűnik, a válogatás is jól sikerült, hiszen valóban a nép- és világzenei szakma legjava volt jelen.

Az előadók nagy része mezítláb ment a színpadra, különösen a hölgyek. Talán így jobban érezni a talajt a lábunk alatt, és tapintani lehet a gyökereket is. Más a világ, mint ezer éve volt, a változás pedig gyorsul. Jó látni, hogy némiképp módosítva, de megmarad a hagyomány. Ha más formában is, de élőn, hittel és hitelesen kapjuk vissza őseink üzenetét. A technika mindebben érdekes és nem várt módon segít. Országok, kultúrák találkoznak és elsimulnak az ellentétek.

A kaukázusi férfikar koncertje után az orosz delegáció vezetője, egy murmanszki újságíró nő kávézás közben kicsit félve, halkán megkérdezte tőlem, mit gondol az átlag magyar róluk, oroszokról. Elgondolkodtam. Más nem jutott eszembe: megöleltem...

Kép és szöveg: Fehér Anikó

Barsi Ernő (1920-2013)

Barsi Ernő néprajztudós emléke előtt Kuti József egyházmegyei tanácsos 2011-es laudációjával tisztelgünk

Egy hosszú életpálya eredményeiről, állomásairól, törekvéseiről, elvégzett munkájáról nem szólhat a laudáció, de adhat egy-egy villanófény nyel megoilágított képet, talán képsort, érthetővé téve ezzel is örömminket, hogy a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés Dr. Barsi Ernő életművét Pro Pannonia Reformata díjra érdemesítette.

Dr. Barsi Ernő tanár, lelképásztor 1920. június 28-án született a Borsod megyei Sály községben, Barsi Lajos és neje, Kiss Erzsébet református tanító házaspár első gyermekeként. Iskoláit szülőfalujában kezdte, majd Sárospatakon folytatta, ahol 1938-ban érettségizett. A Sárospataki Református Teológiai Akadémia teológusa volt 1938-tól 1942-ig. Itt életre szóló élményekkel gazdagította őt Újszászy Kálmán, Harsányi István, Szabó Ernő professzorok munkája, az a harmónia, amellyel ők egységbe fogták tanári hitvallásukat, a lelkesítő szolgálatra és a magyar nép szolgálatára felkészített lelképásztorok kibocsátásának felelősségét. 1944-ben második lelkészképzés vizsgáját is letette, de ekkor már – éppen Szabó Ernő tanár úr biztatására – a Zeneakadémia hegedűművész osztályában tanult, ahol Végh Sándor, Kodály Zoltán, Adám Jenő órái jelentettek ellenpontot a II. világháború félelmet keltő éveiben. 1946-ban hegedűtanári diplomáját is megkapta, majd 1947-ben elfoglalta első munkahelyét a győri Állami Zenekonzervatóriumban. Így került vissza Dunántúlra, a család gyökereihez, hiszen édesapja is Komáromban, Pápán járta ki iskoláit.

Barsi Ernő egész életén át hű maradt ifjú éveiben megismert példaképeikhez. Tanítványai, munkatársai azt az embert tisztelték személyében, aki így vall magáról egyik könyvében Erdélyi Jánost idézve: „Három fáklyám ég: hit, haza, emberiség. Az első fáklyának lángja készített arra, hogy igehirdető (is) legyek. Hit nélkül céltalan, elviselhetetlenül rideg lesz körülöttünk az élet. A hit pedig »hallásból van, a hallás pedig az Isten Igéje által.« Legyenek bár gyarló, bűnökkel is terhelt emberek az Ige hirdetői, de a hirdetett Ige Istentől van, és nem tér vissza soha üresen, hanem elvégzi a maga munkáját. Megérteti az emberekkel, hogy »az Isten szeretet.«”.

Ezzel a lelkiállattal állt környezetének kisebb-nagyobb közösségei elé az elmúlt évtizedekben mind templomi szolgálatai során, mind néprajzi gyűjtőútjain. Elmondása szerint már ifjú korában, legációk alkalmával is talált módot népdalgyűjtésre, később pedig a népdalgyűjtő tanár csendes bizonyosságát, templomi szolgálata – akár hegedűjével vagy kórusával, akár palástot öltve igehirdetőként – emelte őt tájegységek, falvak, városok szeretett Ernő bácsijává. Barsi Ernő itt, Rábaközben és Szigetközben, Győrben, Csornán, Badacsonyan, Alsóórön és Szentgálon, s hány-meg-hány helyen lett gyűjtőmunkája során a Tiszáninneniektől indulva Dunántúlvá.

Néprajzi gyűjtőmunkájának eredményeiről, a feldolgozott és rendszerezett népdalkincséről nyilvánosságra hozott könyvek sorozata számol be, amelynek címlistája is hosszú lenne, de a „Daloló Pannónia” mellett ott sorakoznak a „Daloló Szigetköz”, „... Rábaköz”, „... Óroidék” kötetei, több mint félévszázados munka dokumentumai.

Ma is dolgozik. A mai kottaolvasók számára is elérhető kívánja tenni a Sárospataki Kollégium Könyvtárában, a Magyar Nemzeti Múzeum Kézirattárában őrzött XVIII. századi egyházi énekeink dallam-leírását, hiszen azok a kottaképek – tizenkétfonalas sorakkal – ma már megfelfejthetetlen érdekességek a zenészek világában is. Célja, hogy az évszázadokon át őrzött, de egyre nehezebben felszínre hozható népdalkincs közreadásához hasonlóan az éneklő református gyülekezetek, kórusok is kapjanak bátorítást és forrást elhalványuló zenei értékeink feltámasztásával.

Barsi Ernő számos kitüntetést kapott már, a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt tulajdonosa, Győr város díszpolgára, aki csendes munkájában, nyilvánosságra hozott nyilatkozataiban hitet tesz reformátussága mellett, értékrendje minket is gazdagít.

A XCI. zsoltár utolsó versét legyen szabad még idéznem: „Hosszú élettel elégittem meg őt, és megmutatom neki az én szabadításomat.”. Hálát adva az Úr Isten szabadításáért, a tőle nyert hosszú életért köszöntöm a Pro Pannonia Reformata díjjal kitüntetett Dr. Barsi Ernőt.

Új élő népzene 2014 – Jubileumi CD-pályázat –

Az „Új élő népzene” sorozat következő, immár huszadik darabját ismét élő koncerten szeretnénk rögzíteni. A korábbiakhoz képest a legfontosabb változás abban áll, hogy a zsűri által kiválasztott pályázókkal nem stúdióban készül a hangfelvétel, hanem közönség előtt, különleges hangversenyen vesszük fel a CD anyagát. Ez minden szempontból nagyobb kihívás, hiszen a koncerten nincs ismételtetésre vagy rájátszásra lehetőség, viszont a „live” CD „itt és most” hangulata kárpótolhatja a hallgatót az esetleges fésületlenségért.

A pályázatot továbbra is népzenei és énekegyüttesek, énekes és hangszeres szólisták részére hirdetjük meg. Olyan műsorszámokkal lehet jelentkezni, amelyek a Kárpát-medencei magyarság, illetve a hazai nemzeti ségek anyagából készültek. Szólistáktól legfeljebb hat, együttesektől legfeljebb tízperces hangfelvételt várunk. Szerkesztési okokból kérjük, hogy egy-egy blokk ne legyen hosszabb öt percnél. A szakmai zsűri minden tagja – az eddigieknek megfelelően – az összes pályázatot meghallgatva teszi meg javaslatát. Arról döntenek, hogy mely műsorszámokat javasolják a koncertfelvételre. Külön nem értékelnek, de a szavazati arányról kérésre tájékoztatást adunk.

A nyilvános koncertfelvételre előreláthatólag 2014 februárjában kerül sor. A helyszínt és az időpontot, valamint az aznapi próbabeosztást később adjuk meg. A koncertre meghívást nyert pályázók előzetes egyeztetés alapján útiköltség-hozzájárulást kapnak.

A zenei szerkesztő-rendező (Havasréti Pál) a koncerten rögzített felvételekből – szakmai és szerkesztési szempontok alapján – állítja össze a CD anyagát. A megjelenést 2014 tavaszára, a XXXIII. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásárra tervezzük. A válogatásra felkerülő előadók lehetőséget kapnak a Táncháztalálkozó megrendő „Új élő népzene 20. – Live” lemezbemutató koncerten való szereplésre és tiszteletpéldányban részesülnek.

A pályázat beérkezési határideje:
2013. november 4., hétfő, 17.00 óra

A pályázatokat CD-n vagy más adathordozón, az értékelést segítő minőségben kérjük benyújtani, egy minden szükséges információt tartalmazó írásos melléklettel együtt. Ebben szerepeljen a pályázó neve, levelezési címe, telefonszáma és e-mail-címe. A pályázók tüntessék fel az egyes műsorszámok címét, időtartamát, a tájegységi hivatkozásokat (esetleg a gyűjtők nevével), számonként a közreműködők nevét és hangszerét, valamint az elhangzó dalok szövegét. Hiányosan dokumentált és késedelmesen benyújtott pályázatokat nem veszünk figyelembe.

postacím: Táncház Egyesület, 1255 Budapest, Pf. 153
személyesen: Budapest I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
tel./fax: (36.1) 214-3521; e-mail: tanchaz@mail.datanet.hu

Hangok és hangjegyek – népdalok Biharból

Megjelent Bencze Lászlóné dr. Mező Judit „Vettem violát” című könyve. A dallamok lejegyzője és a kötet szerkesztője az egykori tanítóány, Balogh Sándor. Az alkalom pedig nem más, mint „Jutka néni” nyolcvanadik születésnapja. Az eredmény egy szép kiállítású kottás kiadvány hangzó melléklettel, amely idén ősztől az Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Népzene Tanszékének oktatási segédanyagaként is szolgál. Örömmel tapasztalhatjuk tehát, hogy – Kodály gondolatával élve – megvalósulhat a nemzedékeken átívelő ismeretátadás, hiszen minden generáció feladata és felelőssége a kapott értékek gondozása, a műveltség újrateregetése.

Előként a kötetben szereplő népzenei anyagok gyűjtője, Bencze Lászlóné előszavából idézünk.

„Nagy örömmre szolgál, hogy 80. születésnapom alkalmából egy új népzenei kiadvány látott napvilágot. A benne található dalokat 1974 és 1980 között gyűjtöttem 21 bihari faluból. Gyűjtéseimet először 1977-ben publikáltam »Szivárványos az ég alja« címmel. Az akkori kötet kiadásának célja kettős volt: egyrészt segítséget nyújtani a pávaköri mozgalom hatására frissen alakult népdalköröknek és citerazenekaroknak, másrészt a szakemberek és más érdeklődők számára hozzáférhetővé tenni a táj legszebb dalait, akkor még csak írott formában. Az azóta eltelt bő emberöltőnyi idő alatt folyamatos érdeklődést tapasztaltam e könyv iránt.

Ma már egyetemi keretek között is lehetséges a népzene tanulása. A hosszú idő után, 2012-ben újra megrendezett televíziós tehetségkutató verseny, a »Fölszállott a páva« nagy közönségikere is bizonyítja, hogy egyre több a népzene kedvelő ember. Úgy éreztem, itt az ideje, hogy ehhez az öröndetes fejlődéshez magam is hozzájáruljak, mintegy tananyagot adva a mai fiatalságnak s a dalolni vágyó embereknek.

A felvételeken az énekesek között 20 éves-től 94 évesig minden korosztályt megtalálunk, a magabiztos énekesektől a bizonytalanabb

Bácsó Sándor pocsaji juhász kolompjai hangzását mutatja Bencze Lászlónénak.

idősebb adatközlőig. Rácz Lőrinc öreg furta pásztor éneke felidézi számunkra Fodor András »Küsmödi bácsi éneke« című gyönyörű versének részletét: »Neki-nekibuzdul, megzengeti hangját, s lassú méltósággal libegti szépen...« Ezt a »lassú méltóságot« Kodály is leírja a »Magyar népzene« című munkájában: »...az öregek [...] egészen más gégebeállításal, a közönséges beszédétől elütő, megil-

letődött, ünnepi vagy derűs, egyszóval sokféle hangszínnel énekeltek«. Rácz Lőrinc egy dalát, a »Nem messzi van ide Kismargita« kezdetűt végig lejegyezve közöljük, bemutatva, hogy a népdalokban milyen elevenen él a variálási készség. Az »Angola Borbála« ballada is a kötet érdekességének számít, hiszen ez a nagyrábéi változat hasonlít leginkább Bartók 1918-ban Vésztőn gyűjtött dallamához, amit zongorára is feldolgozott.

Ezúton szeretném megköszönni azt a sok segítséget, melyet hajdani gyűjtőútjaim során kaptam. Köszönöm az énekesek készséges dalolását, meghatottan emlékezem rájuk. Valahányszor ezek a dalok megszólalnak a mai ajkamon, tovább éltetik az ő kedves, színes, gazdag egyéniségüket mindannyiunk emlékezetében.»

Balogh Sándor szerkesztő a bevezetőjében foglalja össze a válogatás szempontjait.

„Jelen gyűjtemény a bihari táj legjellemzőbb népdalaiból ad közre válogatást. A 131 sorszámozott lejegyzéshez szorosan kapcsolódik három CD anyaga (Fellegzik az idő, 2008; Hallottatok hírit, 2009; Vettem violát, 2013), amelyekből az első kettő önálló lemezként jelent meg a Dialekton Népzenei Kiadó gondozásában. A harmadik lemez e könyv hangzó mellékleteként teszi még teljesebbé a bihari énekes hagyományt bemutató hangzó

Bencze Lászlóné dr. Mező Judit (énektanár, karvezető, népzene kutató) 1933. május 16-án született Szeghalmon. A Békés-Tarhosi Zenei Líceum elvégzése után a Zeneakadémián szerzett énektanári és karvezetői képesítést. Tanult Kodálnál és Lajtha Lászlónál is. Doktori értekezését a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajz Tanszékén védte meg.

1954-től a Magyar Rádió Gyermekkorúsanál szolféztanár, majd 1956-tól tíz éven keresztül a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola tanára. 1966-tól a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tagozatán docens, majd 1981-től nyugdíjba vonulásáig a debreceni Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola tanára. Japánban éveken keresztül tanított a Kodály-módszer alapján óvodásokat a zene alapelemeire.

A népzene kutatásban és a közművelődésben egyaránt kiemelkedő munkát végzett. 1951-ben kezdte népdalgyűjtéseit a Népművészeti Intézet és az MTA Népzene kutató Csoport állandó külső munkatársaként. 1970-től a Püspökladányi Sárreai Népzenei Együttes, 1975-től a Debreceni Népi Együttes zenei vezetője és a Hajdú-Bihar Megyei Tanács népzenei szakfelügyelője volt.

Főbb művei: A ladányi torony tetejébe (1974), Szivárványos az ég alja (1977), Népzene gyűjtés a Tiszazugban (1981), Adatok Csépa népzenei életéhez (1982), Népzene és néptánc Békésen (1983), Adatok Báránd zenei hagyományainak vizsgálatához (1985).

A nemzetközi hírű debreceni Virágkarnevált ma is az általa komponált fanfárral nyitják meg.

sorozatot. A lejegyzések sorrendje pontosan követi az említett lemezeken hallható dallamok sorrendjét, amelyet Bencze Lászlóné dr. Mező Judit a 70-es évek közepén végzett bihari gyűjtéséből állítottam össze.

Népzetanárként fontosnak tartom az eredeti felvételeket tartalmazó hangzóanyag és a kotta együttes alkalmazását. A felvételeket hallgatva olyan apró stílusbeli finomságok is megfigyelhetők, amelyek jelölése a kottában nehezen, vagy egyáltalán nem oldható meg. Az írott forma ezzel szemben lehetővé teszi olyan további információk megjelenítését, ami által rendezetté és áttekinthetővé válik a teljes anyag, akár tanulni, akár tanítani szeretnénk ezeket a dallamokat. Minderre nagy igény mutatkozik, hiszen Magyarországon sokan énekelnek népdalt iskolai keretek között (alap-, közép- és felsőfokon), szakkörökben, népdalkörökben, citerazenekarokban vagy más népzenei együttesekben, táncházakban és nyári táborokban.

A könyv anyagát 21 bihari helységben 1974 és 1980 között végzett népdalgyűjtés több mint 500 dallamából válogattam. Bencze Lászlóné dr. Mező Judit harmincöt évvel ezelőtt megjelent »Szivárványos az ég alja« című bihari daloskönyvének egyfajta folytatása, korszerű bővítése a »Vettem violát« című kö-

Bencze Lászlóné dr. Mező Judit: Vettem violát. Bihari népdalok
Lejegyezte és szerkesztette Balogh Sándor
Dialekton Népzenei Kiadó, Budapest, 2013

A lejegyzéseket lektorálta Bencze Lászlóné dr. Mező Judit és Richter Pál
Kottagrafika: Gelencsér Ágnes, Bolya Mátyás
Technikai szerkesztő, szöveggondozás: Bolya Mátyás
Tipográfia: Demeter Gitta
Borítófotó: Mezey Lajos
Borító: Bausz Áron

© Készült az MTA BTK Zenetudományi Intézetben

A kötet megjelenését támogatta
Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Népzene Tanszék (Budapest)
Óbudai Népzenei Iskola (Budapest)
A Népzeneoktatásért Alapítvány (Budapest)
Bihari Múzeumért Alapítvány (Berettyóújfalu)
Juhász Erzsébet Hagyományőrző Egyesület (Furta)
Csorba György vállalkozó (Berettyóújfalu)
Sándor Zeréndné zenetanár (Berettyóújfalu)
Dr. Krajczárné Sándor Mária muzeológus (Berettyóújfalu)

tet. Az itt szereplő dalok körülbelül fele megtalálható a régi daloskönyvben is, de fontos megemlíteni, hogy az összes dallam újra lejegyzésre került. További különbség, hogy a most megjelenő könyv valamennyi dallama meghallgatható helyszíni felvételekről.

Jómagam technikai szerkesztőként szeretnék az eddigiekhez néhány gondolatot hozzáfűzni. A dalanyag szerkesztése nem tematikus, a dallamok sorrendje teljes egészében megegyezik a hangzó mellékletként szolgáló lemezek sorrendjével, így helységenként csoportosítva találhatóak a gyűjteményben. Legnagyobb számban szerelmi témájú dalokat, katonadalokat és pásztordalokat találunk, de megjelennek betyárdalok is. Ezek mellett rabénekek, balladák, summásdalok, gyermekdalok, karácsonyi kántálás, citerán játszott dallamok, kanásztülkөн megszólaltatott jelzések, egy amerikai dal és az éjjeliőr éneke teszi műfajilag is változatosabbá a gyűjteményt. Néhány rövid próza szintén helyet kapott a kötetben, amelyekből néprajzilag is érdekes és hiteles részleteket tudhatunk meg a kanász- és kondásletről, a farkasjárásról vagy éppen a harang hangjáról.

A kötet végén különböző mutatók segítik a gyors és hatékony keresést. A többféle csoportosítás adataihoz minden esetben hozzárendeltük a dal könyvbéli sorszámát és zárójelben az oldalszámot. A betűrendes mutatóon belül külön csoportba rendeztük a kezdősorral nem, csak címmel és prózai szövegkezdettel azonosítható tételeket. Az előadók és a helységek szerinti kétirányú keresést két külön mutatóval oldottuk meg. A gyűjtőhelyek földrajzi elhelyezkedését térképvázlat szemlélteti. A felvételek lejegyzett változatát a lemezsorrendek kiegészített listája alapján találhatjuk meg. Zenei mutatók nem találhatóak a kötetben, azok különböző szempontok szerinti összeállítását önálló feladatnak szánjuk középiskolai és egyetemi hallgatók számára.

28. Angola Borbála Nagyrabé, 1980.
Fekete Károly (68) – ének

$\text{♩} = 198$

1.

An - go - la Bor - bá - la, Ki szok - nyát var - ra - tott,

2.

F - lől kur - táb - bo - dott, Há - tul hosz - szab - bo - dott.

var.) 1.) 2.)

2., 4., 6. vsz. 19. vsz. ism.

Pocsaji ház. (A fotókat Bencze László készítette 1974-ben.)

Bolya Mátyás

Egy lelkes magyar család Chicagóban – II.

Az előző részben megismert Megyeri József után az alábbiakban következzen felesége, Bokor Erika története.

*

– 1959. május 19-én születtem Marosvásárhelyen. Ötéves koromig egy nagyon picike családi házban laktunk apukám édesanyjánál, akit Mamócinak hívtunk. Onnan jártam óvodába. Majd végre sikerült a szüleimnek lakást kapniuk az Alea Carpați-n, miután Jutka húgom is megszületett. Azt hiszem, ez úgy sikerülhetett, hogy édesanyám feláldozta magát és belépett a pártba, hogy lakást kaphassunk.

A gyerekkoromat az iskola és a sport töltötte ki. Elsős-másodikos koromban sportiskolába jártam, tornáztam. A második és harmadik osztály közötti nyáron a szüleim beíratkoltak egy úszótanfolyamra, hogy megtanuljak úszni, nehogy belefutadjak a Marosba. Edzőnk, Jenei István akkor végezte a tanárképzőt és elhatározta, hogy szervez egy úszócsapatot. Felkért közülünk többeket, hogy lépünk be a csapatba. Engem is meggyőzött, hogy úszni járjak, ne tornászni. Ezután szüleimet kellett meggyőznöm, hogy úszhassak.

Komoly edzőtáborokba jártunk, nagyon kemény edzéseink voltak, tizenkét-tizenöt kilométereket is teljesítettünk egy-egy alkalommal. Emlékszem, hogy amikor hajnalonként elindultam otthonról, a szüleim még aludtak, pedig anyukám gyárban dolgozott, ahol korán kezdődött a munka. Télen négy órakor felkeltem és felgyalogoltam az Orvosi Egyetemre, ahol egy tizenkészes nyolc méteres, sekély medencében úsztunk zsúfoltan, körbe-körbe. Kora tavasztól késő őszig pedig a Maros-parti strandon edzettünk, ahol a szezon elején és végén nem volt ritka eset, hogy a hóban szaladtunk mezítláb a vízig.

Anyukám mindig siránkozott, mert sokszor vizes fejjel jöttem el az edzésekről a tél kellős közepén. Ennek meg is lett az eredménye. Olyan súlyos arcüreggyulladás kaptam, hogy tizennégy éves koromban alig tudtak kigyógyítani. Szünetekben el kellett futnom az orvoshoz, hogy beadja az antibiotikum-injekciókat, de nem hagytam abba az edzést. Ha kisebb-nagyobb megszakításokkal is, de folytattam. Sokat beszélek az úszásról, mert lelkileg én valahogy e köré építettem mindent. Tudat alatt például éreztem, hogy a szüleimet foglalkoztatják a magyarság sorskérdései, de én soha nem léptem be az ő világukba.

Az iskolában jó tanuló voltam, képes voltam éjszakázni, csak hogy jó jegyeim legyenek. Hetedik-nyolcadikban nehezen ment a román nyelven tanított történelem és földrajz, meg a román és

„Kislánnyal, Csillával az ITT-OTT Találkozón 1990-ben.”

a francia nyelv, ezért keményen tanultam. A tanulmányi átlagom mindig jó, kilenc feletti volt.

Tizenhárom éves voltam, amikor apukám látogatóba jött a nagybátyámhoz, Amerikába. Itt is maradt. Az a két év, ami utána következett, számomra nagyon izgalmas volt, mert tudtam, hogy valamikor mi is Amerikába kerülünk, de nem tudtuk, mikor kapjuk meg a kiutazási engedélyt. Sokat álmodoztam róla, de a háttérben volt bennem egy kis szomorúság is, hogy ott kell hagynom a barátokat és az úszást. Miután kijöttünk, hónapok múlva ért utol a hatalmas honvágy. Nálam ez az edzések és a csapat utáni vágyban nyilvánult meg, hiszen az volt a második családom.

1974 júniusa végén anyukámmal és a húgommal, Jutkával megérkeztünk Chicagóba. Olyan volt, mintha álomvilágba cseppentünk volna. Emlékszem, hogy a hálószobánk tele volt szórva rágógumival meg gyönyörű, nagyszemű cseresznyével. A cseresznyét a kertben lévő fáról szedte apukám. Hihetetlen volt számomra, hogy itt olyan nagy bőség van, hogy ennyi rágógumi csak úgy, össze-vissza, szét van szórva!

Elmentünk sétálni apukámmal, hogy megnézzük a felhőkarcolókat. Emlékszem, kis hangyának éreztem mellettük magamat. Az is vicces volt, amikor apukám elvitt beírni a középiskolába. Angolul nem tudtam. Éppen az a tanár segített, aki a zenekart vezette. Kéz-lábbal magyarázott. Azt hittem, hogy muszáj valami hangszert tanulni, így engem, a nagy sportolót, aki soha életemben nem foglalkoztam zenével, rávett, hogy válasszak hangszert. A csellót választottam és négy évig tanultam csellózni. Nagyon nehéz volt, mert olyan diákok között játszottam, akik kicsi koruktól kezdve tanultak zenélni, és magánórákat is vettek. Azért ez is jó volt valamire, mert bevont egy kis amerikai közösségbe, de a csellózás az életem periferiáján maradt.

Az első két évben chicagói középiskolába jártam. Ott találkoztam Józseffel, a későbbi férjemmel, mert ők is a közelben laktak. Ugyanahhoz az osztályfőnökhöz kerültünk, úgy sikerült a találkozás. Mai napig is emlékszem, hogyan történt. Az osztályban én a bal szélső harmadik vagy negyedik ülésében ültem, ő egy sorral arrébb. Engem kihívtak, hogy valami papírt a kezembe adjanak, és amikor visszaültem a helyemre, ő megérintette a vállamat és megkérdezte: „Magyar vagy?”. „Igen”, feleltem és nagyon megörültem, hogy végre valakivel tudok beszélni, mert az angol nem ment. Így aztán két évig egy osztályban tanultuk a nyelvet. Szerencsére más tantárggyal nem volt nagy bajom, csak az angol nyelv elsajátítása okozott nehézséget az elején.

Második után elköltöztünk Chicago Skokie nevű külvárosába, és a harmadik-negyedik középiskolai évet ott végeztem el. Ez erősebb iskolának számított, volt zenekaruk és úszócsapatuk is, mindkettőbe beiratkoztam. Úgy éreztem, mintha ismét föld került volna a talpam alá. Az úszáshoz értettem, a zenében nagyon gyenge voltam. Koncerteken úgy tettem, mintha húztam volna, de nem húztam, hogy el ne rontsam a darabot. A középiskolát általában jó eredménnyel végeztem.

A jezsuiták chicagói Loyola Egyetemére is úgy kerülhettem, hogy úszó ösztöndíjat kaptam. A szüleim nem tudták volna kifizetni a tandíjat mert igen magas volt, háromezer dollár egy évre. Nagyon jó, hogy odamehettem, mert ott is az úszócsapathoz tartozhattam. Ez az egyetem szélesebb tudást biztosított, mint általában az állami egyetemek. Többek között filozófiát és vallástant is hallgathattam.

Eredetileg orvos szerettem volna lenni, azt is céloztam meg. Első évben, a kémia meg a biológia miatt elment tőle a kedvem. Nem élveztem, a magolás nem ment, nem állt rá a fejem. Ugyanakkor beiratkoztam egy pszichológia-kurzusra, amelyen egy fantasztikus, karizmatikus tanár tanított. Ő szerettette meg velem a pszichológiát. Minél több pszichológia órára jártam, annál világosabbá vált számomra, hogy ez lesz az igazi hivatásom. Akkor még nem tudtam, hogy a szociál- vagy klinikai-pszichológia terén haladjak-e tovább. Ahhoz, hogy ezt felderítsem, a tanárom a segítségével „diák kihelyezéseket” kerestem és találtam.

Első évben egy dialízis-klinikán, második évben pedig egy veteránkórházban töltöttem gyakornokként heti néhány órát. Ezt követően fizető állást kaptam egy szellemi fogyatékosok otthonban. Elég kemény munka volt. Azután Cincinnatiba költöztem, hogy az ottani egyetemen befejezzem a felsőfokú tanulmányaimat. Az első évet egyedül töltöttem, Józival csak távoli kapcsolatunk volt. A következő nyáron megesküdtünk, és ő is odaköltözött Cincinnatiba. Hét év után végre, mindenki örömjongására összeházasodtunk. Nagyon érdekes volt a mi kapcsolatunk. Hét évig jártunk egymással, és persze tudtuk, hogy majd egyszer megesküszünk, de soha nem beszéltünk róla.

Ezután még három évet töltöttem Cincinnatiban, amíg megszereztem a doktorátust. Élünk, mint hal a vízben. Nagyon szép a környék, szépek a hegyek, sokat táboroztunk az amerikai barátainkkal. Jól éreztük magunkat, viszont mégis magától értetődő volt mindkettőnk számára, hogy visszajövünk Chicagóba, a család és a magyar közösség miatt is. Az egyetemet rekordidő alatt fejeztem be, voltak, akik nyolc-kilenc évig is elhúzták.

Miután visszajöttünk, egy évig gyakornokként dolgoztam. Fele időmben idősokkal foglalkoztam, fele időmben bárkivel, aki éppen bejött a klinikára. Ezt követően elhelyezkedtem pszichológusként egy külvárosi kórházban. Ott másfél évig családorvosoknak tanítottam, hogy hogyan foglalkozzanak az idős betegekkel, és amikor szükség volt rá, a betegeiket is kezeltem.

Nagyon szerettem azt a munkát, de megszületett a kislányunk, Csilla. Úgy éreztem, hogy sokkal több időt szeretnék vele tölteni, mint amennyi a kórházi munka mellett lehetséges, ezért úgy határoztam, hogy otthagynom a munkahelyemet, és privát praxisba kezdek, ami az első perctől kezdve szépen beindult. Ezért nagyon hálás vagyok a Jóistennek. Bejáró felnőtt betegekkel foglalkozom, egyéni és házastársi ügyekkel. Mondhatom, hogy igen élvezem. Utólag is végtelenül örülök, hogy a család mellett döntöttem, és így jutott idő a magyar közösségért végzett munkára is. Az viszont biztos, hogyha minden családon kívüli energiát a karrierem építésébe fektettem volna, akkor talán már milliomos is lehetnék.

– *Azt mondtad, hogy amikor gyermekkorodban, Marosvásárhelyen a szüleid „magyar ügyekről” beszéltek, te szándékosan nem vettél tudomást róla, sőt, tudatosan távol tartottad magadat ettől a témától. Hogyan kezdődött az eszmélésed, hogy te magyar vagy, sőt amerikai magyar, és hogy jöttél rá, hogy neked ebben a minőségében vannak kötelességeid és feladataid?*

– Nem is az, hogy szándékosan távol tartottam magamat a magyar ügyektől, hanem az a tudat otthon még nem forrt ki bennem. Itt egyértelműen a cserkészlet volt az, ami ráébresztett a magyarságomra. Miután kijöttünk Chicagóba, apukám felfedezte a középiskolánk melletti hangszerjavító műhely ablakában a cserkészcsapat képét. Mindjárt kinyomozta, hogy hol vannak a cserkészek és a húgommal együtt beíratott. Egy nap, pár héttel Amerikába érkezésünk után meglátogattam két magyar lányt, akik a közelünkben laktak. Izgultam, hogy mit is beszéljek velük, mert azt sem tudtam, hogy mi az a cserkészlet. A lányok táborokról meg gyűlésekről meséltek.

„Csilla cserkészbarátnőimmel, 2013-ban.”

1974-ben léptem be a cserkészcsapatba, 1975-ben volt a Jubileumi Tábor, oda már elvittek. Az volt életemben az első sáortáborozás, teljesen elveszett voltam. Még össze se állítottam a sátram, jöttek, hogy baj van, a leány II-ben őrsvetetőre van szükség. Rögtön bedobtak a mélyvízbe. Az altábor-vezető eligazított, hogyan, merre, mit kell tennem. Hamar belejöttem, végül nagyon élveztem.

Akkor körülbelül hetven tagja volt a cserkészcsapatunknak. A csapat parancsnokai, Kovács Béla és Melinda, fantasztikus emberek voltak. Szívvel-lélekkel dolgoztak, hogy olyan élményeket nyújtsanak, amelyek vonzóvá teszik számunkra a cserkészletet. Kialakították bennünk a természet szeretetét, megalapozták a magyar öntudatot. Azt, hogy magyarnak lenni értéktöbbletet jelent, és azt, hogy a kettős kultúra nemcsak a benne élő egyének életét, hanem a körülöttük lévő közösséget is gazdagítja. Feladatomban érzem, hogy ezt az értéktöbbletet továbbadjam, és hogy másoknak is hasonló élményeket nyújtsak.

Hetente voltak gyűlések, azután nyári táborok, vezetőképző táborok. A szülők is aktívan részt vettek a csapatmunkában. Például, amikor Csilla lányunk hároméves lett, a többi szülővel létrehoztuk a cserkészóvodát, mert akkor nem volt magyar óvodánk. Annak a tíz gyereknek, akik együtt nőttek fel, egész életére meghatározó lett ez a kis közösség. Ma, fiatal felnőttként is együtt vannak, barátok maradtak, és a cserkészletben is dolgoznak tovább. Csilla lányunk immár segédtszti. Én is segédtszti szintet értem el, a tisztí szintre már nem jutott időm, mert átsiklottam az Magyar Baráti Közösségen belüli működésre, míg a társaim a cserkészletben folytatták a tevékenységüket.

Most a férjem benne van a chicagói cserkészcsapat fenntartó testületében. Én hivatalosan nem vagyok tagja, de, amit csak tudok, megteszem. Meggyőződésem, hogy a cserkészlet a legmegfelelőbb fórum az ifjúság számára a magyar hagyományok megismertetésére, a magyar identitás kialakítására.

Az 1975-ös Jubileumi Cserkész táborból hazajövet cserkészparancsnokaink elvittek minket az ITT-OTT Találkozóra, a New York állambeli Chautauqua-tó partjára. Ott töltöttük a hét nagy részét. Ekkor nyílt először lehetőségem arra, hogy a felnőttekkel is együtt legyek. Láttam, hogy milyen komolyan veszik a magyarságukat, és minket, fiatalokat nagyon felkaroltak. Fontosnak éreztük, hogy részt vegyünk a közösség munkájában. Éltes Lajos és Ludányi András volt az MBK és az ITT-OTT-mozgalom lelke. Tanításukat levegőként szívtuk magunkba.

1976-ban a Ludányi házaspár és Éltes Lajosék magyar nyári egyetemet szerveztek Portlandban. Körülbelül tíz diák vett részt rajta. Ez számunkra nagyon nagy lehetőség volt és a későbbi életünkben is nagyon nagy a jelentősége. Panni nyelvtant, András történelmet, Lajos irodalmat tanított nekünk, hétvégeken kirándultunk. Fantasztikus feltöltődést jelentett számunkra! '78-ban ismét

Portlandba mentünk, akkor már Molnár Ágostonék alapítványának ösztöndíjával.

Természetesen '75 után minden nyáron egy hetet az ITT-OTT-on töltöttünk. Amint említettem, nagyon komolyan vették, hogy minket, fiatalokat is bevonjanak a Magyar Baráti Közösségbe. Akkor alakult ki az elgondolás, hogy a tanácsstagok mellett legyen egy ifjúsági tanácsos is. Én voltam az első, képzeld el!

Cincinnati-i egyetemi éveim alatt ki kellett maradnom a találkozóról, akkor Kovács Beáta lépett a helyemre. Ő lett a második ifjúsági tanácsos, gyönyörűen, lelkiismeretesen végezte az ifjúsági munkát.

Amikor bekapcsolódtunk az MBK munkájába, Chicagóban Sass Márton és felesége, Magdi fogadta az ITT-OTT-ra érkező meghívott előadókat. Egyúttal lehetőséget adtak arra is, hogy az otthonukban is tartsanak előadásokat.

Sass Marci építész mérnök volt. Néhány nyáron és hétfőként titkárnőként alkalmazott engem az irodájában. Feladataim nagy része az MBK-val kapcsolatos közösségi munka volt. Így közelről láthattam, milyen, a magyarság ügye iránt elkötelezett életet élni, nemcsak ők, hanem Ludányi Andrásék és Éltető Lajosék is, akikkel állandó kapcsolatban voltak. Ők voltak a példaképeink. Mellettük szó szerint belenőttem ebbe a munkába, és fokozatosan több és több feladatot vállaltam. Életem természetes és fontos részévé vált a közösségi munka.

Az MBK a magyarországi értelmiséggel való kapcsolattartást mindig nagyon fontosnak tekintette, annak ellenére, hogy itt, Amerikában többen ezt kimondottan ferde szemmel nézték. Mi értékesnek gondoltuk ezeket az összekötő szálakat. Az '56-os kivándoroltak egy része erősen ellenezte a magyarországiakkal való kapcsolattartást. Itt, Chicagóban például volt olyan ember, aki kritikus

levelek sokaságát írta, és „Az MBK a magyarság szégyene!” feliratú bélyegzőt készíttetett, amellyel minden levelét lepecsételte. Azt állította, hogy mi árulók vagyunk, besúgók vagyunk, a kommunista rendszerrel paktálunk, és bennünket mindenképpen ki kell közösíteni. Ezek az emberek egyáltalán nem látták azokat az értékeket, amelyeket mi az írókon, népművészekeken keresztül idehoztunk. Nem értékelték azokat a kincseket, amelyekkel a diaszpórában élő magyarságot megismertettük.

1995 óta mi is számos vendéget fogadtunk az otthonunkban, és előadásokat szerveztünk számukra. Kár, hogy nem vezettünk rendszeresen naplót vagy emlékkönyvet. Sokan megfordultak nálunk, Magyarországról például Szakály Sándor, Kiss Eszter, Filemile Ágnes, Balogh Balázs, Galánfy András, Juhász Katatin, Szabó Zoltán, Berecz András, valamint a Téka, a Dűvő és a Kabar zenekarok jutnak hirtelenjében az eszembe. És hát persze te, Kóka Rozália! Az elszakadt területekről, Erdélyből Tófalvi Zoltán, Gálfalvi György és Beder Tibor, Kárpátaljáról Orosz Ildikó, a Vajdaságból Bozóky Antal és sokan mások.

Engem először 2000-ben szerettek volna jelölni MBK gondnokságra. Akkor úgy éreztem, hogy nem vagyok még kész erre a kihívásra. Csilla lányom akkor még csak tíz éves volt, és úgy éreztem, hogy a gondnoki feladat elvenné tőlem a lehetőséget, hogy elegendő időt töltssek vele. Hat évre rá, amikor újra jelöltek, elfogadtam és kétszer három éves mandátumot töltöttem le. A gondnok tulajdonképpen a Magyar Baráti Közösség elnöke, az ő vezetésével működik a tisztagú tanács, amelynek egyik tagja az ifjúságot képviseli. Ezenkívül a vezetőségben részt vesznek a helyi gondnokok is, akik olyan közösségek képviselői, mint a chicagói, clevelandi vagy a minnesotai. A gondnokot három, a tanácsstagokat két-két évre választja tizkos szavazással a tagság.

A Magyar Baráti Közösség (USA) magyarságmentő szolgálata

Németh László szerint „a kultúra nem tudás, nem művészi produkció, hanem valami életet szabályozó elv, amely egy embercsoport minden tagjának belső mágnese, irányítója”. Ilyen igényességgel kultúrájának csak a keresztény kultúrát és a nemzeti kultúrát nevezném. A keresztény kultúrában a belső mágnes egyetlen személy: az élő Isten. A nemzeti kultúra belső összetartó ereje pedig: csodálatosan gazdag anyanyelvünk, hagyományrendszerünk, népművészetünk.

Az Egyesült Államokba menekült hazánkiai között 1967-ben akadt három egyetemista: Éltető Lajos nyelvész, Ludányi András politológus és Csomai György fogorvos, akik rájöttek arra, hogy a keresztény és nemzeti kultúra együttesen képes megőrizni sokak hitét és magyarságtudatát, akár több generáción keresztül is. Olyan felekezetek közötti magyar vallási közösséget szerveztek (egyházaktól, pártoktól, emigráns szervezetektől függetlenül), amelynek célja a magyarság szellemi kincseinek ápolása, egymás segítése, a szabad véleménycsere előmozdítása. A hozzájuk csatlakozó Böjtös László és Sass Márton építészekkel, Cseh Tibor kémikusból lett íróval és másokkal a nyugati világban szétszórta magyar egyetemistáknak röpiratot, majd levelező-hálózatot szerveztek, amely előbb folyóirattá, s annak 137. száma után, 2004-től évkönyvvé nőtte ki magát. (ITT-OTT Kalendárium.) A Magyar Baráti Közösség gondnokai voltak a már említetteken kívül: Bokor Erika, Fülöp László, Kovalszki Péter és Somogyi Balázs.

Költségeiket tagdíjakkal és adományokból fedezik. Alig néhány százan vannak, mégis a 45 év alatt több százezer dollárt áldoztak magyar ügyekre. Amerikai előadókörútra hívtak olyan írókat, művészeket, tudósokat, együtteseket, akik pozitív hatást gyakoroltak a gondolkodó magyarokra. Néhány név a több mint százból: Bay Zoltán, Csoóri Sándor, Czine Mihály, Dobos László, Duray Miklós, Görömbei András, Kányádi Sándor, Kóka Rozália, Nagy Gáspár, Orosz Ildikó, Püski Sándor, Süttő András, valamint a Ghymes, az Ókrös, a Csíki, az Életfa és egyéb együttesek, erdélyi fazekasok, fafaragók, szövők, népmese-mondók.

Hozzájárultak magyarországi, erdélyi és felvidéki egyházi vagy iskolai kórusok amerikai körútjához. Kezdeményezői és részben szervezői voltak öt amerikai egyetemen tizennégy Magyarság-tudományi Konferenciának, ugyancsak tizennégy Magyar Nyári Egyetemnek, valamint hét Emberjogi Kisebbségvédő Műhelynek. Általuk is támogatott angol nyelvű fordítások: Erdély etnikai konfliktusainak gyökerei, Duray Miklós Kutyaszorítója és Bibó István válogatott művei. A szóróanyagmagyarságot rendszeresen támogatják ösztöndíjakkal, tv-antennák küldésével, építési segélyekkel.

Nyitottságukat jelzi, hogy csaknem minden (nem szélsőséges) magyar egyházi vagy kulturális szervezettel igen jó a kapcsolatuk (cserkészet, Bessenyei Kör, Bethlen Alapítvány, Pax Romana, Szepsi Csombor Kör). 1972 óta a legfontosabb rendezvényük az Ohio állambeli Reménység tavánál rendezett ITT-OTT Találkozó. A 100-150 különböző korosztályú táborozó délelőttönként történelmi, irodalmi, vallási, művészeti előadásokon vesz részt. Ezalatt a gyerekeknek kézművességet, magyar népdalokat és játékokat tanítanak. Délután sport, játék. Este táncház, hangverseny, filmvetítés, közös éneklés, tábor tűz.

Megtiszteltetés számomra, hogy 1998-ban én is előadójak lehettem. Azt tapasztaltam, hogy magyar bajtársiasság és krisztusi szeretet tartja össze a közösségeket.

Dr. Kálmán Attila

(Laudáció a Magyar Örökség Díj elnyerése alkalmából, 2012 márciusában)

Életem harmadik meghatározó része, a cserkészlet és az MBK mellett a néptáncsoport. A cserkészletben annak idején sokan voltunk egy korosztályból. Jó barátságban voltunk, megértettük egymást. Ebből a csoportból később táncegyüttes is alakult Németh Károly vezetésével, aki Magyarországról jött. Mi nagyjából húszévesek voltunk akkor, ő huszonkilenc. Megalakítottuk a Rábai Néptáncegyüttest, eredetileg a cserkészlet égisze alatt. Később elhatároztuk, hogy a táncsoport önállóan működjön. Erről az első megbeszélés éppen nálunk volt, a második Petrakovitséknál. Eleinte lakások pincéiben voltak a próbáink, de aztán sikerült helyet kapnunk a chicagói park-épületek tornatermeiben. Nem volt soha fenntartónk, mi magunk teremtettük elő a szükséges anyagiakat a működésünkhöz. Az előadásokért kapott tiszteletdíjakból gazdálkodtunk, ruhákat varrattunk. Nagyon szép szatmári, székelly, kalotaszegi stb. népviseleteket gyűjtöttünk össze. A csizmákat, tánccipőket és kalocsai papucsokat mindenki maga vásárolta meg.

Néhány évvel a táncsoport megalapítása után Németh Karcsi megismerkedett Kókai Évával, a Budapest Táncegyüttes egyik akkori táncosával. Egy év múlva házasságot kötöttek, és hirtelen két vezetőnk is lett. Éva nagyon komolyan, professzionálisan vezette a próbákat, különböző koreográfiákat tanított be. Azok a táncok nagyban különböztek a mostaniaktól, mesterkéltek, színpadiasak voltak. Csak most, hogy megismerkedtünk a táncművelés hagyományokhoz hű előadói stílusával, látjuk az óriási különbséget. Három évvel ezelőtt együttes találkozót rendeztünk, és a Chicagói Magyar Klub Gála Bálján felelevenítettünk néhányat a régi koreográfiáinkból. Ekkor már nagyon idegen volt számunkra az a stílus, nehezünkre esett ismét eltáncolni őket. Érdekes volt megélni a stílusváltással kapcsolatos nehézségeket. Elméletben már tudtam a különbséget, de nem éreztem igazán addig, amíg ezeket a régi koreográfiákat fel nem elevenítettük. Pont erről a különbségről hallottunk a Bloomingtoni Egyetem szimpóziumán, amelyet Filemile Ágnes tanszékvezető szervezett. Hét évig táncoltam folyamatosan a Rábai Néptáncegyüttesben. Középszkolás voltam, amikor beléptem, és egészen addig jártam, amíg el nem végeztem a Loyola Egyetemet. Hetente kétszer volt táncpróbánk és rengeteget szerepeltünk különböző fesztiválokon Amerika-szerte, de természetesen sok előadást tartottunk a magyar közösségnek is. Három éve ismét táncolunk az újonnan alakult Borozda Táncsoportban.

– *Említetted, hogy egyetemi tanulmányaidat megszakítottad Chicagóban, és elmentél egy évre Magyarországra. Hogyan jutott egyáltalán eszedbe, hogy elmenj? Kik voltak azok a személyiségek, akikkel találkozottál Budapesten és hogyan hatottak rád?*

– Nem tudom pontosan, hogyan is volt, és ki volt a kezdeményezője, de úgy emlékszem, talán Czine Mihály ötlete lehetett, hogy menjek fél évre Magyarországra. Vele előzőleg az ITT-OTT-on találkoztam. Neki és az MBK vezetőségének köszönhetem, hogy magyarországi ösztöndíjat kaptam. Úgy éreztem, jót tennie, ha elmennek Magyarországra és magasabb szinten megismerném az anyanyelvemet, mert otthon, Marosvásárhelyen csak nyolc osztályt végeztem magyarul.

Útra keltem azzal, hogy fél évet ott töltök, és utána a második félévben befejezem itthon a Loyola Egyetemen a tanévet. Közben felajánlották, hogy egy évig maradhatok Magyarországon, és kollégiumot is kaptam a Budai Várban. Így hát az 1981-82-es tanévet Budapesten töltöttem. Imádtam! Bejártam az ELTE-re, hogy néprajzot és irodalmat tanuljak. Az egyetemen nem kellett vizsgáznom és tesztekkel írnom, csak az előadásokat hallgattam. Két tanár előadásaira emlékszem a legtisztábban, Dömötör Tekla néprajzkutatóra és Czine Mihály irodalomtörténészre. Mindketten szívvel-lélekkel adták át a diákságnak tudásukat és tantárgyaik iránti rajongásukat. Szerencsésnek éreztem magam, hogy ennek részese lehet-

„A Borozda Táncsoport 2013-ban.”

tem. Ez év alatt nagymamám is gyakran meglátogathattam Marosvásárhelyen. Jól esett egy kicsit otthon, Erdélyben is lenni.

A kollégiumi diáktársaimmal való kapcsolat is nagyon fontos volt számomra. Sokkal érettebbek és mélyebben gondolkodók voltak, mint az amerikai diáktársaim, erős nemzeti öntudatuk és nagy tudásvágyuk volt. Szívükön viselték a nemzet sorsát és érdeklődéssel figyeltek minden változást. Epedezve vártak minden új, arra érdemes könyvre, filmre és színdarabra. Budapesten óriási lendületet kaptam. Az az egy év megerősítette bennem mindazt, amit az MBK-ban és a cserkészletben addig magamba szívtam. Budapesti tapasztalataimból és könyvtári kutatásaim segítségével írtam egy nagyobb dolgozatot, amit az itteni egyetememen is elfogadtak. Összehasonlítottam a magyarországi felsőoktatást az ittenivel.

– *Az elmúlt egy hónapban akárhová mentünk, akármelyik közösséget kerestük fel, nektek valamilyen fontos funkciótok volt mindegyikben. Milyen szervezetekben, csoportosulásokban tevékenykedtek jelenleg?*

– Mostanában főként az ITT-OTT Találkozók programjának szervezésében és az MBK-n belüli ügyeken dolgozom, de ezzel párhuzamosan a helyi szervezetekkel is együttműködöm. Böjtös László, volt MBK gondnokunk fogalmazta meg a legjobban helyi közösségi szerepünket. Szerinte kovászként kell elvinnünk az MBK szellemét a helyi közösségeinkbe. Ezt próbáljuk tenni mi is, itt, Chicagóban, amennyire képességeinkből telik. Elhozzuk például ITT-OTT-os meghívottainkat, hogy az itteni magyarság is megismerhesse őket. Ezen kívül, az ITT-OTT Találkozók mintájára, hagyományörző és irodalmi programokat is szervezünk. Természetesen részt veszünk nemzeti ünnepeink, megemlékezéseink szervezésében, kivitelezésében is.

Vezetőségi tagjai vagyunk olyan chicagói civil szervezeteknek, mint például a Hunyadi Mátyás Cserkészcsapat, a Chicagói Magyar Klub, a Délvidéki Csoport és a Chicagói Magyar Kulturális Tanács. Táncolunk a Borozda Néptáncsoportban és kirándulásokra járunk a Hunyadi Mátyás Cserkészcsapattal. Emellett részt veszünk a vallási szervezetek különböző rendezvényein, és ahogyan tudjuk, támogatjuk őket.

Hivatalosan idén léptem be a Chicagói Magyar Klub vezetőségébe. A Magyar Klub társadalmi-jótekonysági szervezet, amely idén ünnepelte fennállásának 91. évfordulóját. A magyar nyelvet már nem beszélő magyarokat is képes bevonni a közösségbe a rendezvényei és diák-ösztöndíjai által. A klub legismertebb rendezvénye a januári Gála Bál, amely Észak-Amerika legnagyobb magyar bálja.

Jó érzéssel tölt el, amikor látjuk munkánk eredményét. Ez feltölt és erőt ad, hogy megfeleljünk a további kihívásoknak.

Kóka Rozália

„Elemi erők, belső tűz”

Beszélgetés Éri Péterrel

A fennállásának negyvenedik évét ünneplő Muzsikás együttes a Sziget Fesztivál 0. napján tartja jubileumi koncertjét. A zenekar kontrását, Éri Pétert főleg a kezdetekről kérdeztük. [Az interjú az augusztus 6-i koncert előtt, a Magyar Narancs 2013/31. számában jelent meg – a szerk.]

A Muzsikás együttes: Sipos Mihály, Porteleki László, Éri Péter, Hamar Dániel (fotó: Fehér Sándor)

MAGYAR NARANCs: Őszintén meglepett, hogy már 1973-ban létezett a Muzsikás.

ÉRI PÉTER: Akkor még nem voltam tagja a zenekarnak, bár már akkor is sokszor együtt zenéltünk. Én akkor a Sebő együttesben játszottam. A Bartók Táncegyüttes körül alakult ki egy zenesztársaság, amibe mindenki beletartozott, odacsapódott, vagy megérezte, hogy itt valami olyan dolog történik, amihez érdemes csatlakozni. Ott, Timár Sándor keze alatt találkozott össze az eredeti népzene és a néptánc a színpadon. Hiába kezdődött el már korábban a tudatos odafordulás a valódi néptánchagyományok felé, ha nem volt igazából ezt kiszolgáló zene. Zeneakadémistákból álló kis kamaragyüttesnek komponált Sári József zeneszerző tánckísérő zenét. Aztán az egész minőségében is megváltozott, amikor az a zene került a tánc alá, ami oda való. Ez nagy dolog volt, és sokaknak megtetszett. Nagyon nagy vonzása volt, hiszen ezt a hangzást nagyjából ugyanazok az erők mozgatják, mint a rock and rollt, elemi erők, belső tűz. Aki ezzel akkor megismerkedett, azt elragadta. Ebből a körből alakult ki aztán a Muzsikás együttes Sipos Mihály, ifj. Csoóri Sándor és Hamar Dániel alapító tagokkal.

MN: Mégis, mi volt az újszerű ebben azok után, hogy már hosszú évtizedek óta folyt a rendszeres népzenei gyűjtőmunka?

ÉP: Persze, Lajtha László erdélyi gyűjtése már korábban lezajlott, de akkor, ha jó felvételt akartak, még el kellett hozni a zenészeket ide, a rádióba, ahol gramofonlemezre vették föl a játékokat. Újat egyrészt a technikai eszközök fejlődése jelentett, az, amikor már magnetofonra lehetett zenét – a korábbiakhoz képest korlátlan terjedelemben – felvenni, másrészt a néptánckutatás érdeme, hogy a táncfilmzés „melléktermékeként” nagy mennyiségben hozott felszínre hangszeres népzene. Ez elsősorban Martin György és gyűjtőtársai, valamint Kallós Zoltán nevéhez kapcsolódik. Ez a tudomány által feltárt anyag válhatott később a táncházak alapjává. Én Martin György nevelt fia vagyok, úgyhogy ezt a munkát tízéves koromtól figyelhettem. Akkor már tudtam valamelyest legényest táncolni. Ezt az egész dolgot – hogy meg lehet-e tanulni magyar néptáncokat úgy, ahogy a valóságban vannak, tehát improvizált formában olyannak, aki nem abban a hagyományban nevelkedett – Martin György lényegében rajtam kísérletezte ki.

MN: Magának a hagyományos játékmódnak a követése is hozzájárult ennek a zenének az újszerűségéhez?

ÉP: Persze, nagy kedvvel és vehemenciával próbáltuk az eredeti játékmódot is elsajátítani. Az sem volt könnyű, hiszen eltér attól, amit a klasszikus zenében használnak. Ugyanakkor nagyon is egybevághat a korábbi klasszikus zenei játékmódokkal: ahogy Leopold Mozart leírja a hegedűiskola-könyvében, az megegyezik azzal, ahogy a mai erdélyi zenészek muzsikálnak, variálnak. Kihagyhatatlan a történetből Sebő Ferenc és Halmos Béla feltűnése a „Röpülj, páva!” vetélkedőn. Még gitárral kísérték magukat, de az éneklési mód már emlékeztetett az eredetire, és nagyon forradalminak tűnt. Amit akkoriban a rádió általában népzeneként sugárzott, nagyon távol állt ettől. Különböző zeneszerzők feldolgozásai vagy kávéházi cigányzene volt, amelynek azért más az ízlésvilága.

MN: A ti zenétek lett tehát az akkoriban is élő – főleg erdélyi – népzene a leginkább valószínű megjelenítése?

ÉP: Hát, igen. 1972-ben volt egy közös utazás is, amikor csapatosan elindultunk Erdélybe, aztán ott szétváltunk, több faluba elmentünk, többek között Székre is. A széki zene volt az, amiből tudtunk már valamicskét, úgyhogy az ottani zenészek megengedték, hogy beálljunk, mi is játszunk egy-egy menetet, közben meg próbáltuk ellesni a fogásokat. Akkor cseréltem el a hosszú bőgővonómat egy rövid széki vonóra, azóta is megvan. De ott a zenetanulás a családban is úgy megy, hogy kicsi korukban a kezükbe adják a hangszert, hogy lássák, lesz-e belőle valami. Ha nem, akkor majd a másik gyerek. Általában a bőgővel kezdik, aztán ha fejlődőképes, megy tovább, kontrás lesz, mire pedig primás, a másik két hangszere is tud játszani. Minket is úgy kezeltek, mintha a gyerekeik volnánk. Nagyon nagy mesterek is voltak közöttük, mint például „Neti” Sanyi bácsi, akinek meggyőződése volt, hogy akkor lesz örök életű, ha minél többen játsszák a muzsikáját. Mi tehát nem annyira gyűjteni mentünk, hanem megtanulni zenélni, mégpedig minél jobban.

MN: Erdélyben a cigány muzsikások is ezt a fajta zenét játsszák, nem a nálunk ismert „cigányzenét”.

ÉP: Ez így van. Ezt a zenét nem érte akkoriban még külső vagy médiabefolyás. Természetesen, ha eljártak a zenészek más falvakba, vagy ha vegyes lakodalom volt, kénytelenek voltak fölszedni, amit

MUZZSIKÁS

40 éves jubileumi szuperkoncert
sztárvendégekkel

HULLADIN NAP - AUGUSZTUS 6
GYA BARK VILÁGMEINAGYSTAMPAL 19:00

KLEBERCZ KRISZTA ÉS KLEBERCZ GÁBOR KÉPEI

Muzsikás 40

Sziget Fesztivál nulladik nap, 2013. augusztus 6.

Alexander Balanescu (hegedű, UK), Woven Hand (USA), Jandó Jenő (zongora), Amadinda Útősegélyes (polinéz hangszerek), Petrás Mária (Moldva, ének), Farkas Zoltán-Tóth Ildikó (tánc, koreográfia), Corvinus Táncgyűttes (tánc), Lukács Miklós (cimbalom), Gereben Együttes (citerák), Palatkai Banda (hagyományos népzene, Erdély, Mezőség), Zerkula Zenekar (hagyományos népzene, Erdély, Gyimes), valamint sokan mások a Muzsikás népzenebarátai közül, dudások, tekerősök, töröksípósok, énekesek, kalotaszegi táncosok, gyimesi táncosok, mezőszegi énekes asszonyok, rendező: Káel Csaba, koreográfia: Farkas Zoltán, szerkesztette: Sipos Mihály

az ottaniak szeretnek, új dallamokkal bővíteni a repertoárt, megfelelni az igényeknek. De el lehet mondani erről is azt, amit Cecil Sharp angol néprajzkutatótól olvastam, hogy az egyén alkot, a közösség ellenőríz. Tehát addig nevezhetjük ezt hagyománynak, amíg működik a közösségi kontroll. Amit a közösség elfogad, az továbbhagyományozódik, amit nem, az kihull, elvész.

MN: Mi a helyzet most?

ÉP: Ez most már megváltozott. Általában már csak ott beszélhetünk élő népzeneről, ahol a tudatos hagyományápolás valamilyen formája kialakul helyi szinten. Ott megmarad valami a hagyományból, talán még a népviselet is. Külön táncos alkalmakat szerveznek, ahol hagyományos zene szól, és néha a lakodalmakba is el-hívják még a zenészeket.

MN: És ez újabbban változott meg?

ÉP: Igen. Amikor elkezdtünk odalátogatni, Széken még mindenki népviseletben járt. A legapróbb gyerek is a széki kék lajbiban és széki szalmakalapban futballozott az utcán, és amikor fejelt, gyorsan lekapta a kalapját. Ez ma már nincs így, viseletet már csak a nagyon időseken látsz, meg néha Budapesten, asszonyokon, akik ezt-azt árulnak. Nem biztos, hogy otthon is abban járnak.

MN: Miért pont Erdély?

ÉP: Annyira más volt annak a zenének a hangzása, annyira modern volt – nem tudok erre jobb szót találni –, hogy nem volt két-séges: ezt birtokba akarjuk venni.

MN: Vannak román hatások ebben a zenében?

ÉP: Vannak olyan tánc típusok, amelyek csak a románoknál maradtak meg – feltételezhető, hogy korábban a magyaroknál is megvoltak, csak az újabb táncdivatok háttérbe szorították őket. De a zenélési mód teljesen azonos. Sőt, azoknak a zenekaroknak, amelyek nemcsak egy falu közösségének játszanak, hanem eljárnak szomszédos falvakba is, kellett tudniuk, mit kell muzsikálni a románoknak, és mit szeretnek hallani egy cigány lakodalomban. A hangszeres zenében sok a közös dallam, szinte mindegyik megtalálható magyarként és románként is, de vannak persze kivételek. Ez egy önálló erdélyi zenei fejlődés eredménye, hiszen a Kárpátokon túli románok muzsikája és hangszerei is teljesen mások. Szívesen játszo-

tunk erdélyi román zenét is, sőt az egyik első, az erdélyivel összevethető hangszeres zenei élményünk Méhkerékről, magyarországi románoktól származik. Ez ugyan egy bihari dialektus, de nagyon hasonlít az erdélyi zenélési módhoz. A méhkeréki táncok kezdettől fogva ott voltak a táncházak repertoárján. Gyönyörű dallamai vannak mondjuk a bonchidai román forgatósnak, vagy annak, amit verbunknak – románul barbuncnak – hívnak. Persze, a dolgokhoz nyilván hozzátartozott az is, hogy az ember ezen, a művészetben keresztül a saját magyarságát is másképpen élte meg, ami nem olyan rossz azért. Nem beszélve arról, hogy együtt lehetünk a falusiakkal, lakhattunk a házukban, megismertük az életüket. Életre szóló barátságok kötődtek. De az, hogy valamit azért nem kell szeretni, mert román – senkinek az eszébe sem jutott ilyen marhaság.

MN: Mikor és hogyan vált ismertté a Muzsikás?

ÉP: Az első, tánc házasság után nagyon hamar egy színpadon is előadható formát kellett kitalálni, kezdtek kialakulni számok, szvittek, és már a 70-es években elindult a koncertezés. Sok helyre hívtak bennünket, szalagavatókra, jobbra-balra, vidéki művelődési házakba, könyvtárakba. Amikor pedig színpadra tettük ezt a zenét, igyekeztünk szélesebb spektrumot bemutatni, így elkezdtük tanulmányozni az itthoni, szatmári, dél-dunántúli hangszeres népzénet is. Csoóri Sanyi (*ifj. Csoóri Sándor, 1997-ig az együttes tagja – KT*) például megtanult dudálni felvidéki dudásoktól. Sebő Feri tekerőt készítettett Bársony Mihály bácsival. Olyan ez, ahogy az indiai klasszikus zene is személyes átadás-átvétel útján örökítődik tovább, és valami ilyesminek még mi is a részesei lehetünk. A koncerteken pedig lényegében Szlavóniától Moldváig mindenféle elhangzott.

MN: Később külföldön is szép karriert futottatok be.

ÉP: A Muzsikást Wim Kuiper ügyvéd hívta először Hollandiába, aki úgy általában szerette a népzénet, hiszen korábban már ír és egyéb zenekarok is előfordultak ott, és hamarosan nagyon jó folkfesztiválok kerekedtek. Öt-hat évig minden évben volt legalább két hollandiai turnénk, vagy valami fesztivál. A következő nagy löket akkor jött, amikor Sebestyén Márta is a zenekar tagja lett, talán '81-ben. Egy hethetes ausztrál-új-zélandi turnéra hívtak bennünket. Itt hallott meg minket valaki, aki beajánlott Joe Boyd-nak, a lemezkiadónak, aki korábban filmet készített Jimi Hendrix-szel, aztán például a Pink Floyd menedzsere is volt. Aztán kiadta Sebestyén Márta szólólemezét, és több lemezünket is, és ezek sikeresek lettek.

MN: Mit játszottok a Sziget-koncerten?

ÉP: Nem magunkat akarjuk ünnepelni, hanem ezt a negyven évet – nem is mi találtuk ki, hogy ez legyen. Ha voltak is feldolgozásaink, el lehet mondani, hogy a Muzsikás együttes azon kevesek közé tartozik, akik úgy tudtak nemzetközi ismertségre szert tenni, hogy a népzénet változatlan, az eredetihez nagyon közel álló formában adták elő. Éppen ezért magyarországi zenészbárataink, Balanescu, Jandó Jenő vagy a Woven Hand mellett itt lesznek azok a falusi zenészek, énekesek, táncosok is, akiket a legnagyobb magyarországi színpadokra való értékeknek tartunk.

Kovácsy Tibor

fotó: Opitz Tamás

Ne hallgatózzatok, gyermekek!

Gyermek voltam. Édesanyám elvitt egy héten egyszer az asszony-fonóba, lássunk fársángosokat. Szerettünk menni, de nem is a fársángosokra voltunk kíváncsiak, hanem arra, hogy mit beszélnek, pletykálnak az asszonyok a szerelemtől. Anyám még felkötött nekem csepűt a guzsalyra – fonjál!

Az nagy szégyen, ha egy nyolc éves leány karba tett kézzel ül. Ott fonogattunk mi is egy páran, egész hátul, az ajtó sarkánál. Mondogatták is az asszonyok jó hangosan: „Minek kell a fonóba hozni őket, hogy ne tudjunk beszélni tőlük! Úgy hegyezik a fülüket, mint a nyulak!”. Másik asszony rávágta: – Nem baj, hadd tanuljanak! – s máris nekifogott egy nagyon zsíros viccnek. Egy másik asszony: – Te, mondd került szóval, kemence van a házba’.

Tudtuk, hogy ezt ránk érti és ilyenkor még jobban figyeltünk, összedugtuk a fejünket, mint ahogy az asszonyok szokták, majd kibogoztuk, hogy melyik mit jelent. Minek becézik a csunyáját az asszonynak, miért beszélnek madárnyelven, hogy mi ne értsük? De mi minden szót megértettünk, és nem tudtuk megállni kacagás nélkül.

Hátraszól a vén Balogné: – Gyermekek, most ne bámuljatok!

Győri Mari néni jajgatva kel fel a guzsalyáról. Most egyik térdét teszi a guzsalya talpára, avval tartja, úgy fon felállva. – Jaj, jaj! – jajgat, a hasa az orrát veri majdnem, de csak fon, s közben eljajgatja magát. – Ne hallgatózzatok, gyermekeim! – mondja.

Hátul a sarokban egy pisszenés sincs, sajnáljuk Mari nénit, de fél szemünk a hasán van. Mari néni jajgatás közben mondja, kerülő szóval: – Lehet, még az éjjel eltörek, az éjjel kettőtörek. Holnap ilyenkor már négyen leszünk.

A vénasszony csak a magát hajtja: – Ne hallgatózzatok, gyermekek!

Kereken vették Mari nénit. – Kicsi Mari, tá’ csak nem...? – csodálkoztak. – Jaj, jaj, jaj! Mit csináljunk, édes lelkem? Ne hallgatózzatok, gyermekek!

Kereken vették, mi már nem láttuk Mari nénit. – Jaj, édes lelkem, el kéne hívjuk a bába nénit, szóval a gólya nénit.

Mi meglöktük egymást.

– Ne hallgatózzatok!

Mari néni újból eljajgatta magát, de már félretette a guzsalyát. Az asszonyok is letették a guzsalyukat, jajgatva, teprengve kísérték ki Mari nénit. Karon fogták, körbe vették és elmentek.

Felsőhajtottunk. A barátnőm, a kicsi Zsuzsi felkacagott. – Te lányok, – mondta – én megijedtem, hogy még a fonóból is kikergetnek minket, mert jön a gólya, s lesz kicsi baba.

Összedugtuk a fejünket. A hasában van a gyermek, hát persze, hogy ott van! De miért kell nekünk hazudjanak össze-vissza?! Utá-

Illusztráció: Juhos Kiss Sándor

lom a gólyamesét! – Én is, én is! – kiabálták a lányok – Vajon fel kell vágják a hasát?

– Oh, dehogyis kell! – mondja. – Nem hallottátok, hogy szokták mondani a nagyhasú asszonyokra? Beveszi édesen, kiteszi keservesen. Még én sem értem, hogy ez mire megyen, de majd holnap megtárgyaljuk. Most igen néz a vénasszony.

Mi hahotával kacagunk. – Lassabban, gyermekek! – szólnak ránk.

Én reggel még megkérdeztem édesanyámat. – Há’ meglett Mari néninek a kicsi gyermeke?

De már rögtön meg is bántam. Elfelejtettem, hogy én nem szabad tudjak róla, s anyám sem szabad tudja, hogy én mindent tudok. Szigorúan nézett rám. – Hallgass, te kofa! Nem szégyelled magad ilyeneket kérdezni anyádtól?

És ezért az egy szóért két hétig nem vitt el a fonóba.

Kocsis Rózsi (1996. február 7.)

Szép, kövér, drága kicsi asszonyka

Ferenc báty' most jött haza az erdőről. Nagy tél van, jégcsapos, zuzmarás a bajusz. Még a hosszú szemeszőre is fehér a zúzmarától. Nagy fekete sapkája a homlokát takarja.

Bemegy a házba, a körmébe fúj. – Nagy hideg van, Sári lelkem – mondja.

– Lelkem uram, jöjjön ked' enni. Olyan jó savanyó lére fuszulykát főztem. Még egy jó darab füstös oldalast is tettem bele.

Kített egy pléhtángyér levest.

– Sári, te kicsi Sári, egyél te is velem – szólott az öregember az elhízott kicsi asszonynak.

Leültek, szépen eddegeltek. – Egyék ke', lelkem uram, egyék ke'! Teszek még. Mi az a két pléhtángyér leves egy dolgos öregembernek?

– Jaj, te kicsi Sári, milyen jót főztél! Milyen jó ides ez a savanyúlére fuszulyka.

Dicséretnek szánta a sovány vénember, és ráncos kezével megcírógatta a kerekkepű, de inkább széles arcú, tokás vénasszonyát. A vénasszony közelebb húzódott az urához, feltette a kövér karját a sovány ura lecsúszott vállára. Olyan közel ült hozzá, hogy alig látott a vénember az asszony mellett.

Így üldögéltek. A kövér, drága kis asszonykának lelogott a két nagy melle, két lábszára a nagy hasát tartotta. Olyan volt, mint egy hordó. A kövérré azt is szokták mondani, hogy olyan, mint egy túrós deberke. Az ura, mint egy pipaszár.

– Én most is szeretem kedet, lelkem uram, – illesztgette még feljebb az ura vállán izmos karjait az asszony.

– Te, kicsi Sári, te aranyos, most is olyan szép vagy. Én is szeretlek, de még jobban szeretnélek, ha levennéd azt a nehéz karodat rólam.

– Jaj, lelkem uram, hát szóljon ked'!

Levette a karját az ura válláról és ropogósan kacagott, de úgy, hogy még a gyöngy is megrezsent a nyakán. Azt szerette Ferenc báty', amikor kacagott. Ilyenkor belyukadt a két pírás orcája. De szerette a szelídségéért, a hízelgő beszédéért is. Ennél szebb asszonyt nem látott életében, de nem is ismert rajta kívül senkit. Szokta is mondogatni: – Nem szép dolog, aki megkóstolja más asszonyát. Ha már megkóstoltad, edd is meg!

Ugyanezt vallotta a kövér, drága, aranyos, elhízott feleség is. Ő se cserélte volna fel a jámbor, sovány kicsi urát aranyért sem. – Te, ha aranyból lenne annak a szép embernek az övé, akkor sem kéne. Mindenki elégedjen meg a maga porciójával!

Így éltek le nyugodtan, szépen az életüket. Nem kergette a szerelem a más ágyába őket. A szomszédok, akik ismerték őket, így beszéltek róluk: – Hét szűk esztendő ez a Ferenc báty', Kati néni meg a hét bő esztendő.

Pista kuncogva mesélte, hogy egy kora reggel odament hozzájuk. Az ajtó nem volt bezárva. – Egészségére váljék az éjjeli nyugodalma, Kati néni! Hát hol van Ferenc báty'? – Itt van né', – mutatott a háta mögé, de én nem láttam semmit – mesélte Pista. – Meresztettem a szemem, de nem volt sehol. Csak a hangját hallottam. – Á, jó reggelt, fiam! – A Kati néni nagy teste mögül csak a feje teteje látszott ki. Úgy jött a hang, mintha egy nagy sánctól jött volna.

Azt beszélük, hogy Kati néni egyszer megfürdett a sóbányában. Amikor belépett a vízbe, annak a fele kilöcsögött.

Ilyenek vagyunk mi, falusi emberek, mindenkit lekacagunk, mindentől viccet csinálunk.

Kocsis Rózsi (1997. május 9.)

Közreadja: Juhos Kiss Sándor és Juhos-Kiss János

TEHER - Rafi Lajos erdélyi bádogos cigány költő halálára

Amikor Rafi Lajos halálhírért hozták, autóba ültem, és a törzshelyére siettem. Meglepett ugyan a hír, de nem okozott túl nagy döbbenetet, hiszen Lajos verseit és őt magát ismerve nem volt ebben semmi váratlan, semmi olyan, ami ne illett volna bele a képbe, abba a Rafi-portréba, amelyet most épp vázolni igyekszem.

Immár megmászhatatlan tény, hogy meghalt. Ott is ezt mondták, Gyergyószárhegyen, a Fenyőben. Meg azt is, hogy két hete folyton ezt hajtogatta, hogy vonat alá fekszik. Ha valaki öngyilkosságra készül, általában mindig van egy-két vigasztaló közhely, amelyet ha elmondunk az illetőnek, talán jobb belátásra tudjuk bírni. Rafival ez soha nem ment... Valahogy együvé tartozott nála a szépség, a költészet és a halál. Kevés dologban hitt, de ezekben nagyon. Ugyanakkor szeretett élni. Ezért sosem fogjuk megtudni, hogy halála baleset volt-e, vagy öngyilkosság.

Azt is mondja a tudomány, hogy ha valaki öngyilkossági szándékáról beszél, segítségért kiált, és sok esetben csupán a törődés eltántorítja a tervétől. Rafi élete folyamatos segélykiáltás volt, be nem teljesült, többre érdemes törekvések, vágyak és emberi értékek tiltakozása a megalázó és számkivető sorssal szemben, amely végül legalább a saját életéről tett jóslatai szerint ért véget. Ha öngyilkos lett, ha nem.

Életének belső és külső ellentmondásai adottak voltak: cigány mivolta és nem hétköznapi költői tehetsége eleve a legrosszabbra predestinálták, s az, hogy magyar költő volt – ki mondaná, hogy nem? –, csak rontott a helyzetén. Nem tudott cigány lenni, hiszen köztük törvényszegőnek számított, s igazából a magyarok közt sem lelt befogadásra, hiszen nem volt magyar. De cigányságát mindig vállalta, szótárat, nyelvkönyvet is készült írni, saját nemzetét próbálta felemelni, műveltebbé tenni, ugyanakkor realista is volt: mindig ott volt benne a kitörni akarás, a szabadulás vágya azoktól a dolgoktól, amelyeket saját nemzete hagyományjaiban fölöslegesnek vagy egyenesen badarságnak tartott.

Rafi Lajos 1970-ben, Marosvásárhelyen született cigány kovács családban. Egyéves korában került Gyergyószárhegyre a Nyárád mentéről. Iskoláit Gyergyószárhegyen és a gyergyószentmiklósi mezőgazdasági szakközépiskolában végezte. 1989-ben érettségizett, ekkor jelent meg nyomtatásban első verse. Hat gyermek édesapja volt. Bádogosságból tartotta fenn családját, Szárhegyen élt. A „Földhöz vert csoda” című kötete 2007-ben jelent meg a budapesti L'Harmattan Kiadó gondozásában, a kötetet svéd nyelven is kiadták Stockholmban, Owe Berglund fordításában. A második, „Az élet számlája” című kötet megjelenését többen is támogatták. Versei olvashatók a „Találkozások” című antológiában, valamint cigány költők verseit tartalmazó gyűjteményes kötetekben és internetes irodalmi portálokon.

Ennyi az életrajz, röviden. Az már csak a „vájtt fülűeknek” tűnik fel, hogy a L'Harmattannal debütáló költő második könyve magánkiadásban jelenik meg, úgy mond „baráti támogatásokból”, sőt én azt is hallottam, hogy biza a pénz egy része kölcsönből származott... Arról pedig, hogy technikai minőségében milyen lett ez a könyv, ne beszéljünk, ne minősítsük...

Lajos, amíg élt, kényelmetlen ember volt; tehetségét mindenki csodálta ugyan, de ha ivott, gátlások nélkül és fékezhetetlenül kitért belőle az a fájdalom, amelyet nem mindig lehetett versekbe írni, amelyre túl kevésnek bizonyultak olykor a költészet eszközei. Ilyenkor sokat beszélt, nem volt túl kellemes társaság, ám arra is számtalan példa volt, hogy cigarettásdobozokra, papírfecnikre ilyen állapotban írta le

legjobb verseit, majd egy sörért vagy felesért szívesen adta oda a legközelebbi asztaltársnak... A második kötetébe többek között ilyen írások kerültek együvé, barátok, ivócimborák gyűjteményéből származó kéziratok és az azelőtti időszakban a tölgyesi szanatóriumban keletkezett szövegei, ahová önként vonult be elvonóra.

Rafi Lajos életének tragédiája, hogy olyan problémái voltak, amelyekre nem léteztek megoldások. Paradox élethelyzete újabb és újabb kilátástalanságba torkollott, magánéleti gondjai, belső vívódásai egyre csak fokozódtak, a pénztelenség, a művészi megnyilvánulás szűkre szabott lehetőségei depresszióba taszították, s azt is be kell látnunk, hogy sohasem kapta meg azt a segítséget, amelyre igazán szüksége lett volna. Pedig voltak barátai, támogatói is akadtak, de valahogy soha nem sikerült rendes kerékvágásba terelni az életét: ő így élt, lehet, így szeretett élni és meghalni is. Ő volt Rafi Lajos.

De az ugyancsak érdekes, hogy talán a temetése másnapján már olvasható volt a sajtóban, hogy hamarosan meg fog jelenni az új Rafi-kötet, a hagyatéka, amely – mint írták – „jó kezekben van”. Igen, Rafi meghalt. Most már nem kényelmetlen. Az életmű immár vállalható. Lesz Rafi Lajos Irodalmi Kör, Rafi Lajos-díj, -alapítvány, s még ki tudja, mi minden... Ím, ezért is neki kellett nagy árat fizetni. Míg élt, nem volt ez a nagy sietség, nem hallottam ezt a nagy lelkesedést, hogy ennyire fontos lenne Rafi. Pedig az volt, régóta az.

„Távolra hullva a csóktól, a Nőtől, / A föld tenyerén pihenek. / Rongyokba csavart, néma sorsom / Isten kegyelmét vedli le” – aki ezeket a sorokat írta, élni vágyott. Nem posztumusz sztár akart lenni, élni lett volna kedve, hittel, alázattal, a szépség közelében, amely számára a legfontosabb érték volt talán a földön. Ez nem adatott meg neki.

Amikor hallottam, hogy meghalt, az alábbi szöveget írtam neki, s fenntartom, hogy bármennyire kizárták is az öngyilkosság lehetőségét azóta, én nem vagyok meggyőződve, hogy Rafi halála egyszerű véletlen volt:

„Nem, Lajos, még mindig nem leptél meg... mondtam neked, hogy erre csak a verseiddel vagy képes... Igaz, mindössze hat-hét éve ismertelek, a kolozsvári könyvbemutatód óta, s csak az utóbbi négy évben adott meg, hogy néha együtt dolgozzunk, beszéljünk vagy igyunk. Jó ember voltál, jó társaság és kedves barát.

Amikor nem is olyan régen nálunk jártál, arról beszélgettél a feleséggel – ma mesélte el –, hogy például József Attila öngyilkossága is mennyire előre látható volt, és azt mondtad, hogy ilyenkor hiába látunk előre dolgokat, tenni úgysem lehet semmit, s a vonat pedig menetrendszerűen jönnek...

Tényleg, Lajos, teher volt, vagy személy?

Nézd, én azt is tudom, hogy igazad volt. Meséltem, miben élsz... Pontosan, ahogyan mondtad, hogy hiába látni előre, nem tehetünk semmit.

Olyan volt az életed is, mint a verseid: keresetlenül őszinte, de az egyszerűség mögött mindig csodákat rejtettél, csodákat láttál és művel-

tél folyton. Na, ez fog hiányozni. Hogy nem írsz több verset, hogy nem mondd többé, igyunk meg valamit, hogy nem fogsz mesélni többet arról, ahogyan látod a világot, s szavalni sem fogsz... Mondtad, mennyire szereted József Attilát és Szilágyit, most boc, csak a két öngyilkos jut eszembe hirtelen a számtalan költő közül, akiktől gyakran idéztél, olykor hosszú perceként át. Azt gondoltam, nem ezért példaképek. Bár költőként példaképekre aligha volt szükséged, hisz te magad is az vagy.

Méltóságból jelesre vizsgáztál, ahogyan elfogadtad, hogy két kultúra kivetettje légy, cigányként magyar, magyar költő, ráadásul a kortárs legjobbak közül. S következetesen méltósággal vállaltad, hogy a művészet az egyetlen járható út az etnicitás zsákutcáiban; s vállaltad, ami a saját törzsedben az ellehetetlenedés biztos útja volt: hogy a gádzsók barátja vagy. Mégis ez a méltóság volt fontos a számodra, az útkeresés, a hit – mely, meggyőződéssel mondom, bizonyára mélyebb bármelyikün-

kénél – és az, hogy a szépség, amely lételemed volt, örökké épüljön tovább.

Mondom, megértelek. A végén is – amikor te magad gondoltad, hogy vége – méltósággal léptél ki a történetből, a mítoszból, amelyet te írtál, alakítottál eddig, s amelyről most úgy gondoltad, folytassa más. Ha tudja. Nem fogja tudni. A teid ezt sem fogják megérteni, hisz nálatok ritka bűn az öngyilkosság. De ha vigasztal, mi sem fogjuk megérteni teljesen. Ez van.

Ezt üzenjük neked, mi, akik itt Gyergyóalfaluban nagyon szerettünk, a tanítványaim, akik hosszú tudományos dolgozatokat készítettek a költészetéről, akik örömmel vártak, hogy évente egyszer bár beugorj egy magyarórára, vagy lássanak a fesztiválunk színpadán."

Farkas Wellmann Endre

(Magyar Nemzet Magazin 2013. július 13. – fotó: Gergely Tamás)

ELHATÁROLÓDÁS

Távolra hullva a csóktól, a Nőtől,
A föld tenyerén pihenek.
Rongyokba csavart, néma sorsom
Isten kegyelmét vedli le.
Minden egy néma, halk kiáltás.
Az éj a Napba menekül.
Nyomja már negyven év a vállam.
Mégis mért vagyok egyedül?
Múltam süket jelenjén átpeng
Zord telek harcra nyomora.
A szél fúj, és önmagát fújja
az elmúlás pora.

.....

Csak tegnap jöttem rá, hogy
egy kerek kő is
tudja gurítani önmagát.

CSÖND MEGÜLTE

Csönd megülte holnapunkat.
Piszkos rongy-cafat.
Tisztítja bennem a múltat,
Szélcsend-áradat.

Isten arcán komoly-kínok
Lassan vedlenek.
Bűnjeit egy társadalom,
Némán vedli le.

Híven őrzött rongyaiban
Hazugság fogan.
Éhes fogán metsző kések:
Csóktalan szavak.

ÚJ MÁJUS

Így van szavam szívén a halk,
Zengő imám, ha nem zavar:
Bádogos iparos vagyok,
ám amikor fojtogató
gondolatok vernek pofon;
Nem ez vagyok.

Rég elmerült és önfelelt
eszmémekben még felfigyelek.
Mint rossz gyerek, ki csintalan,
Kit nem zavar a zúrzavar.
Mint az, ki siratásait,
Az énje némaságain fel-felzokog.

Olykor magamra ébredek.
Fölkavarnak a reggelek.
Jajgat a Nap, úgy érzem.
S pihenő csöndje a magánynak reám kiált:
Ember vagyok és nem cigány.
Megjegyzés: (A cigány szó embertelent jelent)

FIAMNAK, RÓBERTNEK

Barna szememben fénytükör,
Egy rossz érzelmen átesett.
Arcodon piros-pirkadat,
Miért sírsz kedves gyermekem?

Énemből lopott csönddarab
Kinek a tisztásán maradsz?
Szél fúj, átfúrja énedet.
Maradj velem a tűz megett.

Csöndem maradt darabjaként,
A vágy dúdolja énekét.
Odakint porzó hó szítál...
És megfagyott egy kődarab.

TÁNCHÁZAK, TANFOLYAMOK, FOLK-KLUBOK

HÉTFŐ

„GREENFIELDS” ÍR ZENE ÉS TÁNC HÁZ
kéthetente hétfőn 19.00-21.45
2013. szeptember 9., 23., október 7., 21., november
4., 18., december 2.
Az ír zene sokféleségét, a költői (úgynevezett
irodalmi tartalmú) és az egyszerű kocsmazenét
egyenként műveli az együttes, amelyek
táncművészetében tánc- és daltanítás, koncert és
össztánc szerepel. A daltanítás angol nyelven
folyik, minden esetben a magyar fordításokkal
együtt.
Belépőjegy: 700 Ft
TEMI Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 06-1-203-3868
fmh@fmhnet.hu
www.fmhnet.hu

NÉPTÁNC TANFOLYAM
hétfőnként 19.00-21.45 óráig
Kalotaszegi román táncok tanítása.
Oktatók: Redő Júlia és Bohus György
Napijegy : 1.300 Ft
Bérllet: 1.000 Ft / alkalom / hó
Aranytíz Kultúrház
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 06-1-354-3400
otvos.gyorgyi@aranytiz.hu
www.aranytiz.hu

TÁNCOSLÁBÚ-TANFOLYAM
minden hétfőn
19.00-tól: kalotaszegi legényes
20.00-tól: mérai (kalotaszegi) páros táncok
Oktatók: Strack Orsolya, Tompa Attila
Belépő: 1.000 Ft / alkalom
Szervező: Strack Orsolya
Tel.: 06-70-291-2487
orsolyastrack@gmail.com
Hagyományok Háza
1011 Budapest, Corvin tér 8.
www.hagyomanyokhaza.hu

KEDD

KLUB NÉPDALOKKAL
minden kedden 18.30 órától
Első alkalom: október 1.
A Dunánál – Dalolókör Lovász Irénnel
Gyógyító hangok – Gyógyító hagyomány
Belépő: 1.000 Ft
4 alkalomra szóló bérllet: 3.500 Ft
Budavári Művelődési Ház
1011 Budapest, Bem rakpart 6.
Tel.: 06-1-201-0324
bem6@bem6.hu
www.bem6.hu

„MUZSIKÁS” GYERMEKTÁNC HÁZ
Magyar néptáncok, népdalok, mondókák tanítása
minden héten kedden 17.00-tól 19.00-ig.
Közreműködik a Kossuth- és Prima
Primissima-díjas Muzsikás Együttes
Táncvezető: Littner Anita
A táncművészet ideje alatt Gerencsér Valéria
játsszoház-vezető kézműves foglalkozással várja
a gyerekeket, ahol kis vendégeink népi játékokat
készíthetnek.
A belépőjegy ára: 350 Ft
Iskolás és óvodás csoportokat is szeretettel várunk,
előzetes telefonos jelentkezés alapján.

Korosztály: 0-10 éves korig
Belépőjegy: 350 Ft
TEMI Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 06-1-203-3868
fmh@fmhnet.hu
www.fmhnet.hu

NÉPTÁNC TANFOLYAM
minden kedden 18.00 órától
18.00-19.30: széki táncrend
19.30-21.00: nyírségi (bundásbokri) csárdás
Oktatók: Repka Gyula és Hejzei Gabi
Információ: Repka Gyula
Tel.: 06-30-36-60-012
Szabó Beáta
Tel.: 06-30-43-49-692
Szent István Községi Ház
3527 Miskolc, Bajcsy-Zs. u. 33/B
varosszelibetyarok@gmail.com

OVIS NÉPTÁNC
minden kedden 17.00-17.45-ig
Népi játékok, néptánc óvodásoknak.
Belépő: 800 Ft / alkalom,
vagy 3.500 Ft / 5 alkalmas bérllet
Információ: Hudákné Farkas Sára
Tel.: 06-70-23-88-929
Folkkuckó – Néptáncosok Kellékboltja
1137 Budapest XIII., Katona József u.21.
folkkucko@gmail.com
www.folkkucko.hu

BOKRÉTA NÉPTÁNC TANFOLYAM
minden kedden 19.00 órától
A veresegyházi Bokréta Néptánc együttes
szeretettel várja a táncolni vágyó fiatalokat és
felnevelteket, akik már táncoltak valamilyen táncot!
Tananyag: szilágysági táncok
Oktató: Sikenitánc Szilveszter
Tel.: 06-30-364-5883; 06-30-932-1632
veresibokreta@gmail.com
Váci Mihály Művelődési Ház
2112 Veresegyház, Köves u. 14.

NAGYECSEDI CIGÁNY TÁNCOK
minden kedden 19.30-20.30 óráig
Oktatók: Balogh Katesz és
Kiss Gergely Dávid (Pekka)
Tel.: 06-70-548-2578
Attraktív Mozgás Stúdió
1075 Budapest, Kazinczy u. 5.
kateszbalogh@gmail.com

SZERDA

DÚDOLÓ NAVRATIL ANDREÁVAL
minden szerdán 17.30-tól
Információ: Hudákné Farkas Sára
Tel.: 06-70-23-88-929
Folkkuckó – Néptáncosok Kellékboltja
1137 Budapest XIII., Katona József u.21.
folkkucko@gmail.com
www.folkkucko.hu

FONÓ SZERDA TÁNC HÁZ
minden szerdán 18.30-tól
Kalotaszegi táncok tanítása kezdőknek és
haladóknak, táncművészet.
Házigazdák: Kocsis Nikő és Fitos Dezső
Muzsikál: az Üsztűrű
Belépő: 18.30-tól: 1.000 Ft
20.00-tól: 500 Ft

Fonó Budai Zeneház
1165 Budapest, Sztevanovics u. 3.
Tel.: 06-1-260-5300
www.fono.hu

NÉPTÁNC TANFOLYAM
szerdánként 19.00-21.45 óráig
Vajdaszentiványi táncok tanítása.
Oktatók: Redő Júlia és Tompa Attila
Napijegy : 1.300 Ft
Bérllet: 1.000 Ft / alkalom / hó
Aranytíz Kultúrház
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 06-1-354-3400
otvos.gyorgyi@aranytiz.hu
www.aranytiz.hu

NÉPTÁNCOKTATÁS GYEREKEKNEK
minden szerdán és pénteken 16.00-17.00 óráig
A Csillagszemű Táncgyűjtés vezetésével,
a Timár-módszer segítségével 3 éves kortól.
Próbavezetők: Bacsó Sára, Kardos Georgina, Ruff
Alexandra és Skublics Ádám
Eötvös10 Közösségi és Kulturális Szintér
1067 Budapest, Eötvös u. 10.
Tel.: 06-1-690-0978
urban.judit@eotvos10.hu
www.eotvos10.hu

NÉPTÁNCOKTATÁS FELNŐTTEKNEK
minden szerdán 18.00-20.00 óráig
Információ: Szabó Lajos
Tel.: 06-70-39-23-982
Forever Oktatási Központ
1067 Budapest, Szondi u. 34.
lui.xxx@citromail.hu

folkMAGAZIN

LELŐHELYEK

TÁNC HÁZ ALAPÍTVÁNY
FOLKMAGAZIN SZERKESZTŐSÉG

1011 Budapest,
Szilágyi Dezső tér 6. I. em.
Tel.: (1)-214-3521

Interneten megrendelhető a
www.folkmagazin.hu oldalon

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA
1137 Budapest, Katona József u. 22.
Tel.: (1)-239-1199

ÍRÓK BOLTJA
1061 Budapest, Andrássy út 45.
Tel.: (1)-322-1645

KALÁKA ZENEBOLT
Bp., V. ker., Bárczy István utca 10.
Tel.: (1)-267-5331

A FOLK
1074 Budapest, Dohány u. 84.
Tel.: (1)-351-3341

ETHNOSOUND
Bp., VIII. ker., Krúdy Gy. u. 7.
Tel.: (1) 266-8105

TÁNCHÁZAK, TANFOLYAMOK, FOLK-KLUBOK

„KOLO” DÉLSZLÁV TÁNCHÁZ
minden szerdán 18.30-23.00 óráig
Délszláv (szerb, horvát és szlovén) népzene és táncok.

Táncitanítás: 18.30-tól
Táncház: 19.45-től
Belépődíj: 700 Ft
Ferencvárosi Művelődési Központ
1096 Budapest, Haller u. 27.
Tel.: 06-1-216-1300, 06-1-476-3410
info@ferencvarosimuokp.hu
www.ferencvarosimuokp.hu

SZERDAI TÁNCHÁZ
Mihó Attila és barátai
minden szerdán este 9-től hajnalig.
Drunken Tailor
1081 Budapest, Népszínház utca 26.
drunken.falcon@gmail.com
www.facebook.com/DrunkenTailor

„JCIRI-PICIRI” TÁNCHÁZ
minden szerda délelőtt 10.00 órától
Játékos néptáncitanítás néptánc-pedagógus
vezetésével 1-4 éves korig.
Jelentkezés: Gál Gabriella
Tel.: 06-30-999-4945
tucsok.zene@indamail.hu
Marczibányi Téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
www.marci.hu
www.tucsok-zene.hu

CSÜTÖRTÖK

TÁNCOSLÁBÚ-NÉPTÁNC-TANFOLYAM
minden csütörtökön
19.00-tól: legényes
20.00-tól: belső-mezőségi táncok
Oktatók: Strack Orsolya, Szappanos Tamás
Belépő: 1.000 Ft / alkalom
Szervező: Strack Orsolya
Tel.: 06-70-291-2487
orsolyastrack@gmail.com
Hagyományok Háza
1011 Budapest, Corvin tér 8.
www.hagyomanyokhaza.hu

„HÖCÖGŐ” TÁNCHÁZ
minden csütörtökön 18.00 órától
Tánc-, játék-, énektanítás gyerekeknek.
Táncházevezető: Kuczera Barbara
Belépő: 300 Ft
Ferencvárosi Művelődési Központ
1096 Budapest, Haller u. 27.
Tel.: 06-1-216-1300, 06-1-476-3410
info@ferencvarosimuokp.hu
www.ferencvarosimuokp.hu

„GUZSALYAS” CSÁNGÓ TÁNCHÁZ
minden csütörtökön 20.00 órától
Gyimesi és moldvai csángó táncház.
A tánctanítók: Papp Eszter, Zoltán Eszter,
Divald Borbála, Kiss Márton Zsolt,
Földi Lehel, Fülöp Attila
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Információ: Zoltán Eszter
Tel.: 06-70-335-6284
zoltan.eszter@marci.hu, www.marci.hu

RINGATÓ

Kisgyerekkori zenei nevelés
csütörtökönként 9.45-től.
A foglalkozásokat Venczel Mónika vezeti.
Belépő: 800 Ft
Fonó Budai Zeneház
1116 Budapest, Sztregova u. 3.
fono@fono.hu, www.fono.hu

BOKRÉTA NÉPTÁNC-TANFOLYAM
minden csütörtökön 19.00 órától
A veresgyházi Bokréta Néptáncgyűjtés
szeretettel várja a táncolni vágyó fiatalokat és
felntetteket, akik már táncoltak valamilyen táncot!
Tananyag: nagycseddi cigány táncok
Oktató: Paár Tibor
Tel.: 06-30-364-5883; 06-30-932-1632
veresibokreta@gmail.com
Váci Mihály Művelődési Ház
2112 Veresegyház, Köves u. 14.

KÓBORZENGŐ KLUB
minden páratlan héten csütörtökön
18.00-20.00 óráig
Folk-kocsmá, a belépés ingyenes!
KÖSZI Kő-Café, 1105 Budapest, Előd u. 1.
koborzengo@gmail.com
www.koborzengo.hu

CSALÁDI JÁTSZÓ ÉS TÁNCOLÓ
BABAHORDOZÁSSAL
minden csütörtökön 17.30-19.00 óra között
Játék- és táncmester:
Nagy Zoltán József néptáncos előadóművész
Tel.: 06-20-5482-382
Babahordozási tanácsadó: Turi Nagy Éva, Beli
Buba Babahordozó Iskola
Tel.: 06-20-467-0320
Drunken Tailor
1081 Budapest, Népszínház utca 26.

TÁNCHÁZ ÉS NÓTÁZÁS PÚDERREL
minden csütörtökön 19.30 órától
19.30 legényes, 20.00 csárdás, 20.30 zenekarral
Háziaszony: Nagy Irén táncos
Házigazda: Nagy Zoltán József „Púder”
Tel.: 06-20-5482-382
Drunken Tailor
1081 Budapest, Népszínház utca 26.

PALATKAI TANFOLYAM
minden csütörtökön 18.00-19.30 óráig
Néptánc-tanfolyam a Vadrozsák Néptáncgyűjtés
szervezésében.
Oktatók: Onodi Attila és Onodiné Csécsi Katalin
Tel.: 06-70-510-3106
Belépő: 600 Ft / alkalom
2.000 Ft / 4 alkalmas bérlet
Pázmány Péter Egyetem
1088 Budapest, Szentkirályi u. 26.
onodiek@gmail.com, www.vadrozsak.hu

Megalakult a Tázló együttes

Moldvai csángó népzenei játszó zenekarunk névadója, a Tázló egy könnyen meg-
áradó, erős sodrású folyó Moldvában. A Tázló együttes tagjai: Draskóczy Lúdia (he-
gedű), Enyedi Ágnes (ének), Benke Félix (dob, doromb, levélsíp), Németh László (ko-
boz), Sófalvi Kiss Csaba (furulya, kaval).

Mostanáig mind az ötven hosszabb-rövidebb ideje a Zurgó együttes tagjai voltunk.
Már két éve ebben a felállásban zenélünk és most úgy döntöttünk, hogy új utakra
lépünk. 2013. augusztus 20-án a Várban, ünnepi koncertünk keretében jelentettük be
az új zenekar nevét. Ezt követően beindult a Facebook-oldalunk és hamarosan el-
készül a tazlo.hu is.

Lemezünk kiadását tavaszra tervezzük. Bő félórányi anyagot már felvettünk, ez de-
móként az interneten meghallgatható.

A Zurgó együttes mostantól újra Nagy Bercel alapító vezetésével, új zenekari tagok-
kal működik és továbbviszi a MOM-táncházat.

A mi rendszeres budapesti gyerek- és felnőtt táncházunk időpontjáról és helyszíné-
ről hamarosan hírt adunk itt, a folkMAGazin-ban és az internetes felületeken. Bi-
zunk benne, hogy továbbra is sok örömet tudunk szerezni a moldvai muzsika ked-
velőinek. (Németh László)

TÁNCHÁZAK, TANFOLYAMOK, FOLK-KLUBOK

RADZSASZTÁNI NÉPTÁNCURZUS
csütörtökönként 18.00-19.30-ig
Alaplépések, kézmozdulatok, ritmusgyakorlatok.
Vezeti: Ábrahám Judit
Információ: abrahamjud@freemail.hu
Vasas Művelődési Ház
1085 Budapest, Kófaragó u. 12.
www.abrahamjudit.com

PÉNTEK

ESZTENÁS TÁNCHÁZ
kéthetente pénteken 18.00 órától
Időpontok: 2013. szeptember 13., 27; október 11., 25; november 8., 22; december 6.
18.00: gyermektánc
20.00: csángó tánc
Információ: Tóth Arnold
Tel.: 06-30-9737-654
Nyilas Misi Ház
3525 Miskolc, Kossuth u. 15.
info@esztenas.hu
www.esztenas.hu

NÉPTÁNCOKTATÁS GYEREKEKNEK
minden szerdán és pénteken 16.00-17.00 óráig
A Csillagszemű Táncgyűttes vezetésével,
a Timár-módszer segítségével 3 éves kortól.
Próbavezetők: Bacsó Sára, Kardos Georgina, Ruff
Alexandra és Skublics Ádám
Eötös10 Közösségi és Kulturális Szintér
1067 Budapest, Eötvös u. 10.
Tel.: 06-1-690-0978
urban.judit@eotvos10.hu
www.eotvos10.hu

KEREKÍTŐ KLUB
minden pénteken 9.30 órától
Népi eredetű ölbeli játékok.
Foglalkozásvezető: Selmeczi Noémi
Belépő: 1.000 Ft / család
Ferenccsárosi Művelődési Központ
1096 Budapest, Haller u. 27.
Tel.: 06-1-216-1300, 06-1-476-3410
info@ferencsarosimuokp.hu
www.ferencsarosimuokp.hu

APRÓK TÁNCA
minden pénteken 17.00-18.30 óráig
Gyermektánc ház kézműveskedéssel.
Belépő: 500 Ft / fő (2 éves kor felett)
Információ: Legeza Márta
Tel.: 06-1-225-6086
Hagyományok Háza
1011 Budapest, Corvin tér 8.
legeza.marta@hagyományokhaza.hu
www.hagyományokhaza.hu

„ZURGÓ DIÓ” GYERKÉTÁNCHÁZ
minden páratlan héten pénteken 18.00 órától
Moldvai csángó népzene, tánc tanítás, daltanítás.
Muzsikál a Zurgó együttes.
Belépő: 400 Ft
MOM Kulturális Központ
Budapest XII., Csörsz u. 18
www.momkult.hu
www.zurgo.hu

ZURGÓ TÁNCHÁZ
minden páratlan héten pénteken 20.00 órától
Moldvai csángó népzene, tánc tanítás, daltanítás.
Táncot tanít: Fülöp Attila
Muzsikál a Zurgó együttes.

Belépő: 800 Ft
Diákjegy: 500 Ft
MOM Kulturális Központ
Budapest XII., Csörsz u. 18
www.momkult.hu, www.zurgo.hu

„CSÜRRENTŐ” MOLDVAI TÁNCHÁZ
kéthetente pénteken 19.30-23.45
Időpontok: 2013. szeptember 20., október 4., 18., november 15., 29., december 13.
A négy és fél órás tánc ház tánc tanítással kezdődik.
A táncoktatás kezdetén egyszerűbb körtáncokkal csinál kedvet Gyurka Fábián, csángóföldről érkezett oktató a táncokat kevésbé ismerő látogatóknak.
Ezután általában valamely bonyolultabb lépésű körtánc (pl.: Gergely tánc, vert kezes) vagy páros tánc (pl.: keresel, virágtánc) részletes oktatása következik. Az oktatás után a zenészek szabad tánchoz muzsikálnak. Ennek során a táncokat már ismerők a táncoktató segítségével nélkül szabadon járhatják a táncokat. A tánc ház szünetében daltanítás zajlik.
Táncot tanít: Gyurka Fábián
Belépő: 700 Ft
TEMI Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 06-1-203-3868
fmh@fmhnet.hu
www.fmhnet.hu
www.csurrento.hu

„BUBABÁL”
kéthetente pénteken 18.00-19.00
Időpontok: 2013. szeptember 20., október 4., 18., november 15., 29., december 13.
A Csürrentő együttes gyermektánc ház alkalmain a moldvai csángó népzeneire járható egyszerű táncokon kívül a magyar nyelvtérület gyermekjátékain és népdalain keresztül barátkozhatnak vendégeink a népi kultúrával, néphagyományainkkal. A gyerekek megismerkedhetnek a hangszerekkel, kézbe foghatják, kipróbálhatják azokat.
Az együttes célja, hogy szakértő tánc ház vezető segítségével gyermek és szülő olyan közös, zenei,

mozgásos és játékos élményhez jusson, amely lehetővé teszi, hogy a magyarság népi kultúrájának hagyományai ne csak távoli, misztikus fogalomként éljenek az érdeklődőkben, hanem a hozzájuk kapcsolódó tudás belsővé tétele által a mindennapok részévé váljanak.

Vezeti: Kovács Zsuzsanna
Belépő: botáncoló gyermekeknek: 350 Ft (két éves kortól)
Kisérőknek: 150 Ft
Nagycsaládosoknak kedvezmény!
Korosztály: 3-10 éves korig
TEMI Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 06-1-203-3868
fmh@fmhnet.hu
www.fmhnet.hu

„FALKAFOLK” BALKÁNI TÁNCHÁZ
kéthetente pénteken 19.00-22.40
Időpontok: 2013. szeptember 13., 27., október 11., 25., november 22., december 6., 20.
A tánc házban a résztvevők a tánc tanítás után a közös tánc házban élvezhetik a már elsajátított bolgár, román, görög, makedón, török, albán és délszláv táncokat. Tradicionális zenére hiteles balkáni néptáncokat tanulunk. A táncoktatás jelentős része a tánc házaknak, mert itt nem csupán a táncok technikai elsajátítása a feladat, hanem a táncok mögöttes tartalmának és a különböző balkáni népek kultúrájának ismertetése is.
Belépő: 700 Ft
TEMI Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 06-1-203-3868
fmh@fmhnet.hu
www.fmhnet.hu

MOLDVAI-VONÓS TÁNCHÁZ
kéthetente pénteken 20.00-tól
a Berka és a Felvonó együttesel.
Felvonó Zenekar - Vonós muzsika
Táncmester: Linczenbold Maxi
Berka Együttes - Moldvai csángó muzsika
Táncmester: Gyurka Fábián
Belépő: diákoknak 500 Ft, felnőtteknek 800 Ft

„Kalamajka terem” az Aranytízben

Kedves Barátaink, Ismerőseink! Az Aranytíz Kultúrház évadnyitó tánc házát 2013. szeptember 28-án, Halmos Béla és a Kalamajka zenekar emlékére tartjuk meg. A megszokott tánc házal párhuzamosan egy másik teremben videó-filmeket láthatok (Kalamajka-koncertek, tánc ház felvételek), az előtérben pedig fotókat fogunk kivetíteni.

Halmos Béla tizennyolc évig (1991-2009) volt a Kalamajka együttes primása, valamint négy éven keresztül a Népzenei Filmklubunk vezetője. Halála többszörösen megrendített bennünket. Nemcsak sokoldalú zenészt, tudóst, nagyszerű embert veszítettünk el személyében, hanem távozásával végleg búcsúznak a Kalamajka zenekartól is, akiket ezután már vendégzenészekkel kiegészült emlékenekarként sem hallhatunk, láthatunk többé.

A Kalamajka zenekar hosszú ideig meghatározó szerepet játszott a tánc ház mozgalom történetében. 1978-tól harmincegy évig volt tánc házunk házigazdája, beleértve jogelődünket, a legendás Molnár utcát is. 2009 májusától nem tudták tovább folytatni a közös munkát, hiszen Petrovits Tamás 2008-ban, Dövényi Péter 2009-ben hunyt el.

Úgy gondoltuk, hogy azt a helyiséget, amelyben tánc házunkat tartjuk, Kalamajka teremnek nevezzük el. Ügyvezetőnk, Balogh Erika este kilenc órakor avatja fel ünnepélyes keretek között. Ezzel tisztelgünk a zenekar előtt, amelyik nemzedékeknek adott örömet, tudást, élményt hétről hétre. Az estet Halmos Béla emlékére széki nótázással zárjuk.

TÁNCHÁZAK, TANFOLYAMOK, FOLK-KLUBOK

Fonó Budai Zeneház
1116 Budapest, Sztregova u. 3.
fono@fono.hu
www.fono.hu

SZOMBAT

MAGYAR TÁNCHÁZ

szeptember 28-tól minden szombaton
17.00-18.00: Aprók tánca (Eötvös Anna)
18.00-19.00: Játszóház (Horti Zoltán)
19.00-20.00: Tánctanítás (kalotaszegi magyar táncok - Bohus György és Redő Júlia)
20.00-24.00: magyar táncok - változó zenekarokkal
Belépődíj:
500 Ft - Aprók tánca és Játszóház
700 Ft - Felnőtt táncok
Aranytíz Kultúrház
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 06-1-354-3400
otvos.gyorgyi@aranytiz.hu, www.aranytiz.hu

NÉPTÁNCANFOLYAM
szombatonként 17.15-18.45 óráig
Táncanítás: kalotaszegi legényes
Oktató: Bohus György
A tanfolyam díja:
- napijegy: 600 Ft
- bérlet: 500 Ft / alkalom / hó
Aranytíz Kultúrház
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 06-1-354-3400
otvos.gyorgyi@aranytiz.hu
www.aranytiz.hu

SEBŐ-KLUB

minden hónap első szombatján 19.00 órakor
Belépő: 1.000 Ft
Állandó vendégek: a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem népzene szakos hallgatói
Budavári Művelődési Ház
1011 Budapest, Bem rakpart 6.
Tel.: 06-1-201-0324
bem6@bem6.hu
www.bem6.hu

KÓKETÁNC GYERMEKTÁNCHÁZ
októbertől minden vasárnap 10.00-12.00 óráig
Moldvai és gyimesi muzsikával kísért gyermektáncok 1-7 éves gyerekeknek.
Házigazda: Sándor Ildikó
Táncot tanít: Gundyné Szerényi Andrea, Halmos Kata, Prekler Kata
Zenél: Kerényi Róbert, Horváth Gyula, Nyíri László, Vellner Balázs
Kézművesség: Bálint Ágnes, Huszti Kinga
Belépő: 600 Ft/fő;
Családi jegy (4 főtől): 500 Ft/fő
Információ: Zoltán Eszter
Tel.: 06-70-335-6284
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
zoltan.eszter@marczi.hu
www.marczi.hu

MOLDVAI ÉS GYIMESI NÉPZENEI KURZUSOK

vasárnaponként
A moldvai és gyimesi dialektus iránt érdeklődők furulyán, kavalon, tilinkón tanulhatnak kezdő és haladó szinten. A haladó furulyások a délelőtti gyerektáncok során kipróbálhatják a táncokhoz való muzsikálást is.
A csoportos citera foglalkozások során a kezdők megismerkednek a hangszerjáték alapjaival, a már régebben citerázók pedig különböző játéktechnikákkal, pengetési módokkal illetve egy-egy kistáj dallamvilágával. A citerajáték mellett az éneklés is helyet kap.
A kurzust – egyedülálló lehetőségként az iskolai, ill. zeneiskolai kereteken kívüli zenetanulásra – laikusoknak és szakembereknek, kezdőknek és haladóknak egyaránt ajánljuk.
Kerényi Róbert és Molnár Előd – furulya, kaval, tilinkó
Berta Alexandra (a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Népzene Tanszékének óraadó citeratanára) - citera
Részvételi díj: 2.000 Ft
A részvétel feltétele az előzetes jelentkezés és időpont egyeztetés.
Információ: Zoltán Eszter
Tel.: 06-70-335-6284
zoltan.eszter@marczi.hu
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
www.marczi.hu

MAGYAR TÁNCHÁZ GYEREKEKNEK
vasárnaponként 11.00-12.00 óráig
Időpontok:
2013. szeptember 29.; október 13., 20., 27.; november 10., 17., 24.; december 8.
Közreműködik a Mező Együttes és Kovács Zsuzsanna.
Belépő: 450 Ft / fő
Cserepeszház – Zuglói Művelődési Ház
1144 Budapest, Vezér u. 28/b
Tel.: 06-1-363-2656, 06-1-383-1341
info@cserepeszhaz.hu, www.cserepeszhaz.hu

LIGET TÁNCADÉMIA 4-18 éves korig
minden hétköznap
Beiratkozás: folyamatos
Bővebb információ: Sáfrány Zoltán
Tel.: 06-20-596-3292
Erzsébetligeti Színház
1165 Budapest, Hunyadvár utca 43/b.
www.kulturliget.hu
www.facebook.com/kulturliget

Faragók kiállítása

Az Országos Faragópályázatot eredetileg a páasztorművészet hagyományát követő faragók számára írták ki, amelyet néhai id. Kapoli Antal Kosuth-díjas, „A Népművészet Mestere” díjas fafaragó neve fémjelez. Az emlékére meghirdetett pályázaton hosszú éveken át az ő művészetének szellemében készült a pályaművek jelentős része. Napjainkban a paraszti faragó hagyomány is igen kedvelt lett a faragók között, és a népi szobrászat mellett teret nyertek a hagyományra építő, mégis ötletes, újítási szándékkal készült alkotások.

Somogy megye 1957 óta adott helyet a fafaragók e legrangosabb országos megmérettetésének, idén a pályázatot 2007 óta kiíró Hagyományok Háza rendezi meg a kiállítást a **Magyar Népi Iparművészeti Múzeumban** (1011 Budapest, Fő u. 6.; nyitva tartás: kedd–szombat 10.00–18.00), ahol a tárlat **2014. január 18-ig** felváltja a megújuló állandó kiállítás anyagát. A háromévente meghirdetett nyilvános pályázaton idén is minden faragó részt vehetett olyan alkotásokkal, amelyek még nem szerepeltek népi iparművészeti zsűrizésen. 2013-ban 69 alkotó pályázott 227 tárggyal, a szakértőkből álló, szigorú zsűri döntése alapján a kiállításon 51 művész mutatkozhat be legszebb tárgyjaival.

A kiállítás a legjobb módja annak, hogy az alkotók megismerhessék egymás munkáit, a közönség pedig itt mérheti le legjobban, hol tart ma a népi iparművészeti faragás.

„CSOBÁN” MOLDVAI ÉS GYIMESI CSÁNGÓ TÁNCHÁZ
kéthetente szombaton 19.00-00.45
Időpontok: 2013. szeptember 20., október 4., 18., november 15., 29., december 13.
A Sültti és a Csobán zenekar táncházának első órájában csángó gyimesi és moldvai táncanítás folyik mindenkinek Tiündik Tamás vezetésével, majd énektanítás következik Szilágyi Angelikával.
Végül a haladóknak a második féldobben választási lehetőséget, rendelést biztosít a Földi Lehel által vezetett zenekar.
Belépő: 700 Ft
TEMI Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 06-1-203-3868
fnh@fnhnet.hu
www.fnhnet.hu

KARIKÁS CSALÁDI DÉLUTÁN ÉS IFJÚSÁGI TÁNCHÁZ
szombatonként 16.00 óratól
Időpontok:
2013. szeptember 28.; október 12., 26.; november 9., 23.; december 14.
Muzsikál: a Törköly zenekar
Információ: Pásku György
Tel.: 06-70-698-3634
Bíró Zoltán
Tel.: 06-30-9632-303
torkolyzenekar@gmail.com
Ifjúsági Ház
4025 Debrecen, Simonffy u. 21.

VASÁRNAP

REGEJÁRÓ MISZTRÁL MŰVÉSZETI KLUB
minden hónap utolsó vasárnapján 19.00 órakor
Magyar és külföldi költők versei, népdalfeldolgozások.
Belépő: 800 Ft
Budavári Művelődési Ház
1011 Budapest, Bem rakpart 6.
Tel.: 06-1-201-0324
bem6@bem6.hu
www.bem6.hu
www.misztral.hu

Pásztorélet, pásztorsors (részlet)

Írta: Veres Péter

[...] Amikor megjönnek a nyári melegek, a fű száradni kezd, megkezdődik a nehéz élet. A tippan megveresedik, a bárányüröm megkeményedik, a porongok zöld foltjait úgy lerágja a jószág, hogy már csak a kutyatej sárga virága, a gelicetövis lila bokrai, az ördögszekér virágtalan fakó tüskéi és a felettük csőszködő, piros rózsájú vagy bomladozó fehér pelyhű bogáncsok uralják a tájat.

A jószág ilyenkor még nem akarja elhinni, hogy elmúlt a jó világ, és megy-megy, szüntelenül megy. Keresi a zöld porongokon a jóízű mezőket, a fehér virágú bodorkát, a lila virágú vadherét és a sárga virágú sárkeletet. De ez már le van rágva, nem nő újra, mert száraz a föld, s továbbmegy, keresi a másik porongon vagy a másik lapos szélén, hogy hátha ott még volna mit harapni.

Most már aztán a pásztornak talpon kell lenni, téregetni kell, és „kézen járatni” a jószágot, mert kimenne a világból, és mégis éhen maradna. Hozzá kell szoktatni, hogy a kopár legelőn is szedjen valamit a hasába. Majd aztán megszokja a jószág a koplalást is. Belenyugszik a csendes éhezésbe, a bendője pedig, ami tavasszal úgy kitágul, hogy belefér egy rudas szénára való zöld fű, most megteelik egy marék szénával is.

Ilyenkor kezdődik azután a gulyások és csikósok számára a legnehezebb munka, a vízhúzás is. Amíg a fű zöld, keveset iszik a jószág, meg aztán, ha szomjas, talál vizet a laposokban is. De amikor elérkezik az az idő, amit a pásztorenek úgy fejez ki, hogy: *Kiszáradt a tóból mind a sár, mind a víz, a szegény barom is csak a pásztorra níz*, akkor már vizet kell húzni, sok vizet, mert azon él a jószág. Még jó, ha a kutak ki nem apadnak, de forró nyarakon ez is megtörténik. Ekkor aztán, ha az egyik kútból kihúzták a vizet a sárig, menni kell a jószággal a másikhoz, amíg mindegyik nem iszik. Néha ezt csinálják egész nap: téregetnek egyik kútból a másik felé. Amíg az egyik bojtár meg a kisbojtár téregeti és elúzi a jószágot, a másik elmegy előre vizet húzni. Telehúzza a vályút, hogy amikor megrohanja a jószág, legalább az eleje, a szomjasa ihasson, mert az üres vályún letaposná egymást. Sokszor már elúzni se lehet a gulyát és a ménest, és nemcsak hogy capon megy a kút felé, de a farkához rúg, és vágatásba kezd.

A kútnál pedig tülekednek, marakodnak. A lovak csípi, rúgják egymást, nyihognak és vicsorognak, a marhák meg szarvaikkal csinálnak helyet. Ütik egymást, csattognak a szarvaikkal, és egymás patájára lépnek a tolongásban.

A szegény bojtár izzad, és húzza a vizet szakadásig, mert a szomjas jószág ott tülekedik a kútkáva mellett, és nyálcsorogva várja, hogy folyjon a víz a csatornába. Ha nincs a csatorna bedeszkázva, már abba is beledugják az orrukat, hogy hamarabb ériék, és a kútba is belenéznek.

Vannak olyan finnyás lovak és tehének, amelyek nem is szeretik a vályúban a többiektől összenyálazott vizet, hanem vagy a csatornából, vagy a zárt csatorna végén folydogáló, érintetlen, tiszta vízből akarnak inni. Sőt néha olyan tolongást és verekedést csinálnak, hogy abba kell hagyni a vízhúzást, és közéjük kell verni, vagy pedig a másik bojtárt oda kell állítani, örködni.

Még jó, ha két-három gém is van a kúton, mert akkor több bojtár tud egyszerre dolgozni, de ilyen kutak csak a nagyhortobágyi legelőn vannak. Az újavárosi legelőkön csak egygémű kutak vannak, legfeljebb a bojtárok váltják egymást.

Hogy mégis mennyit dolgozik ilyenkor egy-egy bojtár, azt könnyen ki lehet számítani. A kisebb gulyák, ménesek létszáma kétszáz-négyszáz között van, a nagyobbaké felmegy nyolcszázig, de még ezerig is. És minden nyájjal csak két felnőtt ember van. Ha van is több bojtár, az nincs jelen, hanem a kunyhónál van dolga. Főz, és a számadó jószágát gondozza.

Minden jószágnak kell naponta kétszeri itatásnál legkevesebb ötven-hatvan liter víz. Egy-egy emberre eszerint, a középarányost számítva, kétszáz darab nagyjószág jut. Ez bizony tíz-tizenkétezer liter víz. Ez ugyanennyi kiló. Vagyis egy bojtár egy vagonra való vizet felhúz egy forró nyári napon, és – kézen, vagyis karon.

Ez pedig nagy dolog. Mert vállon egy munkás berak a vagonba háromszáz-négyszáz mázsa gabonát is, de bojtárnak a két karja dolgozik... Nincs más mód, ha már nem

bírják, mint hogy rákötik a farkára a pányvaskötelet, s az egyik bojtár a vedret húzza, a másik meg alulról a gémet rántja.

Van aztán veszekedés és néha verekedés is a bojtárok között. A vízhúzás próbára teszi, ki a keményebb legény, és ha valamelyik ki akarja magát húzni, vagy pedig nem bírja, a többiek kimacerálják. Néha még meg is szöktetik egyiket-másikat. Azért szeretik a számadók, ha a bojtárnak jószága van, mert akkor nehezebben mozdul, és többet túr. A semmitlen ember magára kapja a szűrét, nyakába a karikást, kezébe a botot, és már megyen is.

Amikor már idáig jut a jószág, amikor már éheznek, akkor aztán megszapordik a pásztor baja éjjel is. Még a Nagyhortobágyon, ahol végtelen a legelő és a jószág, a szemével se lát vetett takarmányt, nemhogy a szagát érezné, ott csak megjárja. Az ottani jószág beleszokik a csendes éhezésbe, s ha már egyszer összeszűkül a bendője, kevéssel beéri. Egy-két kényes, zabon nevelt csikó megteszi, hogy hazaszökik a tanyára, de a marhák nemigen mozdulnak még akkor sem, ha már a földet rágják. De bizony az újvárosi kisebb legelőkön, ahol zöldellő vetések, száradó sárga, lucerna, bükköny vagy csalamádé szagát viszi a szél a jószág orrába, nem feketik a földre a pásztor. Aki itt nem úgy alszik, mint a nyúl a bokorban, annak kevés lesz a bére a károk kifizetésére.

Mert a jószágok közt nemcsak finnyások, hanem hihetetlenül ravaszok is akadnak. Az emberi társadalom tolvajai sem különbek.

Hiába rak jó szavú kolompot a gulyás a pákász tehénre, az hajnalonként meg-megpróbálja, hogy nem nyomta-e el a harmat a szúnyogokkal együtt a pásztort és a kutyáját is.

Felkél a ravasz (különösen tehének közt vannak nagyon bitangok), közömbösen nyújtózkodik, botorkál a többi közt, a földön szaglál és fitet, mintha másik helyet keresne, ahová lefeküdjön, most már a másik oldalára. Így lassan addig kerülgeti a fekvő teheneket, hogy kijebb kerül a gulya szélére. És rendesen arra a szélére, amerről nem fekszik a gulyás. A gulyás ugyanis mindig azon az oldalon heveredik le, amerről a szél fúj, mert nyári időben a jószág mindig szélnek indul. Ősszel-tavasszal meg fordítva: szél alá. Nyáron azért megy szélnek, mert melege van, és kell neki a friss levegő, meg aztán a legyeket, szúnyogokat a szél hajtja a ló orráról a fara felé, ősszel meg azért megy a szél alá, mert fázik.

A ravasz tehén hát kilesi, hogy hol fekszik a pásztor, és kipróbálja, nem ébred-e. Ha rákiált a gulyás, vagy ráuszítja a kutyát, akkor visszahúzódik a többi közé, és lefekszik, vagy állva kérődzni kezd.

Ha nem szólnak rá, akkor elindul a tilosba, a köles, csalamádé, tengeri vagy lucerna felé. A kolomp ugyan zajt csinálhatna, de van olyan ügyes tehén, amelyik úgy el tud menni, hogy alig billen egyet-kettőt a kolomp ütője.

Kinyújtja a nyakát, és óvatosan, mereven kihúzott nyakkal elmegy. A szegény gulyás sokszor csak hajnali indításkor (ez mindig akkor van, mikor a pacsirta megszólal) veszi észre, hogy hiányzik a bitang, mert ha nem is látja a sötétben, de hallja, hogy hiányzik az az egy kolomp.

Ha meg nem jut kolomp a tolvajra, akkor észre se veszi. Mert van olyan okos jószág, amelyik, ha tilosban jóllakott, óvatosan visszazökik a hajnali sötétségben legelésző gulyába...

(In: Veres Péter Válogatott művei, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1973)

Féja Géza és Veres Péter az 1943-as budapesti könyvnapon (Forrás: Püski Kiadó)

Savanyó, de jó...

Itt az ősz, a betakarítás, a felhalmozás, az elraktározás utolsó időszak. A gondos háziasszonyok kamrapolcain már ott sorakoznak a lekvárok, befőttek, savanyúságok, amelyek a nyár ízeit varázsolják majd a télbe. Még mindig nem késő hozzákezdeni néhány gyümölcs- és zöldségféle eltevéséhez. Az aszalás, szárítás mellett egyik legősibb tartósítási eljárásunk a savanyítás. A hagyományos savanyúságoknak számos változatát különböztetjük meg a felhasznált nyersanyagok és a savanyító eljárások szerint.

Manapság a boltokban árult savanyúságok nagy része ecetes-sós-cukros lében úszó zöldségféle. Az ecetes tartósítás viszonylag új módszer, a tradicionális táplálkozásban jelentéktelen volt az ecetben savanyított uborka, paprika, zöldparadicsom, apró dinnye szerepe. E zöldségféléseket korábban – a XX. század első feléig – még nem ecetben, hanem törkölyben tartósították. Abban a közép- és délkelet-európai övezetben, amelybe Magyarország is tartozik, a savanyítás legősibb módja az úgynevezett tejsavas erjesztés. Így készül a kovászos uborka és a hagyományos savanyú káposzta is.

A Néprajzi Lexikon szócikke szerint a káposzta régóta természet, fontos zöldségnövényünk, amely a neolitikum folyamán, a Földközi-tenger mellékén vált kultúrnövényé. C-, B- és A-vitamin-tartalma miatt táplálkozási jelentősége igen nagy. Hazánkban a középkortól a XIX. század második feléig, az amerikai eredetű zöldségfélék tömeges elterjedéséig fontosságban egyetlen zöldségnövény sem vetekedhetett vele. Minden társadalmi réteg sokféle képpen fogyasztotta: levesként, körítésként, savanyítva. Az első magyar kertészeti szakmunka (Posoni kert, 1664) szerzője, Lippai János már részletesen foglalkozik vele, mint a legelterjedtebb paraszveteménnyel. „Ez a Magyaroknál olly közönséges palánta, hogy alig élhet az szegény ember annélkül. Sőt, a savanyú káposztát még az eleinktől maradtott névvel magyar Ország tímerének szokták nevezni.” Apor Péter szerint „... a káposztánál magyar gyomorhoz ilendőbb étket nem tartának a régi időben”. (Metamorphosis Transylvaniae, 1736) Leghíresebb káposztatermő vidékeinken, a Nyírségben, a Rétközben és a Hajdúságban a XVIII. század óta jelentős termesztés folyik. Több olyan település is van, amely kifejezetten a káposztatermesztésre és savanyításra szakosodva a közeli nagyvárost látja el. Ilyen a főváros környéki Vecsés és Soroksár, a Fejér megyei Balinka, Fehérvárcsurgó, Csór, valamint Győr vidékének néhány községe. A Vág alsó folyása mentén fekvő, 1920 után Csehszlovákiához csatolt magyar falvak (Vágfarkasd, Negyed) nemcsak a közeli városokba, hanem Pozsony, Bécs, Brünn, Prága, sőt Budapest piacaira is rendszeresen szállítottak savanyú káposztát. Az 1947. évi „lakosságcsere” után a Békés megyei Csanádalbertyi és Nagybánhegyes községekbe került családok is folytatták a káposztatermesztést. Az utóbbi évtizedekben a magyar módra savanyított káposzta nemzetközi hírnévre tett szert, mint sajátos magyar élelmiszer. Valóban, bármelyik piacon kiváló minőségű savanyú káposztát vásárolhatunk, de a kalandvágyó háziasszonyok és „háziurak” kísérletezhetnek otthon is a káposztasavanyítással.

A hagyományos mód szerint a savanyítandó káposztát egész fejekben vagy apróra vágva, sózva, nagy fahordóban vagy kádban tömörítve rakják le, ahol a kőnehezékekkel, vagy újabban csavaros szerkezettel rászorított fedél alatt erjedésnek indul. Erdélyben többnyire csak egész fejeket savanyítanak, amelyeket az edénybe rakva sóval vízrel öntenek fel. A savanyú fejekből csak felhasználáskor aprítanak „sarvált” káposztát. Itt és általában a keleti, délkeleti területeken a káposztalé gyakori ital és levesek alapanyaga is. A nyelverterület más tájain viszont a káposzta nagyobb része legalulva kerül a hordóba. Az aprókáposzta közé annyi egész fejlet raknak az edénybe, amennyire majd a töltött káposztához szükség lesz. Ezzel ellentétben a Nyugat-Dunántúlon csak a XIX. és XX. század fordulójá körül kezdtek egész fejeket is hagyni. Az aprókáposztát rétegesen, sóval rakják le és soronként tömörítik. Ez volt régen a káposztataposás. Újabban hengeres fejű, függőleges nyelű kézi tömőfát használnak. A szokásos ízesítés: kevés kapor, torma, bors, birsalmaszlet. Az első hetekben a lezárt edényt meleg helyen (konyhában, fűtött helyiségben) tartják. Mikor az erjedés megindul, a káposzta levét, habot ereszt. Ilyenkor kiviszik a kamrába és kezdetben hetenként, később ritkábban, majd tavasz múltán naponként szedik le a habot a tetejéről. A savanyítás hagyományos időszaka október és december közé esett, és legalább tavaszig elegendőt készítettek, amely sokszor az aratásig is kitartott.

Nemcsak a káposzta, hanem a répapfélék, tarlórépa, cékla is savanyíthatók hasonló módon. A XIX–XX. század fordulóján még jellegzetes répasavanyító terület volt a Dunántúl és a palóc vidék. A hámozott répát apróra vágják vagy gyalulták, faedénybe rakva sóval hintették, tömörítették és lenyomtatva erjesztették. A délnyugat-dunántúli és a szomszédos stájer-szlovén területről ismert a törkölyös savanyítás, amelynek során a savanyító edénybe soronként váltakozva vadalma-, vadkörte- vagy szőlőtörkölyt és egész (hámozott vagy hámozatlan) répákat tettek. Ezt tavasszal kezdték fogyasztani, felhasználás előtt legalulva.

A gyorsavanyítás, azaz „kovászolás” ugyancsak a tejsavas erjesztésen alapul, de jóval gyorsabb, mint a hagyományos módszer. Az eltett főzelékkészletek kifogytával a parasztháztartásokban volt szokásban. Ennek során a felaprított káposztát vagy répát kisebb edénybe rakták le, sóval vízrel felöntötték, az erjedést pedig kovász-maggal vagy kenyérdarabbal indították, ahogyan a kovászos uborkát is készítjük. Utóbbinak számtalan módja ismert, szinte minden háziasszonynak megvan a saját receptje.

A kovászos uborka készítésének nagymesterei Ukrajna, Oroszország, Észtország lakosai, akik hordóban érlelik a nagyméretű uborkákat, vegyesen lerakva sok-sok fokhagymával, zöld fokhagyma szárával, zöldparadicsommal, almával, egész fej hagymákkal, zöldpaprikával és esetenként répával, karfiollal.

Érdemes kipróbálni saját téli vagy nyári kovászos uborkánk eltevéséhez az alábbi, egyénileg variálható recepteket.

Juhász Katalin

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL
DEVELOPMENT FUND

Savanyított káposzta Fábíán Éva és Budai Ilona szerint

Káposztát lakótelepi lakásban is savanyíthatunk, ha van olyan hűvös hely, ahol majd tárolhatjuk. 5 literes dunsztos üvegtől a 10 literes csatos műanyag hordón, vagy a speciális savanyító cserépedényen keresztül a 60 literes hordóig terjedhet az elrakott mennyiség. Mindenesetre csak akkor érdemes belekezdeni, ha a piactól eltérő ízvilágot szeretnénk elérni.

Fábíán Éva bukovinai székely családjában erdélyiesen savanyították a káposztát, s Éva ezt szerette volna feleleveníteni. Az egész fejekhez lapos, lazafejú fátjolkáposztát, vágottnak közönséges káposztát vásárol. Ő a hatvan literes változatot készíti a következőképpen. Az egész fejekből kivágja a torzsát, megtisztítja, majd kis darab tormával és sóval visszadugja a helyére. A vágottnak valót legyalulja és nagyon tiszta műanyag kádban adagonként sóval jól összegyúrja. Időnként 10 perc-re állni hagyja, hogy jól „összeszottyanjon”. 10 kg káposztához 25 dkg só kell mindösszesen. A 10 kg káposzta eloszlása: 4 közepes fej egész káposzta, a többi gyalult. Az edénybe először vágott káposzta kerül, majd a fejes, jól körbedöngölve az apróval. Ízesítésként rétegenként csombor, kapor, mustármag, koriandermag, szemes bors, 1-2 édes paprika és grezdekre vágott birsalma kerül közé. Megtömése után a hordót egy kis sima vízzel önti fel, hogy a lé ellepje a káposztát. Amikor a hordó tartalma pár nap után elkezdi „prutykolódni”, leviszik a pincébe. A káposzta tetejére kifőzött ritkaszővésű vászon, főlé porcelántányér, erre pedig nehezeknek tisztára mosott, kifőzött nehéz kő kerül, majd a hordót lezárják. A káposzta szépen tovább erjed, érik. A tányérra és a kőre rakódott habot, barna lerakódást időnként le kell mosni. Az október közepén így eltett káposzta karácsonyra éppen jó lesz.

Budai Ilona kisebb mennyiséggel dolgozik, de egy télen négyszer-ötször savanyít káposztát, édesanyjától tanult rábaközi recept szerint. Közönséges 10 literes piros fazékba rakja le a 10-11 kg vágott káposztát, sóval hintve és rétegenként ököl-lel lenyomkodva. Ehhez a mennyiséghez kb. 30 dkg sót használ. A sót úgy osztja el, hogy az elején többet, feljebb haladva egyre kevesebbet szór. A rétegek közé csöves édes paprika, bors, birsalma, szárított csombor és nagyon keves kapor kerül. Egy-egy adagot addig kell döngölni, amíg át nem jön a lé rajta. A tele fazék káposzta tetejére még egy kis csokor friss kaporot és pár szál csombort tesz, majd egy speciálisan erre a célra készült tölgyfa fedővel lefedi, amely a fazék száján éppen befér. Nagy fehér köveket tesz rá nyomaték-nak, és az egészet fehér ruhával letakarja. Kb. egy hétig, amíg nem kezd bugyogni, a spájzban tartja, utána a hűvösebb pincébe teszi. 2 és fél hét múlva kész. Mikor kivessz belőle, jól lemosa a fedőt és a követ, úgy teszi vissza.

Leszja Musketik ukrán néprajzos téli kovászos uborkája

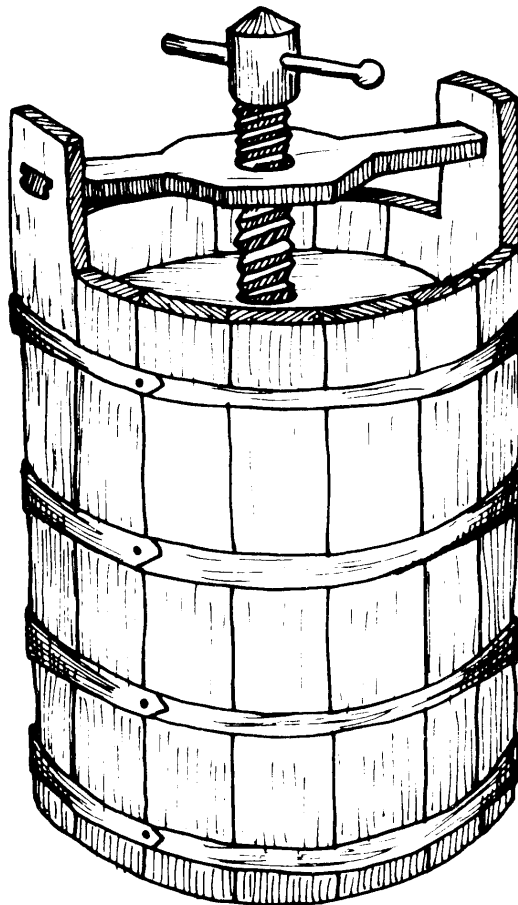
Megmossuk az uborkákat és 1,5-2 órára beáztatjuk hideg vízbe. Az üvegeket elmoszuk és a sütőbe tesszük csírátlantítás céljából. Ízesítésnek előkészítünk száraz kaporszárat, friss tormá-, meggy- és feketerbizli-levelet (lehet nem permetezett szőlőlevél is), megtisztított fokhagymagrezdeket, szemes borsot, erős paprikát, tormagyökeret, leforrázzuk lobogva forró vízzel, majd kb. 2/3 részét elosztjuk az üvegek aljába. Ezután

jó szorosan megrakjuk az üveget uborkával, és a tetejére szétosztjuk a maradék fűszereket. Az üvegbe szórunk literenként 2 csapott evőkanál nem jódozott, durva szemű asztali sót, és felöntjük a félretett forró vízzel, amivel a fűszereket is leforráztuk, és azóta már hűlt valamennyit. 2-3 napig tető nélkül hagyjuk állni az üvegeket, tányérra helyezve. Ez alatt a lé megzavarosodik, habzani kezd és ki is folyhat, ezért kell a tányér. Amikor a habzás megszűnik, a zavaros lét öntsük le, forraljuk fel és öntsük vissza az uborkákra. Légmentesen lezárjuk az üvegeket, fej-tetőre fordítjuk és így hagyjuk egy napig. Egy ideig zavaros marad, aztán leülepedik. Azonnal is fogyasztható, ilyenkor nem kell lezárni, hanem a hűtőszekrényben kell tartani. Az ízesítő anyagok természetesen szabadon variálhatók, de először mindenképpen érdemes az eredeti receptet kipróbálni.

„Kati néni” nyári kovászos uborkája

Ez a saját receptem. A mennyiségek: egy 3 literes üveghez 2,5 kg uborkát, egy csomó kaporot és nagy egész fej fokhagymát veszek. Ha sikerül, szerzek néhány szál csombort (borsikafüvet) és tárkonyt is, ha nem, úgy is jó. Ehhez az adaghoz két liter sós vizet készíték, nem baj, ha marad egy kicsi. Szükség van még 2 vékony szelet jó minőségű barna kenyérre. Nagyobb üveghez értelemszerűen arányosan növeljük a mennyiségeket.

Először felforraljuk a sós vizet, literenként 1 púpozott evőkanál asztali sóval és félretesszük. A nem túl nagyméretű uborkákat kefével lemoszuk, lecsöpögtetjük, a száraz kaporot, valamint a borsikafüvet, esetleg tárkonyt megmossuk, a fokhagymát grezdekre szedve megtisztítjuk. Az üveg aljára tesszük a fűszerek felét, majd szépen elkezdjük berakni az uborkákat, amelyeknek mindkét végét levágtuk, és három helyen hosszában behasítottuk őket. Én állítva szoktam tenni az uborkákat, így fér az üvegbe a legtöbb. Az első sor tetejére tesztek minden zöldfűszerből és a fokhagymából is, utána folytatom az uborka berakását egy következő réteggel. Erre megint fokhagyma és „zöld gezemice” kerül, majd végig megtöltöm az üveget. A tetejére is hagyok legalább egy kis kaporot. A száraz kaporszárat keresztben közéjük ékelve jól be lehet szorítani az uborkákat az üvegbe. Az uborkák közé tehetünk szép zöldpaprikákat (akár erőset is), zöldhagymát, vagy másfajta zöldegekkel is próbálkozhatunk, így még szebb lesz az eredmény. A megrakott üvegbe beöntjük a közben langyosra hűlt sós vizet az üveg színéig. Ezután megpirítjuk a kis kenyérszeleteket és a tetejére tesszük. Én nem szoktam a napra tenni, a nyári melegben 4-5 nap alatt anélkül is megérik a kovászos finomság. Az erjedés miatt túlcordulhat a lé, ezért érdemes tányérra tenni az üveget. A kenyér is felszív valamennyit, ezért mindig meghagyom a maradék sós vizet és azzal pótolom a levét, hogy ellepje az uborkákat. Az utolsó két napon már le szoktam róla venni a kenyeret, mert magától is tovább erjed. Az elkészült uborkát saját levében, vagy új sós vízben szoktam hűtőbe tenni. Nagyon sokáig eláll, de gyorsan fogy!

Régi magyar táncstílus – Az ugrós

In memoriam Pesovár Ernő

ELŐSZÓ

A magyar néptáncok régi történeti rétegének részeként a tánc típusok sorát magába foglaló kanásztánc-ugrós stíluskör elméletét Pesovár Ernő vetette fel az 1980-as évek közepén, majd több egymást követő tanulmányban részletezte annak formai és tartalmi jellemzőit. Mintegy tíz éven át tartó előkészítés után, tanítványai és munkatársai bevonásával végül 2005-ben kezdeményezte a táncstílust átfogóan képviselő monográfia kiadását. Hosszú betegsége, majd 2008-ban bekövetkezett távozása azonban nem engedte, hogy elképzelését befejezze – a kötetterv megvalósítását „szellemi örököséként” a korábban általa vezetett MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Osztálya vállalta fel. A szerteágazó téma nagysága, a szempontok sokasága, de elsősorban a közölni szánt anyag mennyisége miatt az eredetileg egyetlen kötetre tervezett vállalkozás monográfia sorozattá bővült, kiadását a Néptánc Osztály *A tánc mint tudás, társadalmi gyakorlat és kulturális örökség Kelet-Közép Európa helyi közösségeiben* című, 2009-ben elnyert OTKA pályázat egyik fő munkatervi pontjaként kezdte meg. Elsőként Paksa Katalin *Az ugrós táncok zenéje* címmel önálló könyvben foglalta össze a témát érintő dallamtípusokat és a dallamok zenei jellemzőit. A jelen kötettel a kanásztánc-ugrós stílus kör táncait reprezentatívan bemutató kétnyelvű antológiát adunk közre. A Rábaközéből, Szigetközéből, Nyugat-Dunántúlról, Somogyból, Baranyából, Szlavóniából, Sárközéből, Kalocsa vidékéről, Mezőföldről, a Vág–Garam közéből, Cserhátból, Jászságból, a Körösök, a Felső- és az Alsó-Tisza vidékéről, valamint Gyimesből és Bukovinából választott hetven tánc a stílus kör szinte valamennyi megjelenési formájára példát ad: a földre helyezett botok, söprűk, gertyák, üvegek, kalapok körül-fölött járt kanásztáncokra, a kézben tartott bottal, söprűvel, kendővel előadott ügyességi táncokra, és az eszközhasználat nélküli szóló, páros és csoportos ugrósokra. A szemelvényes áttekintés kiterjed a Kárpát-medence egészére a magyar nyelvterület nyugati peremétől a keletiig, bár kétségtelen, a legtöbb és legjellegzetesebb táncváltozat a Dunántúlról származik.

Antológiánk nyitó tanulmánya Pesovár Ernő stíluselméletének kialakulását és összefüggéseit ismerteti, egyben feltárja a táncok kiválasztásának szempontrendszerét. A kutatástörténeti háttér után rövid, általános képet adunk a kötet táncainak és tánc kíséző dallamainak jellegzetességeiről, melyet a táncosok viseletéről, a viselet hagyományáról és változásáról készített tanulmány követ. A bevezető tanulmányok sorát az egységesített táncközlési rend ismertetése, majd a tánclejegyzésekben használt különlegesebb írásmódok és jelölések összefoglalása zárja le.

A könyv legnagyobb részét a táncok szöveges ismertetői, kották, fényképek, de főképp a táncpartitúrák teszik ki. A kötet táncait Pesovár Ernő olyan korai anyagból válogatta, amelynek gyűjtésében nem vehettünk részt, csak archívumi forrásokra vagy korábbi kiadványokra támaszkodhattunk. Feldolgozási elvünk volt, de az előadók, a helyszínek, a gyűjtési körülmények közvetlen ismeretének hiányából is fakadt a rögzített táncok és kíséredallamaik szigorúan tényszerű, a felvételeken és a kéz-

iratosan feljegyzéseken alapuló közreadása. A pontos kép felrajzolását nehezítette, ha a forrásanyagot nem dokumentálták kelő részletességgel, és akadálynak bizonyult az idő, amely meggátolta, hogy a gyűjtőket, táncosokat, zenészeket megkérdezzük, ha kétségeink támadtak. Minden hátráltató körülmény mellett is munkánkban az ábrázolás hűségét tekintettük mércének.

A táncokat a nyugati, a tiszai és az erdélyi táncdialektus szerint, a dialektusokon belül kisebb tájegységekbe csoportosítva mutatjuk be. Mind a kistájakat, mind táncok származási helységét nyugatról keletre haladva rendeztük, de a kistájak szigorú égtáji sorrendjétől a táncok területi-formai-zenei rokonsága miatt esetenként eltértünk. Az azonos faluból felvett táncok a kanásztánc – söprűtánc – ugrós – páros ugrós – csoportos ugrós sorrendet követik. Az egyértelműség kedvéért a táncok nevét a fordításban is megtartottuk, a hazai közegben jól ismert táncnevek jelentését az angol nyelven olvasók számára a kötet végén foglaltuk össze.

Meg kell említenünk, hogy Pesovár Ernő a munkafolyamat kezdetén a táncok körét az itt találhatónál tágabban állapította meg, de a terjedelmet számos szempont miatt szűkítettük. Elálltunk az általa a stílus körbe tartozónak tekintett szomszédnépi példák, a szlovák *odzemok*, *goralski* és *kresák*, valamint a lengyel *zbojnicki*, *cifer* és *goralski* közlésétől, mert úgy véltük, összehasonlító elemzésükhöz nem rendelkezünk megfelelő kutatási háttérrel és szempontrendszerrel. Kihagytuk az ugyanazon előadótól kiválasztott ugyanazon típusú táncokból azokat, amelyekről az elemzések során kiderült, sem a táncok felépítésében, sem mozdulat tartalmilag újdonságot nem nyújtanak. Lemondtunk a korábbi kiadványokban csak töredékesen idézett tánc bemutatásáról, ha a tánc teljes folyamata az előadó kora vagy a zenekíséret tempója miatt értékelhetetlennek bizonyult. Kimaradt olyan tánc is, amelyet a kutatás eddig ugrósnak tartott ugyan, de szerkezete, motívum tartalma és zenekísérete alapján úgy véltük, már inkább a verbunk történeti stílusához tartozik. A kötet tartalma kapcsán felmerülhet a kérdés, hogy Martin György szemlélete szerint az ugrósokhoz sorolt menettáncok, a marsok miért nem szerepeltek Pesovár Ernő válogatásában. A marsok mellőzésének lehetséges okaként Karácsony Zoltán itt következő tanulmányában arra hívja fel a figyelmet, hogy Pesovár Ernő a táncos utcai vonulást csak „ugrós karakterű” táncnak tekintette, de nem a kanásztánc-ugrós stílus képviselőjének.

Fügedi János – Vavrincez András

Régi magyar táncstílus – Az ugrós. Antológia
Szerkesztette: Fügedi János – Vavrincez András
L'Harmattan Kiadó, MTA BTK Zenetudomány
Intézet, Budapest, 2013

Elhunyt Ág Tibor

Életének 85. évében elhunyt Ág Tibor szlovákiai magyar népzene kutató, kar-
nagy, zeneszerző, zenepedagógus, a szlovákiai magyar kórusmozgalom kiemel-
kedő, vezető-irányító alakja.

Ág Tibor 1928. április 13-án született Pozsonyban. Zenetudományi és bölcsészeti tanulmányait a pozsonyi Komenský Egyetemen végezte. Érdeklődése, kutatásai a népzene, azaz népdal- és balladagyűjtésre irányultak. Első kéthetes néprajzi gyűjtőútját Takács András néptáncgyűjtővel tette meg 1951. december utolsó és 1952. január első hetében. Útjuk során Kodály Zoltán, Manga János és Arany László zomboralmi népdalgyűjtő útját követték, kiegészítve Martossal. Takács András később így nyilatkozott erről az útjukról: „A megélt súlyos tapasztalatok, a háború, a kilakoltatások, a konfiskálások, a hontalanságba taszítás ellenére az egyszerű emberek szívélyesen fogadtak bennünket, és ez nagyon pozitív hatással volt mindkettőnk további szakmai életére” – mondta egyik visszaemlékezésében. Ág Tibor 1953-tól szlovákiai magyar művészegyüttesek tagja, majd vezetője és tanára lett, Takács András pedig tánckoreográfus lett. 1952 hűvétján a kelet-szlovákiai Bodrog és Ung vidékén gyűjtötték az élő hagyománykincset. 1967-től a Csemadok Központi Bizottságának zenei szakelőadója volt. Csehszlovákia magyar lakta területein több ezer dallamot gyűjtött össze, amelyek többsége a Csemadok adattárában található.

Rengeteg saját felgyűjtött zenei, de szöveges anyaga is van, amelyek arra várnak, hogy a dallammal egyeztessék azokat. Idős korában Nagymegyeren élt és alkotott, lelkesen dolgozta fel saját gyűjtéseit.

1968-ban – egy évvel megelőzve a magyarországi „Röpülj, páva!” vetélkedőt – megszervezte a „Tavaszi szél vizet áraszt...” című országos méretű népdalvetélkedőt, amely mozgalom ma is él. Voltak olyan évek, amikor több mint 5000 énekes-szereplő aktivizálódott. Zenei közleményei és tanulmányai az Irodalmi Szemlében, a Hétközpontban, a Népművelésben, a Néprajzi Közle-

ményekben és önálló kötetekben jelentek meg.

Pályáját több rangos elismeréssel méltatták. Kodály-emlékérem (1982); Pro Probitate-díj (Szlovákia, 1998); Márai Sándor Alapítvány Nyitott Európáért Díja (1997); Komárom város díszpolgára (1998); Pro Urbe, Nagymegyer (2001); A Szlovák Köztársaság Ludovit Štúr-díja (2002); Posonium Irodalmi Életmű-díj (Szlovákia, 2000); Kóta Díj, Életmű kategória (Budapest, 2006); Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (2008); a Nagyszombati kerület Elnöki Díja (2008); Vass Lajos-emlékplakett (Komárom, 2009); Csodaszarvas-díj (Szlovákia, 2012). Idén februárban, Dunaszerdahelyen őt tüntették ki Harmónia-életműdíjjal, melyet személyesen vett át.

Művei: *100 szlovákiai magyar népdal*. (Sziijártó Jenővel) Pozsony, 1957.; *Népi tánc- és ritmusgyakorlatok pedagógusok részére*. Segédkönyv. (Takács András) Pozsony, 1966.; *Édesanyám rózsafája*. Palóc népdalok. Pozsony, 1974.; *Vétessek ki szülő szívem*. Szlovákiai magyar népballadák. (Sima Ferenc) Pozsony, 1979.; *Kodály nyomában*. Galánta környéki népballadák, hiedelmek és szokások. (Mórocz Károllyal) Pozsony, 1979.; *Népzene gyűjtés Csallóközben*. Pozsony, 1986.; *Tiszta rozmaringszál*. Pozsony, 1989.; *Vigan zengjetelek citorák!* Csallóközi betlehemes játékok és mendikák. Dunaszerdahely, 1992.; *Biborpiros szép rózsza*. Népzenei gyűjtés Peredről. Dunaszerdahely, 1996.; *Ki népei, vári vagytok?* Dunaszerdahely, 1996.; *Kemény a föld a patonyi határban*. (Barsi Ernővel és Koncsol Lászlóval) Dunaszerdahely, 1997.; *Az Aranykert muzsikája*. Csallóközi népdalok. Pozsony, 1999.; *Felsütött a nap sugára*. Kelet-Szlovákiai népdalok. Dunaszerdahely, 1999.; *Lement a vacsoracsillag*. Bartók Béla születésének 120. évfordulója alkalmából. Válogatás az 1910-es nagymegyeri gyűjtésből. Dunaszerdahely, 2001.; *Csináltassunk hírharangot!* Nyitra-vidéki népballadák. Dunaszerdahely, 2001.; *Semmit sem vétettem Nyitra városának*. Nyitra-vidéki magyar népdalok. Dunaszerdahely, 2004.; *Az árgyélus kismadár...* Martos község népzeneje. (L. Jóna Lajossal) Dunaszerdahely, 2006.; *A csillogok teremtője*. Dunaszerdahely, 2009.; *Tiszán innen, Bodrogközben*. Dunaszerdahely, 2009.; *Nem szánt-vet az égi madár*. Dunaszerdahely, 2010.

(Forrás: felvidek.ma)

Táncház – Népzene 2014

A Hagymányok Háza évente ír ki lemez pályázatot hivatásos és műkedvelő népzenei együttesek, hangszeres és énekes szolisták, illetve énekegyüttesek részére. A felhívás célja, hogy a népzenei mozgalom különféle előadóinak színvonalas produkciói igényes válogatás keretében CD-n megjelenhessenek. Pályázni hagyományhű népzenei felvétellel lehet. (A pávakörök, a citerazenekari mozgalom együttesei, a hagyományörző előadók, továbbá a népies műzenét játszó zenekarok és a hivatásos zeneszerzők felvételeit nem áll módunkban fogadni.)

A beküldött pályázati anyag – legfeljebb három műsorszám – összesített időtartama együtteseknél maximum 15 perc, szolistáknál 10 perc lehet. Egy-egy műsorszám időtartama lehetőleg ne haladja meg az öt percet. A pályázatban csak olyan összeállítások szerepelhetnek, amelyeket az előadók korábban CD-n még nem jelentettek meg, illetve párhuzamosan futó pályázatra (pl. Új élő népzene) a tárgyévben nem adtak be.

Kérjük, hogy a zenei anyag mellett egy kísérőlevélben tüntessék fel a műsorszámok címét, földrajzi eredetét (tájegység, falu), időtartamát, az előadók nevét. Feltétlenül adják meg továbbá postai, e-mail és telefonos elérhetőségüket! Minden pályázót értesítünk szereplése eredményéről, sőt az illetékes zsűritagok személyre szólóan is megfogalmazzák észrevételeiket, amelyben erre igény merül fel.

A nyertesek útiköltség-térítésben részesülnek és a hanghordozókból tiszteletpéldányt kapnak.

A pályázatokat az alábbi címre kérjük beküldeni:

Mohácsy Albert, Hagymányok Háza
Népművészeti Módszertani Műhely
1251 Budapest, Pf.: 23

Béérkezési határidő: 2013. november 8.

Információ:

Mohácsy Albert, tel.: (1) 225-6067
mohacsy.albert@hagyomanyokhaza.hu

Kulturális anyanyelvünk eróziója – I.

Amikor egy társadalom kulturális jellegről beszélünk, szükségesnek tartom elkülöníteni egymástól a műveltség jól kitapintható rétegeit. Egy ilyen réteg megjelölésére használok az előadásom címében szerepeltetett *kulturális anyanyelvünk* fogalmat is. E kifejezés alatt a műveltségi javaknak azt a körét értem, amely a beszélt anyanyelvünk, a családi szocializáció révén szerzett verbális kifejezőeszközeink mellett ugyanabban az alaphelyzetben, azaz a belenevelődés természetes folyamataiban öröklődik. A kulturális anyanyelv természetesen, jelentős felületeken kapcsolódik az anyanyelvi kultúrához, az ide tartozó műveltségi javak köre ugyanakkor olyan kulturális jelenségekre, alkotásokra, magtartásformákra, szokásokra, illetve beidegződésekre is kiterjed, melyek a verbalitástól függetlenül is értelmezhetők. (Ezen jelenségek körével hagyományosan a néprajz, újabban a kulturális antropológia vagy etnológia, érintőlegesen pedig a szociológia és a társadalomtörténeti diszciplínák foglalkoznak.)

Talán nem szükséges külön hangsúlyozni, hogy műveltségünknek e területein az utóbbi évszázadban milyen hatalmas átrendeződések mentek végbe. E folyamatok aprólékos áttekintésére előadásom keretében nem vállalkozhatok, a rendelkezésemre álló időkeretben viszont megkísérlem felhívni a figyelmet néhány, a címben jelzett témát kellően karakterizáló, jól körülhatárolható problémára, illetve az ezek által kijelölt feladatokra.

Kodály Zoltán, akit az előttem szólók ma már többször idéztek, például még teljesen természetesen használta a *zenei anyanyelvünk* fogalmat. A terminussal később is gyakran találkozhatunk, többek között *Dobszay László* vagy *Sárosi Bálint* műveiben is. Utóbbi népzenekutatónk ilyen címmel egy előadás-gyűjteményt is megjelentetett (a könyv a rádióban elhangzott műsorok sorozatának írott változata). Népzenekutatóink fogalomhasználatából arra következtethetünk, hogy alapvetésnek tekintették, hogy létezik (vagy legalábbis valaha létezett) egy olyan, többé-kevésbé koherens zenei anyanyelv, illetve zenei műveltség, amelyet a magyar társadalomban a gyermek a szocializációja révén, alapvetően családi körben, a hagyomány csatornáin keresztül szerez meg magának. Ha magunk elé képzeljük a száz évvel ezelőtti Magyarországot – amikor *Vikár Béla*, *Kodály Zoltán*, *Bar-*

tók Béla és mások felismerve, hogy szükséges gyűjteni a népzénet, illetve a folklórnak különféle értékeit, járták a falvakat –, mit látnánk, milyen állapotban leledzett akkor a magyar társadalom? Megkockáztatom kijelenteni, hogy 1912-ben a mainál sokkal műveltebb, kulturáltabb összkép tárulna elénk.

Úgy vélem, valamikor a XIX. század elején, a felvilágosodás eszmei talapzatán épülhetett fel a műveltségnek mint az értelmes ismeretek tudattartományának az a maig túlélő koncepciója, mely az értékelhető tudást gyakorlatilag az iskolázottságtól, illetve olvasottságtól teszi függővé. Ennek szellemében a polgári közeg az írástudatlanságot, az iskolázatlanságot par excellence műveletlenségnek tekintette, s ebből következik, hogy a kulturális anyanyelv területén objektíválódó tudást nem tartotta műveltségnek. A népköltészetet nem tekintette érvényes költészetnek, a hagyományos gyógyítás eljárásait kuruzslásként jellemezte, a néphitet sötét babonának minősítette, a paraszti gazdálkodást elavultnak, a kézműves háziipart versenyképtelennek kiáltotta ki, és így tovább. A hagyomány útján megszerezhető tudást a hirtelen kinyíló világ divatjait követő polgárság nem tartotta értéknek, s a tradíció millióját leginkább csak a fejlődés fékjeként szerette láttatni. (Persze, a kibontakozó kapitalizmus tömegtermelésében érdekelt piaci szereplőknek mindehhez jól felfogott anyagi érdekei is fűződtek.) Valljuk be őszintén: az e paradigmának megfelelő állásfoglalásokkal maig lépten-nyomon találkozhatunk. Természetesen, semmi nem indokolja, hogy kétségbe vonjuk az ipari forradalom és a polgári fejlődés vívmányainak, azaz a modern technológiák, az életet megkönnyítő intézmények, eszközök, szerek és eljárások látható előnyeit, ugyanakkor mára világosan láthatóvá váltak azok a súlyos károk is, amelyeket a vázolt kizáró, kirekesztő hozzáállás okozott. De térjünk vissza a kulturális anyanyelv, a hagyományos műveltség kérdéséhez, és tekintsünk vissza a mögöttünk hagyott évszázadra. Tegyük fel magunknak a kérdést: vajon ma, amikor az iskolakötelezettségnek köszönhetően szinte sikerült felszámolni az írástudatlanságot, amikor pedagógusok valóságos hadserege nap mint nap igyekszik az ifjúságot felvértezni a tudományok megannyi eredményével, nincs-e mégis hiányérzetünk? A műveltség mai, modern kultúrantropológi-

ai, illetve művelődéstörténeti értelmében a mai magyar társadalom műveltebb-e, más szóval élve: képzetesebb-e száz évvel ezelőtt élt felmenőinknél? Az iskolai oktatás ma helyettesíteni tudja-e a valaha oly gazdag, sokszínű kulturális anyanyelvünket?

Már *Bartók* rámutat arra, hogy minél freeseőbb vidékekre, minél szegényebb emberekhez megy, annál gazdagabb folklórkinccset, azaz annál gazdagabb kulturális anyanyelvet talál. Én így érzékeltetném ezt az alaphelyzetet: száz évvel ezelőtt, az akkori magyar társadalom peremén elképzelt, írástudatlan kukoricacsósz is egy olyan komplex, autonóm műveltséggel rendelkezett, amilyen kiépítését ma, a különféle ügyes közművelődési, közoktatási és egyéb művi eszközök birtokában sem tudjuk elérni. Az átlag írástudatlan kukoricacsósz száz évvel ezelőtt hordozott például a lelkében több száz népdalt. Ez azt jelenti, hogy bár népköltészetnek, de igazi, élő költészetnek strófáit ezrével tudta emlékezetből idézni, azaz élt velük, aktívan használta ezt a kulturális nyelvezetet. Emellett jó eséllyel érthetett a növénytermesztés, a talajművelés, az állattartás, vagy éppen a természetes alapanyagok kézműves megmunkálásának alapvető műveleteihez és még számtalan, a mindennapi megélhetést biztosító, viszonylag összetett eljáráshoz.

A ZENEI MŰVELTSÉG DIVERZITÁSÁNAK ERÓZIÓJA

Ha zenei anyanyelvünk mai állapotát az ismert gyűjtések tükrében összevetjük a száz évvel ezelőtti átlagszínvonalal, akkor sajnos, meg kell állapítanunk, hogy a jelenség, amelyről *Kodály*, *Dobszay*, vagy *Sárosi Bálint* még mint teljesen természetes, létező jelenségről beszéltek, az mára súlyosan veszélyeztetett állapotba került. Természetesen, a zenei akkulturációs folyamatok egyáltalán nem egységes mértékben sújtják a magyar társadalom egészét. Nem véletlen (saját gyűjtéseink tapasztalatai mindenesetre azt mutatják), hogy a mai Magyarország határain kívül rekedt magyar közösségek hagyományos zenei kultúrája – egyes körzetekben erősebben, másutt hanyatló tendenciákat mutatva – még mindig sokfelé tartja magát. Véleményem szerint intő jelként kell felismernünk, hogy pont azon a területen, ahol a magyar népzene oktatását különféle hangzatos alaptantervek és egyéb oktatási programok elérendő célként deklarálják, azaz éppen az anyaországban a magyarság mára gyakorlatilag elvesztette zenei anyanyelvét. A családok nagyszülői korosztálya

Elhangzott a Hagyományok Házában 2012. június 27-én, az „Anyanyelvű hagyományos kultúránk eróziója és a kitérés lehetőségek intézményes keretei” című szimpóziumon.

még őrzi az ősoktól kapott zenei örökséget, de ennek természetes továbbadási folyamatai az unokák felé leálltak. Persze, tudunk mondani száz ellenkező, pozitív példát. A többi családok millióira viszont sajnós, ez a helyzet a jellemző.

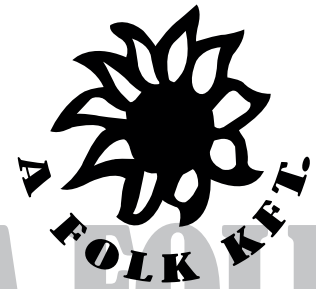
Félreértés ne essék, én nem valamiféle ön-jelölt apostolként állok itt Önök előtt, aki a „tisza forrás” beszennyezését kéri számon a magyar társadalmon. Szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy zenei anyanyelvünkkel nézetem szerint nem az a baj, hogy a magyarok nem énekelnek magyar népdalt, hanem az, hogy a magyarok *nem énekelnek*. Vagyis nem azt tapasztaljuk, hogy a népdal helyét a magyar társadalom életében egy másik dalműfaj foglalta volna el (a népies műdalnak egy időben érezhetőek voltak ezirányú aspirációi), hanem azt, hogy a családi-baráti összejöveteleken Magyarországon egyre ritkábban zendül fel az ének. Gyakran érik ezirányú okfejtéseimet ellenvetések, melyek szerint ez nem igaz, hiszen a cserkész őrsben, a dalárdában, vagy a táncházban igenis énekelnek. Ilyenkor mindig felhívom a figyelmet arra, hogy nem a közművelődési, önképzőköri keretek között zajló, intellektuális jellegű cselekvésformákról beszélünk, hanem azokról a helyzetekről, amikor például a falusi násznap a menyasszonyos háztól elindul gyalog, a templom felé (időről-időre elszegődök vőfélykedni, látok ilyet eleget). Ma Magyarországon ezek az események rendre kínos csendben zajlanak. Igen, én a lakodalmi rítusrend e mai mozzanataiban vőfélyként kínosnak érzem a legfeljebb rövid, visszafogott, halk beszélgetések által meg-megszakított csendet, hiszen kulturális anyanyelvünkben ezek eredetileg a harsány éneklés pillanatai voltak. Oda is szoktam menni, mondván, hogy valamit énekeljünk, különben még azt fogják gondolni, hogy ez egy gyászmenet! Sajnos, erőfeszítéseim legtöbbször kudarcot vallanak. Úgy érzékelem, hogy ma az ilyen ünnepi gyülekezetek tagjait azért lehetetlen rávenni az éneklésre, mert ezt a magatartást a legtöbben közülük valamiféle deklasszáló tevékenységnek tartanak. Talán azzal függhet össze ez a jelenség, hogy a polgári viselkedésmódot értelmében az érzelmek nyilvános kifejezésre juttatása kerülendő (ezt az „import-affektust” manapság például az amerikai filmipar által sugallt, a magyar társasági élet tükrében egyértelműen tetten érhető magatartási normatívák is erősítik).

Igen, a zenei anyanyelvünkről beszélünk, pedig annál sokkal összetettebb, egyben sokkal aggasztóbb, már-már nemzetbiztonsági kockázatokat hordozó folyamatokról van szó, melyeknek csak egyik tünete a magyar zenei hagyomány évezredes lánco-

latának megszakadása. Elgondolom, hogy ha ezek a felvetések valamilyen csodás véletlen folytán eljutnának a pénzügyeket felügyelő, valamely magas beosztású minisztériumi döntéshozók elé, vajon miként értékelnék őket. Úgy képzelem, nem értenék, hogy most miért kell beszélgetünk ezekről a „ritka vegyértékkel rendelkező” ügyekről, amikor sokkal fontosabb mondjuk a negyedéves euró-övezeti feldolgozóipari menedzserindex alakulása. Hát miért kell ebben a válság sújtotta, küzdelmes helyzetben a népdalról beszélni? (Közben eszembe jut Kodály örökbecsű kérdésfelvetése: „Mit akarok a székelly népdalokkal?”.) Azért, kedves barátaim és azért, tisztelt magas beosztású állami döntéshozók, merthogy a társadalom kulturális anyanyelvének, s azon belül az organikus zenei műveltségének állapota nagyban kihat az ő lelki egészségére, amely pedig minden egyéb külső-belső tényezőhöz mérhető roppant erővel befolyásolja az ország gazdasági teljesítményét.

ÖLTÖZKÖDÉS – A STÁTUSZJELZÉS DIVERZITÁSÁNAK ERŐZŐJÁ

De tekintsünk ki kulturális anyanyelvünk egyéb területeire is. Képzeld el, mi történe, ha a jelenlévő, igen tisztelt hallgatóságáról készítenénk egy csoportképet, s azt elvinnénk, mondjuk Portugáliába, ott egy kiállításra életnagyságú méretben, megfelelő felbontásban kinagyítanánk, és a kiállítás portugál közönségét megkérnénk, hogy a látható jelek alapján próbálják megválaszolni, vajon milyen nemzetiségű személyek szerepelnek a fényképen. Úgy vélem, sajnós nagyon kevés fogódzójuk lenne, és szerintem a látottak alapján nem tudnák eldönteni, hogy ezek az értelmes tekintetek litvánok, bretonok, bajorok, görögök, frízek, vagy mondjuk kasubák szimpóziómán szegződtek a gép lencséjére. Száz évvel ezelőtti, kivált falun élő szereplőkről nem hogy a nemzetiségük, de a hozzáértők számára jó eséllyel még a falujuk, az egyes résztvevőkről a közösségben elfoglalt társadalmi státuszuk is kiolvasható lenne. Száz évvel ezelőtt ugyanis a ruhaviselet szemiotikájának, a magyarok és Európa más népei által használt öltözet vizuális kódrendszerének (milyen érdekes, a *dress code* kifejezés mennyire más kontextusban használatos ma Magyarországon) ilyen eligazító szerepe volt. Abban az időben még csak a polgárság követte a homogenizáló divatokat. A magyar társadalom túlnyomó része száz évvel ezelőtt még a megjelenésével is egy hihetetlenül sokszínű és sokrétű, mégis egy valahova, valakikhez tartozó, egységet szimbolizáló önazonosságról tolmácsolt üzenetet a környezetének. Kulturális anyanyelvünknek az öltöz-

Hangszerek, Tokok, Kellékek, Javítás

Népzenei CD-k teljes választéka
ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY

Cím: Budapest VII., Dohány u. 84.
Bejárat az Almássy utca felől

telefon/fax: 351-3341,

Mobil: 06/30 954-9903, 06/30 399-5042

E-mail és Web Site:

pro@t-email.hu, <http://www.afolk.hu>

Nyitva tartás:

hétfőtől csütörtökig: 10:00-17:30,

pénteken: 10:00-17:00

ködésben megjelenő, társadalmi üzeneteket hordozó sajtóságos vonásai mára eltűntek. Ha az itt jelenlévő hallgatóságra pillantok, mindenkin kizárólag konfekciót látok, egyeseken különféle jól olvasható, idegen nyelvű feliratokkal. Ha kilépünk az utcára, legfeljebb a zenei szórakoztatóipar, avagy a fashion-business kiemelt szereplői által diktált, globalizált divat irányzatai olvashatók ki a látható jelekből. Egyértelmű, hogy az öltözködés tekintetében teljesen homogenizálódunk, és fogyasztási szokásaink e területén kiszolgálóivá váltunk annak a globális, piac diktálta folyamatnak, amelynek keretében a gazdasági érdek felülírja a kulturális értéket. A lokálisan determinált igényeket ugyanis javarészt lokális termeléssel lehet csak kielégíteni. Aki ezekhez ragaszkodik, azt csak részlegesen lehet bevonni a globális termelés fogyasztóinak körébe, s ezzel a magatartásával az ilyen személy veszélyezteti a tömegtermelés profitabilitását, következképpen gyengíti a monetáris piacgazdaságot. Ha mától mindenki visszatérne nagyapái népviseletéhez, vagy akárcsak a sarki szabóhoz, holnap a konfekciót árusító plázák, butikok és turkáló-boltok bezárhatnának, valamint az összes divatcég kivonulhatna Magyarországról. Ha magamra tekintek, sajnós mindezek alapján fel kell ismerem, hogy a rajtam látható, kedvenc nógrádi pitykés lajbmim, vagy hajdúsági lovagló su-bám által ellenséges célpont vagyok.

Agócs Gergely
(folytatása következik)

Radzsasztáni kígyóbűvölők

India északi területén, Radzsasztánban találkozhatunk a kálbélia közösséggel, akiknek jellegzetes foglalkozása a kígyóbűvölés. További elnevezésük szápéra, amely a kígyó szanszkrit-hindi nevéből ered, illetve dzsogi. Saját magukat cigányoknak vallják, sokáig vándorló életmódot folytattak, és érinthetetlenekként a társadalom periferiájára szorultak. Az utóbbi húsz évben telepedtek le. A helyi lakosság sem tudja, igazából honnan érkeztek Radzsasztánba, sokan úgy tartják, északról, Pándzsábból, a mai Pakisztán területéről. Eredetüket Guru Kanni Pavji-nak tulajdonítják, aki megajándékozta őket a kígyóbűvölés képességével. A radzsasztáni nyelvjárás, a marwadi nyelv egyik dialektusát beszélik, amelyben a szavak nagy többsége szanszkrit-hindi eredetű. Vallásuk hindu.

„Amikor a gyerekeink születtek, akkor még vándoroltunk, nem volt házunk. A férjem, Kalunáth (dzsi) pungin zenélt, úgy kerestük meg a megélhetésünkre valót. Egyszer csak jöttek a rádiótól, meghallották, hogyan játszik, megtetszett nekik, és hívták Amerikába koncertre, de nem volt címünk, nem volt, aho-

vá küldjék a meghívót. Aztán megegyeztünk egy bizonyos helyben, ahonnan átvettük a levelet...” (Elmesélte Mohoni Kálbélia, Kalunath Kálbélia felesége, Dzsodhpurban.)

A sivatagi házak környékén gyakori vendég volt a kobra. Észrevétlenül be tudta fogni magát a kerítés vagy házfedél gallyai közé. Az emberek a madarak furcsa csiripeléséből következtettek arra, hogy váratlan vendég érkezett. Ekkor hívtak egy, a környéken táborozó „kígyós embert”, aki befogta a mérges fenevadat, ezzel sok esetben életet mentve meg. A környékeliek látták, hogy hasznos a kálbéliák jelenléte a térségben, mert rajtuk kívül senki nem értett a kígyók befogásához, ezért azt mondták nekik: adunk földet, építsetek rá házat, telepedjete le itt, a közelben. Így alakultak ki a kálbélia-telepek a falvak, városok környékén.

Othonukban az év bizonyos hónapjaiban kobrákat tartottak, amelyek mérget kinyerték és felhasználták különböző gyógyászati célokra. Náfedeles dobozban tartották, időnként előhozták őket, enni adtak, zenéltek nekik, amire a kígyók vonagló „táncot” jártak. Augusztus elején, az esős

RADZSASZTÁNI NÉPTÁCKURZUS
MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN 18.00–19.30
VASAS MŰVELŐDÉSI HÁZ
1085 BUDAPEST, KÓFARAGÓ U. 12.
ABRAHAMJUD@FREEMAIL.HU
WWW.ABRAHAMJUDIT.COM

évszak kezdetekor szabadon engedték őket, majd újakat fogtak be.

A kígyókat a *pungi* (tökhéjsíp) nevezetű nádfüvös hangszerrel hozták izgalomba. Ritmuskíséretként *daphli*-t (csörgődobot), valamint *mandzsirá*-t (rézcsengőt) használtak. Az ilyen zenés-kígyós szórakoztatást *ghumakkád*-nak hívták. Aztán, ahogyan változtak az idők, változtak a törvények is. A kormány betiltotta a kígyótartást, így elfogytak a „táncos kígyók”. A dzsodhpuri kálbéliák vezetőjének, Kalunáthnak az az ötlete támadt, hogy kígyók helyett a ghumakkád-on lányok táncoljanak. Beöltöztették őket fekete ruhába, amelyet a kobra mintáját utánzó rombuszos motívumokkal díszítettek, és arra ösztönözték őket, hogy a kígyó mozgását imitálják. A kálbélia tánc mára a közösség védjegyévé vált. 2010-ben az UNESCO felvette az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív listájára.

Kép és szöveg: Ábrahám Judit

PÁVAI ISTVÁN: AZ ERDÉLYI MAGYAR NÉPI TÁNCZENE

Pávai István *Az erdélyi magyar népi tánczene* című kötete először 2012. december havában jelent meg Kolozsváron a Kriza János Néprajzi Társaság kiadásában. A könyvet 2013. január 23-án Kolozsváron a kiadó székházában Szenik Ilona népzenekutató, a Kolozsvári Zeneakadémia nyugalmazott egyetemi tanára mutatta be, majd február 5-én Budapesten, az MTA BTK Zenetudományi Intézet Bartók termében került sor újabb bemutatóra, ahol – Páll Éva zenekarának közreműködésével – Richter Pál, az intézet igazgatója, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Népzene Tanszékének vezetője, a kötet lektora méltatta a munkát. Ismertetőjét ezzel a gondolattal fejezte be: „Az erdélyi magyar népi tánczene Pávai István eddigi kutatói életútjának főműve, a népi hangszeres tánczene és a népi többszólamúság vizsgálata szempontjából úttörő jelentőségű tudományos munka. Kutatási eredményeinek mind a népzeneoktatásban, mind a tudományos életben és hangsúlyosan a revival mozgalomban, a ma már UNESCO listára felkerült táncművészet működtetésében hasznát látják.”. Ugyancsak Richter Pál méltatta a kötetet két további erdélyi bemutaton: április 27-én Székelyudvarhelyen a G. Cafében a Góbé zenekar közreműködésével, április 29-én pedig Székelykeresztúron a Molnár István Múzeumban.

A bemutatók és a médiavisszhang nyomán a kötet iránti érdeklődés ugrásszerűen megnőtt, ezért a Hagyományok Háza kezdeményezte a kötet ismételt kiadását, hiszen az erdélyi kiadásból csak szórványosan juthatnak el példányok a magyarországi könyvpiacra. 2013 derekán megszületett a második (változatlan) kiadás, amelynek példányai a Hagyományok Háza webáruházában megrendelhetők.

A könyv terjedelme 485 oldal, 131 kottamellékletet, 88 fotót, 7 fakszimilét, 3 táncíráspéldát tartalmaz. A mű 10 oldalnyi összefoglalója és teljes tartalomjegyzéke angol és román nyelven is olvasható a kötetben. A mű áttekinti a zenefolklor dokumentálásának technikai kérdéseit, a népi tánczene előadóinak és közönségének körében betöltött státuszokat, szerepeket, interetnikus vonatkozásokat, a táncírásvő hangszereket, hangszeregyüttes-típusokat, a népi tánczene ritmikai, dallami és harmóniai vonatkozásait. A magyar nyelvű tartalomjegyzék a szerző honlapján is olvasható: www.pavai.hu.

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ – SZÍNHÁZTEREM

2013. szeptember 18. szerda, 19.00
Préda (bemutató) – Bozsik Yvette Társulat

szeptember 23. hétfő, 19.00
Kortárs koreográfusok estje XIV.
A Magyar Nemzeti Balett Alapítvány új produkciójának bemutatója

szeptember 27. péntek, 19.00
Butoh fesztivál
Batarita (H) & Daiji Meguro (J): Azonnali üzenet (bemutató)
Ko Murobushi (J): Kripta
Az előadást követően közönségtalálkozó.

szeptember 28. szombat, 19.00
Butoh fesztivál
Tohru Komatsu (J): Morfium Nővér (európai bemutató)
Lola Lince (MEX): Álom-töredék tanulmányok
Az előadást követően közönségtalálkozó.

szeptember 29. vasárnap, 19.00
Tango Sabor
Josip Bartulovic, Kulik Johanna valamint a Pesti Tangózenekar

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ – REFLEKTÓRIUM

szeptember 21. szombat, 19.00
quiproquo – Rapid Eye (DK) – L1danceFest keretében

szeptember 23. hétfő, 16.00
Butoh fesztivál – Daiji Meguro (J): Butoh workshop

szeptember 24. kedd, 16.00
Butoh fesztivál – Daiji Meguro (J): Butoh workshop

szeptember 25. szerda, 16.00
Butoh fesztivál – Daiji Meguro (J): Butoh workshop

szeptember 27. péntek, 17.30
Butoh fesztivál – Filmvetítés

szeptember 28. szombat, 14.00
Butoh fesztivál – Workshop és filmvetítés

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA – FESZTIVÁL SZÍNHÁZ

szeptember 17. kedd, 19.00
Carmina Burana – Szegedi Kortárs Balett

szeptember 21. szombat, 15.00
szeptember 26. csütörtök, 10.30 és 15.00
Vuk – Inversedance-Fodor Zoltán Társulata

szeptember 22. vasárnap, 15.00
A Tenkes kapitánya – Honvéd Táncszínház

szeptember 25. szerda, 19.00
Áttörés (budapesti bemutató) – Győri Balett

szeptember 27. péntek, 19.00
Orfeusz és Euridiké – Bozsik Yvette Társulat

szeptember 28. szombat, 19.00
Magyar aniz – Duna Művészegyüttes

www.nemzetitanctanzinhaz.hu

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 4 Halmos Béla 1946-2013
Béla passed away on July 18th in Budapest. Béla's mission was to support and further **the táncház movement**; the Hungarian folk music and dance revival movement he was instrumental in starting some 40 years ago. He was a **fiddler, folk music researcher, teacher, professor**, and his activities and circles of friendships, students and colleagues spreads far and wide. Printed here is a summary from MTI, the Hungarian News Agency, of his funeral on August 9th, where Balog Zoltán - Hungarian Human Resources Minister, Fekete György of the Hungarian Academy of Arts, and Kelemen László – Director of the Hungarian Heritage House – all spoke. Also listed are the many, many musicians that played at the funeral and other important figures in Hungarian cultural life that attended. Printed also here are more personal tributes to Béla as a friend and his work: by Henics Tamás (photographer, medical researcher); and by Nagymarosy András – Béla's long time colleague and fellow musician in the Kalamajka Ensemble.

Page 6 Hungarian Heritage was a main theme of the **Smithsonian Institution's Folklife Festival 2013**, held June 26-30 and July 3-7 on the National Mall in Washington DC, USA. Hungary sent a generous contingent of folk artists, musicians and dancers to share their knowledge on everything from traditional Hungarian cuisine to teaching methods of Hungary's dance house movement – with the 1.5 million people that attend this annual festival. Report by Diószegi László first published on July 20, 2013 in *Magyar Nemzet Magazin*.

Page 12 Report on Norway's 24th Førde Folk and World Music Festival. Performances of more than a dozen groups from around the world are mentioned along with description of the festival, the surroundings and the Norwegian hardanger fiddle. Invited from Hungary were the Söndörgő and Bes o droM bands. By journalist, Fehér Anikó.

Page 22 Interview with Éri Péter, musician with the Muzsikás Ensemble, on August 6th, 2013 - the day of a **concert celebrating Muzsikás' 40 years at Budapest's Sziget Festival**. Talking about the early days of Muzsikás and making trips to Transylvania

to seek out traditional musicians there, Péter said: "Our trips there were not so much to collect music and do research, we went instead to *really learn how to play music* – as good as possible...". About the 40th anniversary concert, he said, "... We don't want to celebrate ourselves; we are celebrating the 40 years...so we invited our musician friends from Hungary, and Balanescu, Jandó Jenő, Woven Hand, and village musicians, singers, and dancers – people whose level of artistry is fit for Hungary's greatest stages." By Kovácsy Tibor, first appeared in *Magyar Narancs* 2013/31.

Page 30 On the death of Transylvanian poet Rafi Lajos. Rafi Lajos was born in 1970 into a Gypsy tinsmith family in the town of Marosvásárhely/ Târgu Mureş in Transylvania. He graduated from secondary school and lived in Gyergyószárhegy/ Lăzarea. He was first published in 1989, then a book of his poetry was published in 2007 by L'Harmattan Press and later another volume of his poetry was published. He was the father of 6 children and supported his family as a tinsmith. The piece here, written by a friend of Rafi's, muses on whether suicide was a factor in Rafi's death - or not. By Farkas Wellmann Endre, first published on July 13th, 2013 in *Magyar Nemzet Magazin*.

Page 36 Excerpts from Veres Péter's writings on a shepherd's life: Excellent descriptions of details of a shepherd's life, duties and profound knowledge of the animals' personalities. From a collection of Veres Péter's writings published by Szépirodalmi Press, 1973.

Page 41 Obituary: Ág Tibor: 1928 April 13 – 2013 August 29. **Celebrated Slovak-Hungarian folk music researcher**, choir master, composer, music teacher, leader of the Slovak-Hungarian folk chorus movement. Some 20,000 folk songs have been transcribed as a result of his work. Ág Tibor was born in Pozsony / *Bratislava*; his funeral was held on September 4th in Nagymegyér / *Veľký Meder* (Slovakia), where he lived since his retirement.

Page 42 The erosion of Hungary's cultural mother tongue. This is a discussion of the importance of local culture and how it has been slowly eroded by social and economic changes of the past century. In particular, the

homogenization process of Hungary's local music culture, clothing and dress, language and dialect are examined. "Uniform, homogenized culture breeds unmotivated, unproductive and sad people". The study concludes with an appeal for attention to this problem within national governmental planning. Part I. Agócs Gergely, PhD.

Page 45 New publication: Pávai István: Az erdélyi magyar népi tánczene [Transylvanian Hungarian folk dance music]. The volume presenting Transylvanian ethnomusicologist Pávai István's lifework, was first published in Transylvania by the Krizsa János Ethnographical Society in December of 2012. It has now also been published in Hungary by the Hungarian Heritage House. In Hungarian, with summaries in English and Romanian. It can be ordered online through the Hungarian Heritage House.

Sue Foy

(More English summaries of the articles in this issue and in previous issues can be found at www.folkmagazin.hu)

folkMAGAZIN

2013/4, XX. évfolyam, 4. szám
Megjelenik évente 6+1 alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratériumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelős szerkesztő: Grozdits Károly
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bede Judit, Gósi Anett,
Havasréti Pál, Kóka Rozália
MAGTÁR – Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda
Tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

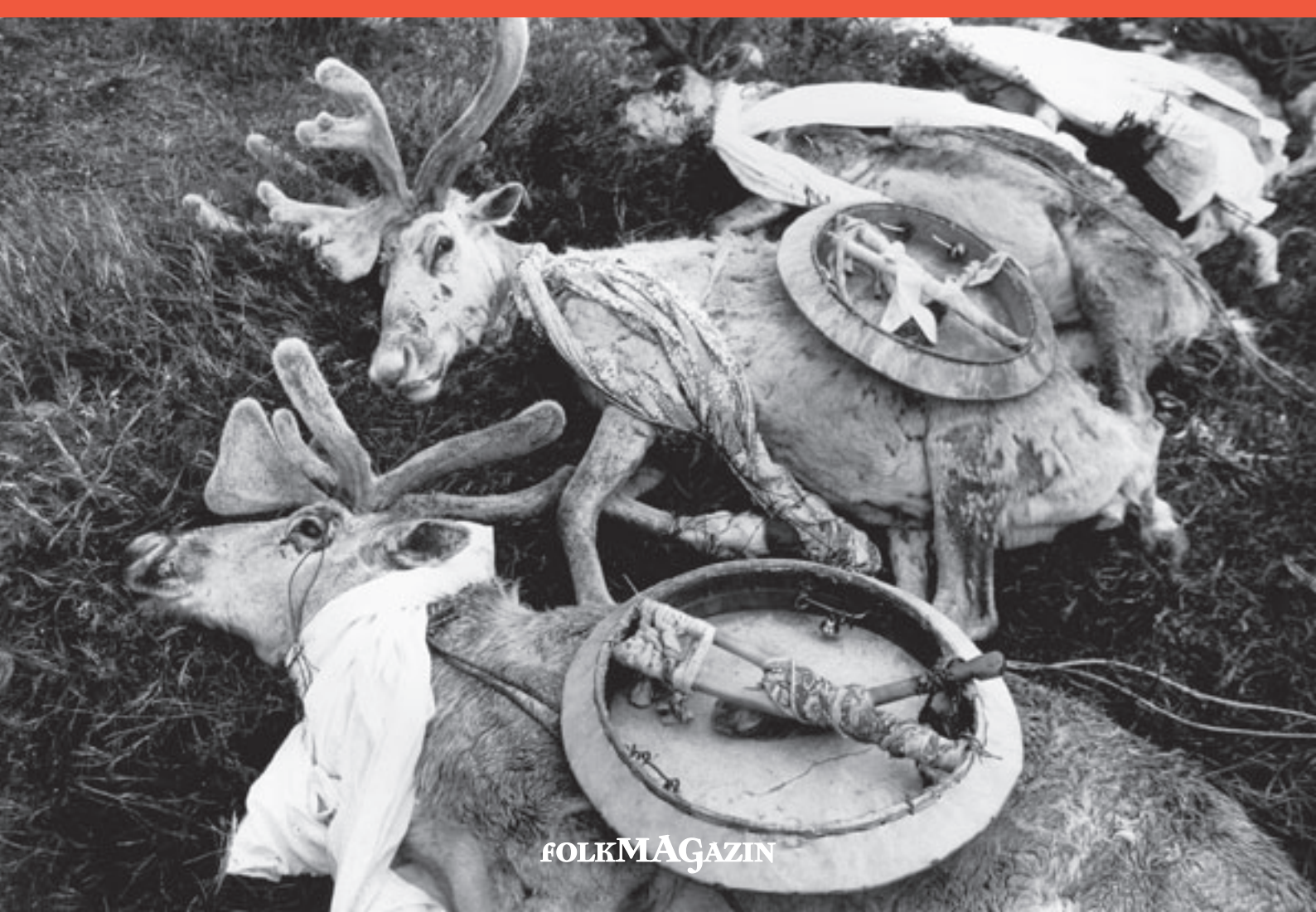
Országos terjesztés: Lapker Zrt.

Bankszámla-szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány (B.I.C.) OTPVHUHB
HU55 11701004 20171625 00000000

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Folyóirat-kiadás Kollégiuma

Belső borító: „Életfák” (Hercegszántó, 1981); „Rénszarvasáldozat az Ob menti hantiknál” (1993)

Hátsó borító: „Kovács György juhász” (Kecskemét, 1985) – fotó: Kunkovác László

51999548111840

20134

FOLKMAĞAZIN

